

Ageismus

-

Vývoj postoje k seniorům v závislosti na věku

Bc. Bohumila Slámová

Diplomová práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Bohumila SLÁMOVÁ**

Osobní číslo: **H10598**

Studijní program: **N 7501 Pedagogika**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Ageismus – vývoj postoje k seniorům v závislosti na věku**

Zásady pro vypracování:

Studium odborné literatury k tématu.

Stanovení základních pojmů.

Zpracování teoretické části diplomové práce.

Příprava metodiky výzkumné části a formulace cílů výzkumu.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat a jejich interpretace.

Závěr výsledků výzkumu a jejich shrnutí.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. 365 str. ISBN 978-80-87109-19-9.

STUART-HAMILTON, Ian. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, 1999. 319 str. ISBN 80-7178-274-2.

TOŠNEROVÁ, Tamara. Ageismus. Průvodce stereotypy a mýty o stáří. Praha: Ústav lékařské etiky 3. LF UK a FNKV, 2002. 48 str. ISBN 80-238-9506-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří. 461 str. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

VIDOVIČOVÁ, Lucie. Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 233 str. ISBN 978-80-210-4627-6.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

27. dubna 2012

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 16.4.2012

Slámová

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje problematice ageismu, konkrétně je zaměřena na věkovou diskriminaci vůči seniorům. Věnuje se postojům společnosti k seniorům a představě o ageismu. Ageismus je stále diskutovanějším tématem, což dokazuje i vyhlášení roku 2012 za „Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity“. S ageismem souvisí i problematika demografického stárnutí populace, která může být chápána jako určitá hrozba při stagnaci současných ageistických postojů. Stávající stav částečné izolovanosti seniorů a přetrvávání „kultu mládí“ se bude dotýkat stále větší části populace. Práce si tedy pokládá otázku, jak moc je výskyt ageistických postojů ve společnosti zjevný a závažný.

Práce zkoumá a dokazuje vztahy mezi věkem, postojem k seniorům a přístupem společnosti ke starším lidem. Zabývá se otázkou předsudků a mýtů, které jsou často původci negativního postoje k seniorům. Diplomová práce poskytuje informace týkající se projevů ageismu v různých oblastech, mezi které je zařazena oblast zdravotnictví, zaměstnání, bydlení či důchodového zajištění. Výzkum odhaluje možné souvislosti ageismu s věkem respondentů, popřípadě dalšími proměnnými, které mohou postoj k seniorům ovlivňovat.

Klíčová slova: Ageismus, postoje, předsudky, senior, stárnutí, stáří, stereotypy

ABSTRACT

Thesis deals with the issue of ageism, specifically focuses on age discrimination against the elderly. It deals with the attitudes of the elderly and the concept of ageism. Ageism is still discussed topic, as evidenced by the announcement of 2012 as "European Year of Active Ageing and Intergenerational Solidarity." With the issue of ageism is also related to demographic aging of the population, which can be viewed as a threat to the current stagnation ageistic attitudes. The current status of partial isolation of seniors and the persistence of the "cult of youth" will affect a growing population. Study then raises the question of how much the incidence of attitudes in society ageistic attitudes obvious and substantial. The thesis explores and demonstrates the relationship between age and attitude toward the elderly and access of the elderly. It examines the myths and prejudices that are often the originators of negative attitudes towards seniors. Thesis provides information regarding the signs ageism in various areas, among which is included the health sector, employment, housing and retirement security. Research reveals a possible link ageism with the age of respondents, or other variables that may influence the attitude toward the elderly.

Keywords: ageism, attitudes, prejudices, senior, aging, old age, stereotypes

Motto: „*Každý si přeje dlouho žít, ale nikdo nechce stárnout.*“

J. Swift

Mé poděkování patří Mgr. Evě Šalenové za odborné vedení, rady a za ochotu, se kterou se mi věnovala.

Prohlašuji, že odevzdaní verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 AGEISMUS	13
1.1 POJEM AGEISMUS, JEHO DEFINOVÁNÍ A POJETÍ	13
1.2 AGEISMUS V LEGISLATIVĚ	15
1.3 ZDROJE A PŘÍČINY AGEISMU	17
1.4 PŘEDSUDDKY A MÝTY O STÁŘÍ A SENIORECH	20
1.4.1 Předsudky	20
1.4.2 Mýty	23
1.5 PROJEVY VĚKOVÉ DISKRIMINACE PODLE OBLASTÍ VÝSKYTU	24
1.5.1 Ageismus v pracovní oblasti	25
1.5.2 Systém důchodového zajištění	26
1.5.3 Oblast zdravotnictví	26
1.5.4 Přístup k bydlení	27
1.5.5 Projevy ageismu v médiích	28
1.5.6 Týrání a zneužívání seniorů, jako extrémní projev ageismu	28
1.6 POSTOJ SPOLEČNOSTI K SENIORŮM	30
1.7 PROJEKTY SMĚŘUJÍCÍ PROTI VĚKOVÉ DISKRIMINACI	32
2 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ	34
2.1 STÁRNUTÍ Z POHLEDU DEMOGRAFIE	34
2.2 OBECNÉ VYMEZENÍ STÁŘÍ	37
2.2.1 Tělesné změny ve stáří	38
2.2.2 Psychické změny	39
2.2.3 Změna osobnosti člověka v procesu stárnutí	39
2.3 VZTAHY VE STÁŘÍ	40
2.4 PROBLÉMY V KOMUNIKACI SENIORŮ	41
2.4.1 Shrnutí změn ve stáří	42
2.5 VYUŽITÍ ČASU SENIORŮ	42
3 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY Z POHLEDU VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE	44
3.1 ADOLESCENCE	44
3.2 MLADÁ DOSPĚLOST	46
3.3 STŘEDNÍ DOSPĚLOST	47
3.4 OBDOBÍ STARŠÍ DOSPĚLOSTI	48
II PRAKTICKÁ ČÁST	50
4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE VÝZKUMU A HYPOTÉZY	51
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL	51
4.2 STANOVENÉ VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY	51
5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB SBĚRU DAT	55

5.1	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	55
5.2	ÚDAJE O VÝZKUMNÉM SOUBORU RESPONDENTŮ.....	56
6	METODY VÝZKUMU A ZPŮSOB VYHODNOCENÍ	60
6.1	METODY	60
6.2	ZPŮSOB VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT	60
7	VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT.....	62
7.1	OBLAST INFORMOVANOSTI O STÁŘÍ, STÁRNUTÍ A AGEISMU	62
7.2	OBLAST SUBJEKTIVNÍHO POSTOJE RESPONDENTŮ K SENIORŮM.....	86
7.3	OBLAST ZKUŠENOSTÍ RESPONDENTA S PROJEVY AGEISMU.....	92
8	VYHODNOCENÍ STANOVENÝCH HYPOTÉZ	101
9	ZÁVĚRY Z VÝZKUMU.....	105
	ZÁVĚR	109
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	111
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	116
	SEZNAM GRAFŮ.....	118

ÚVOD

Společnou charakteristikou světové populace je demografické stárnutí obyvatelstva. V souvislosti s tímto jevem vyvstávají nové problémy, které se staví před celou společnost. Počet seniorů se neustále zvyšuje a mimo změn, které tento fakt přináší v ekonomické sféře, objevují se také problémy v sociální oblasti a v oblasti mezilidských vztahů. Jedná se o měnící se postavení seniorů ve společnosti, ze kterého mohou plynout negativní faktory, o kterých lze souhrnně uvažovat jako o diskriminaci. V důsledku výrazných demografických změn se proměňuje postavení společnosti ke stáří a starším lidem. Stáří může být mladší generací chápáno jako období života, které čeká každého, ovšem často si ho nepřipouští do té doby, než pro ně tato fáze života není aktuální. Jak tedy současná měnící se společnost k seniorům přistupuje a jaké k nim zaujímá postoje? Tuto otázku si mimo jiné klade ageismus, tedy určitá forma ideologie pojednávající o věkové diskriminaci.

Poměrně často se můžeme setkat s nepochopením seniorů na veřejnosti, jedná se o dopravní prostředky nebo například obchody. Starší lidé jsou podle mladší generace „pomalí“ a zdržují, tento svůj postoj mnohdy dávají najevo okolí i samotným seniorům. Je tedy patrné, že s projevy ageismu se člověk setkává v každodenních situacích, buď jako přihlížející, původce nebo objekt. Už od dětství jsou téměř všichni učeni k úctě ke stáří, ale tato hodnota s postupem času mizí a ztrácí svou významnost. Spěch a stres ve společnosti negativní postoj k seniorům umocňují, dalo by se říci, že jedince z mladší generace senioři v každodenním životě rozčilují. Podle mého názoru se v dnešní společnosti zapomíná na vzájemnou úctu a pochopení, k nimž by měli být děti a dospívající vychovávaní. Nicméně připouštím i fakt, že ke vzniku a rozvoji solidární společnosti je nezbytné zapojení a vzájemné pochopení všech generací, tedy i seniorů. Nelze tedy říci, že při změně postojů lidí k seniorům dojde k rozvoji vzájemné solidarity. Pro zmírnění či odstranění projevů věkové diskriminace je potřebná určitá změna u všech členů společnosti. Podle mého názoru má zásadní vliv na vznik ageistických postojů výchova v rodině a s ním související nápodoba chování. V případě, kdy se rodič k seniorům staví negativně, také dítě bude mít sklony k případnému nevhodnému chování. Ageismus je možné chápat jako projev individua či celé společnosti.

Velmi často se diskutuje o problematice stárnoucí populace, což je způsobeno sníženou porodností a přibývání lidí starších a později i tzv. neproduktivních. Vznik a stálý rozvoj věkové diskriminace je tímto umocňován, zároveň se tím ageismus stává aktuálnějším.

Naléhavost a zvyšující se povědomí o věkové diskriminaci dokazuje i „Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity 2012“.

Záměrem teoretické části diplomové práce je uvedení do souvislostí a přehled informací o ageismu opírajících se o odbornou literaturu. Nejprve se věnuji vymezením ageismu a jeho pojetím, jeho zdroji a příčinám. Obsahem práce je zároveň vymezení mýtů a předsudků společnosti vůči seniorům, na jejichž základě mohou ageistické postoje vznikat. Dále vymezuji, jak se věková diskriminace konkrétně projevuje ve společnosti. Tato část zahrnuje oblasti zaměstnání, zdravotní péče, systému důchodového zabezpečení a extrémní formy ageismu týrání a zneužívání seniorů. Nepochybně s ageismem souvisí i problematika stáří a stárnutí, a vzhledem k tomu je v diplomové práci uvedena.

Cílem výzkumu, který je součástí diplomové práce, je zjištění vzájemných souvislostí mezi věkem respondentů a jejich postoji k seniorům. Zároveň jsou v praktické části zkoumány i další faktory, které mohou ovlivňovat postoj k seniorům. Výzkum odpovídá na otázky, jaká je představa respondentů o stáří či ageismu, jaké respondenti zaujímají postoje k seniorům a jaké zkušenosti mají respondenti s projevem ageismu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 AGEISMUS

1.1 Pojem ageismus, jeho definování a pojetí

Ageismus v současné době představuje problematiku, která nabývá své důležitosti a to z důvodu několika faktorů. Jedná se o dnes již všeobecně známé stárnutí populace, změny mezigeneračních vztahů a potřeby seniorů se aktivně účastnit na životě ve společnosti.

V minulosti bylo stáří uctíváno a bylo považováno za vrchol životní moudrosti. Obvyklý byl názor, že všechny problémy, které se ve stáří mohou objevit, byly skryty za kladnými vlastnostmi starších lidí. Vyzdvihovala se jejich trpělivost, laskavost i moudrost. Na základě těchto vlastností a všeobecného pojetí stáří se odrážela úcta a respekt celé společnosti směrem ke staršímu člověku. S rozvojem společnosti se měnil i názor na stáří, který byl založen na negativních předsudcích. Senioři často nejsou oceňováni a rozvíjí se i averze mladších lidí vůči starším, která je označována termínem ageismus (Haškovcová, 2010).

Pojem ageismus je popisován jako negativní postoj ke starým lidem, často založený na předsudcích. Největší pozornost byla ageismu věnována nejprve v USA a postupně se pojem rozšířil i do evropských zemí. Samotný pojem ageismus má svůj původ v Anglickém jazyce, ve slově „age“ tedy „věk“. Český výraz pro ageismus se prozatím nepoužívá a s největší pravděpodobností se u nás již ustálil pojem ageismus. Můžeme se setkat pouze s pojmem věková diskriminace, který ovšem neobsahuje všechny aspekty pojmu ageismus (Pešák, 2007). Termín ageismus se poprvé objevil v USA a to na konci 60. let 20. století, konkrétně v roce 1968. Pojem jako první použil Robert N. Butler, který ageismus chápal jako systematické stereotypizování a diskriminaci lidí z důvodu stáří (Butler, 1975 cit. podle Vidovičová, 2008). Butlerův záměr použít pojem ageismus měl svůj původ v myšlence, že má asociovat pojem rasismus (Jirásková, 2005). Mladší lidé se na starší dívají jako na odlišné a jsou považováni za senilní, rigidní v oblasti myšlení a celkově staromódní. Ageismus má různé druhy projevů, může se projevovat na úrovni individuální i institucionální. Jedná se o averzi, mýty a předsudky, vyhýbání se kontaktu a diskriminace v různých oblastech (bydlení, zaměstnání, služby) (Butler, 1975 cit. podle Vidovičová 2008). Na definici Butlera navázal Palmore, který ageismus chápal jako předsudek a diskriminaci proti či ve prospěch věkové skupiny. Předsudky jsou pak negativní postoje, které jsou založeny na stereotypech (Palmore, 1999 cit. podle Vidovičová, 2008). Vymezení ageismu pro české prostředí popsala Vidovičová. Jde o „ideologii založenou na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu, manifestovaná skrze proces

systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku nebo na jejich příslušnosti k určité generaci.“ (Vidovičová, 2005 cit. podle Vidovičová 2008 str. 113). Citovaná definice Vidovičové je ucelená a zahrnuje všechny aspekty pojmu ageismus. Přesto zde uvádím i další vymezení, která mohou dotvářet celkový pohled na problematiku ageismu, vzhledem k tomu, že každé zformulované definování zahrnuje jiný pohled. „*Ageismus představuje postoj, který vyjadřuje všeobecně sdílené přesvědčení o nízké hodnotě a nekompetentnosti stáří*“ (Vágnerová, 2007, str. 308). Autorky se v těchto definicích pojmu ageismus shodují v jeho pojetí jako sdíleného přesvědčení, rozdíl spatřují ve věkovém vymezení. Zatímco Vidovičová pojem vysvětluje jako diskriminaci na základě chronologického věku, Vágnerová pojem konkrétně spojuje s vývojovým obdobím stáří.

Vymezení termínu ageismus se objevuje i v psychologických a sociologických slovnících. Pro úplnost a ucelenou představu o pojmu zde uvádím i dvě z těchto definic. Ageismus lze obecně chápat jako věkovou diskriminaci, tady znevýhodňování osob na základě jejich věku, zejména v oblasti zaměstnání (Hartl a Hartlová, 2010). Ageismus je možné chápat jako diskriminaci lidí na základě věku, „*šíří kliše a stává se nástrojem vnucování stereotypních rolí*“ (Jandourek, 2001, str. 238).

Autoři k vymezení pojmu ageismu přistupují odlišným způsobem, ale základ definic je poměrně jednotný. Podle mého názoru se dá ageismus definovat jako soubor negativních předsudků a stereotypů společnosti vůči stáří a seniorům, které mohou přecházet ve věkovou diskriminaci, projevující se v různých oblastech. Zvolila jsem vymezení, kde se prioritně jedná o diskriminaci seniorů a stáří, přestože může být pojem ageismus chápán také v souvislosti s jinými věkovými obdobími. V souvislosti s touto diplomovou prací koresponduje pojetí ageismu a věková diskriminace seniorů. Nicméně je zde důležité zmínit, že ageismus nevyklučuje diskriminaci jedinců i jiných věkových kategorií. Přesto si myslím, že s problematikou ageismu je spojováno zejména stáří a v této souvislosti se o ageismu hovoří nejvíce.

Ageismus je v dnešní době již poměrně rozpracovaná problematika, ale existují různá hlediska, kterými ji lze vysvětlovat. Je tedy možné rozlišit několik různých pohledů na ageismus. Ageismus může být chápán jako **ideologie**, která vychází z diferenciací vývojových fází člověka. Dále lze na ageismus pohlížet jako na **formu nesnášenlivosti** ke stáří a projevuje se zejména averzí. Ageismus jako **postoj** představuje obecné přesvědčení o nízké hodnotě lidí starších věkových kategorií a tento postoj ústí v diskriminaci. S tímto pojetím

souvisí i představa o ageismu jako předsudku či určité negativní představě, které mezi lidmi přetrvávají. Na jejich základě se k seniorům takto chovají a jednají s nimi podle těchto negativních přesvědčení. Mezi pohled na ageismus je řazen i **stereotyp v chování**. V tomto pojetí se jedná především o oblast zaměstnání (Ort, 2004). Spatřuji jistou provázanost mezi uvedenými pojetími. Přesné rozvrstvení společnosti podle věku předurčuje určité postoje či předsudky jednotlivých generací vůči sobě navzájem. Tyto postoje mohou být ovlivněny mnoha působícími faktory a vyvolávají chování, které je na nich postaveno. Podle mého názoru tedy nejsou různá pojetí ageismu, ale je pouze jedno, které v sobě zahrnuje různé aspekty a působící faktory.

V některých případech v souvislosti s ageismem můžeme hovořit o **exkluzi**, tedy vyloučení skupiny lidí ze společnosti, která se projevuje zejména upíráním rovných příležitostí. Exkluze může být v souvislosti s ageismem vysvětlena i na základě faktu, že ačkoliv jsou senioři stále skupinou se zvyšujícím se počtem jedinců ve společnosti, na základě médií se může zdát, že jde o skupinu mizející. Důkazem toho je například televize, ve které se objevují zejména mladší lidé, ale ani v ostatních mediálních prostředcích nejsou senioři prioritní skupinou (Tošnerová, 2002a.). Nejedná se ovšem pouze o problém týkající se hromadných sdělovacích prostředků. Jisté formy sociální exkluze seniorů můžeme pozorovat i v každodenním životě. Podle mého názoru se vyloučení lidí staršího věku stále frekventovaněji projevuje v oblasti bydlení. Často jsou domovy pro seniory umístěny na okrajích měst, což může být pozitivním faktorem v případné blízkosti přírody a klidného prostředí. Přesto je nutné brát v úvahu potřebu sociálních kontaktů a podílení se na společenském životě, které jsou v případě této částečné izolovanosti seniorů ohroženy.

1.2 Ageismus v legislativě

Jedním z nejvyšších orgánů, který se vyjadřuje k problematice stáří, stárnutí a částečně i s nimi souvisejícím ageismem je Organizace spojených národů (OSN). Hodnoty a etické postoje OSN staví na zdůrazňování respektu ke každému jednotlivci, jeho právu na soukromí a na nezávislosti. Zároveň OSN vyzdvihuje potřebu mezigenerační soudržnosti a solidarity. OSN se k tématice stárnutí populace postavilo na 2. světovém shromáždění o stárnutí, které bylo uspořádáno v Madridu v roce 2002. Byl zde přijat „**Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí**“. Členské země OSN, tedy i Česká republika se v tomto dokumentu zavázaly k rozvíjení a uskutečňování politiky s cílem zlepšení životních podmínek pro seniory. 1. světové shromáždění se konalo již v roce 1982, tímto dvace-

tiletým odstupem je možné vysvětlit určitou změnu zaměření cílů, které byly stanoveny. Zatímco na 1. světovém shromáždění byl prioritou proces stárnutí populace ve vyspělých zemích, o dvacet let později vyvstává tento problém i v rozvojových zemích. Stěžejním cílem „Mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí“ z roku 2002 je vytvořit společnost pro všechny věkové kategorie. Zároveň byl vysloven požadavek pro změnu negativního pohledu na seniory, protože stáří je součástí lidského života (MPSV, 2007).

Na základě „Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí 2002“, Česká republika přijala **Program přípravy na stárnutí na období let 2003-2007**, čímž se snažila reagovat na demografické i sociální změny. Program stanovoval opatření v několika oblastech, a to zejména bydlení, zdravotnictví, sociálních služeb, zaměstnanosti a penzijní politiky. Mezi významné kroky, které byly ve spojitosti s tímto Programem přípravy na stárnutí uskutečněny, patří změna zákona o sociálních službách a schválení zákona o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o rovném zacházení. Dále byl pozměněn zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, který zakazuje diskriminaci v oblasti zaměstnanosti (MPSV, 2006). Zákon 198/2009 Sb. zvaný také antidiskriminační zákon vymezuje zakázané formy diskriminování, zejména z důvodu pohlaví a věku. V zákoně je v souvislosti s věkovou diskriminací vymezen rovný přístup v oblasti zaměstnanosti.

V návaznosti na první program byl zpracován i **Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012**. Ve spojitosti s ageismem mohou z Národního programu vyzdvihnout plánování snahy o využití potenciálu starších osob a vytvoření mezigenerační soudržnosti ve společnosti. Program vymezuje pět oblastí, které by měly vést ke zlepšení kvality života seniorů. Konkrétními oblastmi tedy jsou: aktivní stárnutí, prostředí a komunita vstřícná ke stáří, zlepšení zdraví a zdravotní péče ve stáří, podpora rodiny a pečovateli a podpora participace na životě společnosti a ochrana lidských práv. Všechny tyto priority se dotýkají oblasti věkové diskriminace, ale nejvíce se problematice ageismu přibližuje snaha o vytvoření prostředí a komunity vstřícné ke stáří. V Národním programu se uvádí, že kladný vztah prostředí k seniorům přispívá k jejich zvýšené participaci ve společnosti. Krokem ke změnám v této oblasti má být vytvoření obcí, které by byly dostupné v oblastech dopravy, bydlení, zdravotní péče a sociálních služeb pro starší občany. V závislosti na těchto faktorech v obci mají být vytvořeny podmínky pro podporu rodin a komunit, které udržují vzájemné vztahy a kontakty. Národní program zároveň zdůrazňuje nutnost zkvalitnění dopravy pro zabezpečení bezproblémové mobility a bezbariérové bydlení pro přispění k zachování nezávislosti. Důležitou složkou pro zlepšení životních pod-

mínek seniorů je i dostupnost aktivit a služeb, tedy zřízení poradenských center, informačních linek či kontaktních míst, kde by senioři měli možnost získat všechny potřebné informace. Jako poslední důležitý bod Programu přípravy na stárnutí bych chtěla vyzdvihnout plánované rozšíření služeb residenčních zařízení, které by se měli stát i komunitními centry. Měly by se orientovat na prevenci, rozvoj sociálních aktivit, ale i na podporu rodin a pečovatелů. Obecným cílem ústavních zařízení pro seniory se má stát otevření veřejnosti a pomoc seniorům a rodinám o seniory pečujících i mimo tato zařízení (MPSV, 2008).

1.3 Zdroje a příčiny ageismu

Ageismus je chápán jako negativní tendence společnosti vůči seniorům a může se projevovat jako podceňování schopností a potřeb starých lidí. V problematice ageismu lze rozlišovat přímou a nepřímou diskriminaci seniora v každodenním životě, na trhu práce či ve službách. Jedná se také o vyčleňování starších jedinců ze společnosti. Původ věkové diskriminace lze spatřovat v představách o stáří a v předsudcích společnosti (Kalvach, 2008). Příčiny ageismu jsou podle mého názoru založeny zejména na předsudcích a mýtech, které ve společnosti mají své místo, a je náročné dospět k určitým změnám v těchto stávajících postojích vůči seniorům.

Názor a pohled na stáří a stárnutí se mění mimo jiných faktorů také v závislosti na době a kultuře (Pokorná, 2010). Postoje vůči seniorům se nepochybně proměňují v historickém kontextu, což závisí na předávaných a vyznávaných hodnotách. Zároveň i příčiny ageismu se mění v souvislosti s vlivem období, dalo by se říci, že se příčiny stupňují a jejich působení se stává intenzivnějším. Jedná se zejména o předsudky, které jsou postupem času rozšířenější a působí také postupné předávání negativních postojů z generace na generaci. Významným faktorem a příčinou vzniku ageismu je prostředí a s ním související kultura. Ačkoliv se rozdílily mezi kulturami vlivem celkového pokroku společnosti stírají, stále přetrvávají diference ve vyznávaných tradicích, hodnotách a zvyklostech. Faktorem pro rozšíření ageistických postojů je i odlišnost v politické, hospodářské a ekonomické situaci v dané kultuře, popřípadě i státu.

Ageistické tendence lze rozlišovat podle jejich zdrojů, tedy postojů a předsudků k seniorům na **tři oblasti ageismu**:

1. Mikrosociální, která se projevuje individuálně a týká se pouze jedince a jeho postojů a názorů.

2. Mezosociální, jež stojí na úrovni sociálních skupin, kam konkrétně můžeme zařadit pečovatelské organizace či firmy.
3. Makrosociální, kdy je ageismus stavěn do vztahu s legislativními úpravami (Pokorná, 2010).

Jiné rozdělení zdrojů ateistických postojů uvádí Vidovičová, jedná se o individuální, kulturní a sociální zdroje. Zároveň popisuje činitele, které se podílejí na vzniku ageismu, jako společenského fenoménu. K **individuálním zdrojům** patří strach ze smrti a stárnutí či frustrace. Jako příčinu ageismu lze chápat i selektivní vnímání, což znamená, že stereotypy týkající se stáří jsou samotnými seniory akceptovány. Může to vyústit až k zápornému postoji seniora k sobě samému a považuje se za méně výkonného (Bugental a Hehman, 2007 cit. podle Vidovičová 2008). V případě individuálních zdrojů ageismu se jedná o subjektivně-psychologické a spadá mezi ně strach ze smrti a stárnutí. Přičemž zdroj tohoto strachu může být v neznalosti o biologickém stárnutí, větší informovanost by tedy vedla ke snížení negativních pocitů souvisejících se stárnutím (Vidovičová a Rabušic, 2005). Obavy či dokonce strach, který lidé mají ze stáří, mohou být důvodem k odsuzování popřípadě i odporu k tomuto vývojovému období.

Mezi **kulturní zdroje** ageismu jsou řazeny hodnotové systémy, jazyk, humor, umění a literatura. V některých formách to mohou být již samotné projevy ageismu. S kulturními zdroji souvisí i to, jak společnost o stáří hovoří, což rozhoduje o tom, zda vzniknou ageistické postoje. Významnou roli zde hrají média, které působí na většinovou část populace (Vidovičová, 2008). Z výzkumu provedeným v souvislosti s projektem Diakonie Českobratrské církve evangelické, že média seniory zobrazují jako naivní a snadné objekty kriminálních činů. Zároveň jsou informace o vyšším věku účastníka zprávy uváděny, aniž by tyto informace měly pro zprávu význam. Aktivní senior je médií považován za výjimečného, a také jsou senioři prezentováni jako ekonomická přítěž (Sedláková a Vidovičová, 2005).

Demografie je **sociální zdroj** ageismu, což se týká především faktu, že seniorů je poměrně velký počet a toto číslo neustále roste. Celkově sociální prostředí může přispívat ke vzniku ageistického chování. Senioři postupně ztrácejí status „moudrosti“ a zároveň modernizace technologií snižuje poptávku po seniorech v pracovním procesu. K příčinám ageismu v oblasti sociálního prostředí je možné zařadit i častou výstavbu ústavních zařízení pro seniory mimo centra měst, čímž je přispíváno k určité izolovanosti (Vidovičová a Rabušic, 2005). Prostředí ve velké míře ovlivňuje společnost a její celkové postoje, což se týká i

ageismu. Dalo by se říci, že již prostředí při výchově v rodině výrazně mění vznikající názory, které dítě v rodině přebírá. S největší pravděpodobností si dítě ve vícegenerační rodině osvojí rozdílný postoj ke starším lidem, než dítě, které vyrůstá s jednou generací. Samozřejmě se tento názor může odlišovat u jednotlivých rodin a významnou roli v oblasti této problematiky má více faktorů. Přesto má prostředí, kterým člověk během svého života prochází rozsáhlý vliv na utváření jeho postojů a popřípadě i vzniku negativních ageistických předsudků.

Ke vzniku ageismu ve společnosti přispívají i **paradigmata** o stáří, tedy názory, které společnost k seniorům zastává. Stáří je mnohdy považováno za stádium života, kdy se snižuje prestiž a status člověka. Mladší generace starší lidi stigmatizuje a předpoklad, že stárnutí s sebou přináší ztrátu smyslu života, přenáší i na seniory (Vidovičová, 2008). Existuje i názor, že za veškeré negativní postoje k seniorům je zodpovědná celá společnost. Zároveň senioři své stárnutí nezvládají a nedokáží se se svým stárnutím vyrovnat a zvýšit svou roli ve společnosti (Hazan, 1994 cit. podle Vidovičová, 2008). Pro změnu předsudků, které společnost zaujímá k seniorům, je nutné, aby si byli všichni vědomi vzniklého problému a jejich snahou bylo změnění stávajícího stavu. Záleží zejména na aktivním zapojení starších lidí do společenských aktivit a zvýšení četnosti mezigeneračních kontaktů.

Ke vzniku ageistických postojů přispívá i všeobecný předpoklad, že senioři se stávají neproduktivní částí společnosti. Tento zdroj ageismu je tedy spojený se **ztrátou ekonomického potenciálu**. Staří lidé již nejsou považováni za ekonomicky produktivní a z tohoto důvodu klesá jejich „význam“ pro společnost (Traxler, 1980 cit. podle Tošnerová, 2002). Přestože se vytrácí význam předávání moudrosti starší generace mladším jedincům, stále je stáří významnou etapou v životě člověka. Podle mého názoru přetrvává důležitost a podstatnost předávání hodnot a tradic, čímž mohou senioři stále přispívat k rozvoji a pozitivním změnám společnosti.

Možným faktorem působícím na vznik ageismu může být i **generační konflikt**. Jde o konflikty symbolické a příkladem může být na jedné straně generace přispívající do sociálních systémů a na straně druhé generace ze sociálních systémů čerpající (Vidovičová, 2008). Konflikty se projevují i v odlišných hodnotách, které jednotlivé generace přijímají za své. Vzhledem k tomu, že ekonomické, sociální a politické trendy intenzivněji zasahují mladší generaci, starší generace se k nim staví odmítavě popřípadě neutrálně a vyznávají hodnoty, které se mladší generaci zdají „zastaralé“. Zajímavým názorem je, že negativně se k sobě staví dvě generace, které na sebe navazují. Nejedná se tedy, jak by se dalo předpokládat, o

generaci nejmladší a nejstarší. Obě tyto generace mají některé společné znaky, které je spojují. Jedná se zejména o vyčlenění ze společnosti, neproduktivní role ve společnosti popřípadě i touha po finanční nezávislosti. Zároveň jsou nejmladší a nejstarší generace ohroženy sociální exkluzí a chudobou (Kalish, 1969 cit. podle Vidovičová, 2008). Vedle tohoto názoru může do generačních konfliktů zasahovat i vzdálenost názorů a vyznávání odlišných hodnot mezi generací dospívajících a generací seniorů.

Oddělování různých věkových skupin ve společnosti se nazývá **věková segregace** a může se jednat o další zdroj ageistických postojů. Nejedná se o úplnou segregaci, kdy by určitá věková skupina populace byla zcela vyčleněna, ale spíše o sociální diferencovanost, na základě které žijí například senioři částečně odděleně. Konkrétně se jedná o domovy pro seniory vystavované na okrajích měst (Vidovičová, 2008). Věková segregace je rozlišována na prostorovou, institucionální a kulturní. Prostorová segregace se týká již zmíněných izolovaných domovů pro seniory, popřípadě obytné části města určené zejména pro bydlení seniorům. V případě, kdy organizace či instituce obsahují normy, které jsou založeny na chronologickém věku, se jedná o institucionální segregaci. Kulturní věková segregace se týká jazyka, který umožňuje popisovat diferencovanost mezi věkovými kategoriemi (Hagestadová a Uhlenberg, 2005 cit. podle Vidovičová, 2008).

Výrazným způsobem ovlivňuje vznik ageismu ve společnosti i aktuálně prezentovaný „**kult mládí**“. Obecně se jedná o nastavení společnosti, které představuje mladé lidi jako ideál. Ovlivnění přináší zejména mediální obraz, který se orientuje podle módy, hudby, filmu i jiných oblastí mládeže, popřípadě i mladých dospělých (Schirrmacher, 2005). Tento proces propagování mládí se projevuje nejvíce v pracovní oblasti, kdy je všeobecně dávana přednost dynamickým a pružným mladým lidem. Mnohé firmy při výběru zaměstnanců upřednostňují mladé lidi kvůli jejich výkonnosti, přizpůsobivosti novým podmínkám a připravenosti učit se novým věcem.

1.4 Předsudky a mýty o stáří a seniorech

1.4.1 Předsudky

Předsudky je možné chápat jako formy postojů, které jsou iracionálně založené. Poměrně výstižné definování pojmu předsudku je, že se jedná o „*averzní nebo hostilní postoj vůči osobě, která náleží k určité skupině, prostě proto, že náleží k této skupině, a je možno předpokládat, že má závadné kvality připisované této skupině*“ (Allport, 1958 cit. podle

Novák, 2002, str. 9). Předstředek je předem zformovaný postoj k určitému objektu, který se projevuje „*bez ohledu na individualitu nebo povahu tohoto objektu*“ (Hayesová, 2003, str. 121).

Předstředky vůči starším lidem v sobě zahrnují negativní stereotypy a negativní postoje. Stereotypy jsou chápány jako mylné a přehnané přesvědčení o skupině lidí, v případě ageismu se jedná o seniory. Stereotypy jsou spíše kognitivní, tedy takové, které si člověk osvojil, a jsou založeny na určitých informacích. Negativní postoje je možné charakterizovat jako záporné pocity vůči určité skupině lidí. Obecně lze říci, že negativní stereotypy produkují negativní postoje (Palmore, 1990). Uceleně se předstředkům vůči seniorům věnuje Palmore, který je charakterizuje a uvádí fakta, kterými jejich opodstatněnost potvrzuje či vyvrací.

Ageismus je tedy obecně proces, který je založen na určitých předstředcích, které má majoritní společnost. Jedním z nich je, že všichni starší lidé **trpí nemocemi**, zejména jedinci, kterým je nad 65 let. Přetrvává předpoklad, že senioři jsou unavení a kvůli svým omezeným schopnostem a zhoršenému zdravotnímu stavu vyžadují dlouhodobou péči. Není ale vyloučeno, že i lidé s nižším věkem potřebují náročnější léčbu. Ačkoliv je člověk ve starším věku nemocemi více ohrožen, neznamená to nutně, že každý senior je nemocný. S oblastí zdraví a onemocnění souvisí i předpoklad, že ke stáří patří i **duševní choroba**, popřípadě **pokles duševních schopností**. Jedná se o představu, že duševní schopnosti s narůstajícím věkem klesají a že ke stáří duševní porucha nevyhnutelně patří. Mnoho seniorů ale neztrácí své duševní zdraví a pouze okolo 3% jedinců nad 65 let je institucionalizováno z důvodu duševní nemoci. Předpokladem také je, že senior je nemocný, bezmocný, neúčinný, osamělý a pravděpodobně trpí **depresí**. Depresí ovšem trpí více osob z mladší generace než lidé staršího věku. Při průzkumu amerického Institutu pro duševní zdraví bylo prokázáno, že se deprese u lidí nad 65 let vyskytuje v menší míře než u mladších lidí. Z předpokladu fyzické či duševní nemoci u seniorů vyplývá další stereotyp, který staršího člověka pokládá za **neproduktivního**, tedy zbytečného. Mnozí lidé zastávají názor, že senior nemůže být v pracovní oblasti stejně produktivní jako mladý jedinec (Palmore, 1990). Tento stereotyp o stáří je velmi častý, ale lze jej vyvrátit faktem, že věk nelimituje člověka v produktivnosti při práci. Lidé mladší i starší mohou být při práci stejně schopní, což záleží zejména na osobních predispozicích a individuální snaze.

Dalším předstředkem je **impotence** a ve spojitosti s ní názor, že starší lidé se již nevěnují žádné pohlavní aktivitě. Výzkumy ale ukazují, že mnoho lidí i po 65 roku života má stále

zájem o sexuální život. Starr a Weiner ve svém výzkumu z roku 1981 měli mezi respondenty mnoho seniorů, kteří byli sexuálně aktivní. Z pohledu respondentů byl jejich sexuální život stejně či dokonce více uspokojivý než v mladším věku. Důvodem byla chybějící obava z otěhotnění, méně stresu z práce a z výchovy dětí, více volného času a vyzrálější vztah mezi partnery (Palmore, 1990). Přestože je zmíněný výzkum již z roku 1981, předpokládám, že jeho výsledky korespondují i se současností. Vzhledem k tendencím v oblasti sexuálního života a odstraněním tabu souvisejícím s touto problematikou.

Jedním ze stereotypů, který je také spojován se staršími lidmi, představuje **ztráta fyzické atraktivnosti**. „Krása“ je obvykle spojována s mladými lidmi a mnoho lidí, zejména žen se stárnutím obává i z důvodu snižování tělesné krásy a přitažlivosti. Trend tzv. kultu mládí, který s tímto stereotypem souvisí, je typický ve většině kultur světa, ale například v Japonsku jsou fyzické znaky stárnutí vnímány pozitivně. Vrásky i šedivé vlasy jsou ve zmíněné zemi znakem moudrosti, zralosti a dlouhého života (Palmore, 1990). Ve snaze oddálit stárnutí a stáří jsou v dnešní době používány různé kosmetické prostředky či technologie. Je to určitým důkazem, že strach ze stáří se ztrátou atraktivnosti souvisí a zejména ženy si chtějí „prodloužit“ mládí. Na druhé straně tímto může postupně vymizet stereotyp o vnímání stáří, jako něčeho ošklivého.

Dalším z předsudků o stáří je i **izolace** od společnosti. Podle tohoto stereotypu se každý senior očitně izolovaný a osamělý. Většina lidí se tedy domnívá, že starší jedinci jsou sociálně izolovaní a opuštění. I tento názor lze označit za stereotyp, vzhledem k tomu, že mnozí ze seniorů nežijí osamoceně. Dle výzkumů žije přibližně dvě třetiny seniorů s partnerem či rodinou. Z výzkumu B. Kahana, který byl proveden v roce 1995, vyplynulo, že pouze 4% seniorů žijí v extrémní izolaci. Zároveň lze konstatovat, že většina starších lidí žije v blízkosti své rodiny či známých a jejich kontakty s nimi jsou poměrně frekventované (Kahan, 1995 cit. podle Palmore, 1990).

K předsudkům, se kterými se ve spojitosti se seniory setkáváme, patří i **finanční oblast**. Negativní názory z tohoto hlediska vyplývají ze dvou protichůdných představ: senioři jsou buď chudí, nebo na druhé straně, je většina z nich bohatá (Jirásková, 2005).

Projevy stárnutí a stáří jsou značně individuální a nelze je tedy zobecňovat na všechny seniory. V tomto předpokladu, že všichni senioři jsou stejní, spatřuji úskalí předsudků společnosti vůči starším lidem. Ve všeobecných názorech společnosti na seniory není rozlišo-

ván věk, nicméně mohou být velké rozdíly mezi sedmdesátiletým a devadesátiletým člověkem.

Možnosti změny předsudků

S ohledem na to, že není důležitá pouze informovanost o problematice ageismu, ale i prevence tohoto jevu, je podle mého názoru důležité věnovat se tomu, jakým způsobem je možné snížit projevy ageismu. Jednou z možností je změna postojů společnosti vůči seniorům.

Mnohé sociologické výzkumy se zabývají oblastí změny předsudků. Složitost teorie předsudků založená na stereotypnosti a dlouhodobém utváření dokazuje, že předsudky se nedají odstranit, ale může se snížit jejich výskyt nebo intenzita. Změna předsudků je možná na základě několika podmínek, mezi kterými je rovnoprávné postavení zúčastněných, příležitost k osobnímu kontaktu, kontakt s nestereotypními jedinci, podpora společnosti kontaktu mezi skupinami a existence příležitosti ke spolupráci (Hayes, 2003).

Výše zmíněná podmínka ke změně stereotypního myšlení člověka, která hovoří o vzájemném osobním kontaktu, je podmíněné aktivní účastí seniora ve společenském životě. Starší lidé mohou využít různé organizace a instituce, které nabízejí volnočasové činnosti. Jedná se zejména o akademie a univerzity třetího věku nebo zapojení se do dobrovolnických programů, které by mohlo dát nový smysl a podnět k jejich aktivizaci (Haškovcová, 2002). Změna předsudků není snadná a byl by k ní nutný dlouhodobý proces za účasti všech věkových kategorií v populaci. Všechny předpoklady pro přetvoření předsudků a stereotypů, které jsou uvedeny výše, jsou založeny na vytvoření společnosti, která by podporovala a podněcovala participaci seniorů na vytváření podmínek sociálního života.

1.4.2 Mýty

Mýtus je „*líčení, o němž víme, že je nepravdivé, a jehož se přidržujeme, jako by bylo pravdivé*“ (Bochensky, 1993 cit. podle Novák, 2002, str. 15). Mýty jsou blízké oblasti paradigmát o stáří, stárnutí a seniorech, o kterých pojednává předcházející kapitola. V případě přetrvávajících mýtů si člověk uvědomuje, že nejsou založeny na podložených informacích. Přesto jsou ve většinové společnosti rozšířeny v takové míře, že není možné je nevnímat a mnohdy je i nepřebírat za své postoje.

Souvisejícím faktorem, který přispívá k rozvoji ageismu, jsou představy, předsudky a s nimi spojené i mýty o stáří a seniorech. Takovým mýtem je **mýtus zjednodušené demo-**

grafie, který je postaven na předpokladu, že člověk se starým stává v den odchodu do důchodu a v tom okamžiku končí produktivní a smysluplná část života. Tento předpoklad nebere v úvahu, že plnohodnotný život pokračuje i po odchodu do důchodu, i přes prodlužující se střední délku života (Haškovcová, 2010). Dá se předpokládat, že tento mýtus se bude postupně vytrácet popřípadě měnit, což souvisí s oddalováním věkové hranice pro vstup do důchodového věku.

Dalším předpokladem je **mýtus neužitečného času**, kdy přetrvává názor, že senioři mají mnoho času, který nedokáží využít. Tento předpoklad je založen na tom, že senioři ve většině případů nejsou zaměstnání a ten, kdo v dnešní společnosti není pracovně aktivní, je považován za někoho, kdo nic nedělá. I přesto, že existuje názor, že má senior právo na zasloužený odpočinek, na druhé straně je zde mínění, že senioři nemají co na práci (Haškovcová, 2010). Tento mýtus seniora staví do pozice přehlížení společností a případnému předsudku, že je pro společnost neužitečný. Je tedy nutné, aby se senior aktivně zapojoval do dění okolo sebe a společnost s ním začala více počítat a uvědomovat si jeho možný přínos. Zároveň je představa, že člověk v důchodovém věku má příliš volného času velmi neobjektivní. Senior k vykonávání každodenních činností obecně potřebuje delší časový interval, není tedy tak flexibilní, jako lidé v mladších vývojových etapách. Volný čas se z důvodu různých znevýhodnění a omezení souvisejících s věkem zkracuje.

Mezi mýty o stáří lze zařadit i **mýtus o lékařích**, který spočívá v tom, že společnost předpokládá, že problémy seniorů vyřeší lékař. Na druhé straně stojí argument, že medikalizace problémů není vhodným řešením. Medikalizace je pojem vyjadřující předpoklad, že medicína, případně farmakologická léčba člověku navrátí jeho zdraví, spokojenost a štěstí. V současné době se péči o zdraví nevěnuje pouze medicína, ale důležitým faktorem je individuální přičinění každého člověka (Haškovcová, 2010).

1.5 Projevy věkové diskriminace podle oblastí výskytu

Předsudky společnosti ke starším lidem, kterým jsem se věnovala v předešlé kapitole diplomové práce, mohou vyústit v diskriminaci. Věková diskriminace se může dotýkat několika oblastí, kterými je zaměstnání, rodina, institucionální péče či zdravotnictví.

Projevy ageismu mají různé podoby a to od hrubé diskriminace po předsudky a stereotypy každého jedince či celé společnosti. Konkrétně se může jednat o omezování nákladné léčby, nevhodné jednání, přisuzování negativních vlastností všem seniorům, infantilizaci,

odepírání rozhodování seniorům, podceňování schopností, nerespektování a ponižování (Kalvach a Onderková, 2006). Není možné přehlížet ani fakt, že v oblasti ageismu je rozlišována pozitivní a negativní diskriminace. Pozitivní diskriminace neboli afirmace je zpravidla snaha o napravení negativní diskriminace zvýhodňováním. Způsobem pozitivního ageismu je snaha státu i jiných institucí ulehčit život starším lidem například slevami veřejných služeb (Ort, 2004).

1.5.1 Ageismus v pracovní oblasti

Věková diskriminace na trhu práce souvisí se stereotypem přetrvávajícím ve společnosti, že senior v pracovní činnosti nemůže být tak produktivní a aktivní jako jedinec mladšího věku. Faktem přesto zůstává, že mnoho starších lidí může pracovat efektivněji oproti mladším (Palmore, 1990). Trh práce je věkově diferencován, to znamená, že zákon určuje od kdy je možné stát se účastníkem pracovního procesu a kdy má člověk pracovní trh opustit. Dalo by se říci, že věk určuje pozici a roli člověka v pracovním procesu, společně se vzděláním a pohlavím (Vidovičová, 2008). Ageismus se v oblasti zaměstnání projevuje v několika formách v celém procesu zaměstnávání. Jedná se již o inzeráty a nabídky práce, ale zároveň o organizační strukturu, výběr, rozmisťování pracovníků, hodnocení, plánování následujícího postupu v kariéře, odměňování a zaměstnanecké výhody (Glover a Branie, 2002 cit. podle Vidovičová, 2008). Legislativní ukotvení lze nalézt v zákoně o zaměstnanosti, kde je ustanoven zákaz diskriminace na trhu práce z důvodu věku a zákaz diskriminační inzerce, tedy takové inzerce, která by vybírala pracovníky na základě jejich věku. I přes toto legislativní omezení věkové diskriminace, můžeme v pracovních nabídkách najít projevy ageismu. Jedná se například o případy, kdy jde o zaměstnání s mladým pracovním kolektivem, který se objevuje poměrně často.

V souvislosti s ageismem na trhu práce je důležité poznamenat, že se nejedná o diskriminaci pouze seniorů, tedy především lidí starších 60 let, ale je možné se s ním setkat i v jiném, tedy mladším věku. Zaměstnavatelé mnohdy dávají přednost uchazečům do 30 let. S problémem najít zaměstnání z důvodu věku se tedy potýkají lidé, kterým je přibližně nad 45 let (Haškovcová, 2010). Problematika diskriminace na trhu práce je rozsáhlým tématem a často se diskutuje i o jiných příčinách, které stojí za znevýhodňováním v této oblasti. Může jít o nerovné podmínky v uplatnění se na pracovním trhu žen, absolventů, minoritních skupin či seniorů. Přesto si myslím, že znevýhodňování starších lidí je v současné době v této tématice jedním z nejvýraznějších problémů. Vzhledem k tomu, že diskrimina-

ce žen v oblasti zaměstnávání se postupně vyrovnává a absolventi bez potřebné praxe mohou nacházet uplatnění na nižších pozicích a zajistit si tak kariérní postup.

1.5.2 Systém důchodového zajištění

Ageismus v této oblasti souvisí se systémem, který je v české politice nastaven zákonem. Jsou přesně určeny věkové limity, kdy má člověk odejít do důchodu a zároveň vymezuje i přesné částky, které mu budou vypláceny (Vidovičová, 2008). Podmínky nároku na starobní důchod jsou vymezeny jako životní situace, kdy je dosaženo určité věkové hranice. Tato hranice je určena na základě předpokladu o tom, že v určitém věku již člověk není schopen soustavně pracovat. V jednotlivých státech se toto rozhraní odlišuje, v České republice je v současnosti tendence ke zvyšování této věkové hranice. Zákon zároveň umožňuje i předčasný odchod do starobního důchodu, který je založen na předpokladu, že schopnost vykonávat práce může být individuální. Výše důchodu je vyměřována na základě dvousložkové konstrukce důchodu, s tím, že 1. složka je pevná základní výměra a 2. složka je procentní výměra (její míra záleží na výši výdělku a době pojištění) (Krebs, 2010). Starobní důchody jsou tedy diferencovány podle věku, pohlaví a u žen také počtem dětí. Dalo by se říci, že důchodový systém omezuje participaci na pracovním trhu, popřípadě limituje možnost zaměstnání opustit. Věk je zde tedy chápán jako faktor, který působí na fyzické i psychické schopnosti člověka, který omezuje jeho výkon (Vidovičová, 2008).

1.5.3 Oblast zdravotnictví

Zdravotnictví spadá mezi oblasti ageistického chování z důvodu diskusí o věkových hranicích v poskytování, financování i v kvalitě poskytované péče. Předpokladem společnosti je nárůst finančních prostředků poskytovaných na zdravotní péči seniorů v přímé úměře ke zvyšujícímu se počtu starých lidí. Zdravotní pojišťovny uvádějí, že náklady na financování poskytované péče rostou s věkem člověka, s tím, že náklady se zvětšují kolem 40. či 50. roku života. Nejvyšší náklady na zdravotní péči pak mají lidé průměrně v 80 letech. Toto je pouze nástin vývoje nákladů na zdravotnickou péči, které zveřejňují zdravotní pojišťovny, bližší informace ale nejsou známé a z tohoto důvodu nelze závěry dle Vidovičové zobecňovat. Nejsou k dispozici statistiky, které by zobrazovaly nejdražší lékařské zákroky či léky v závislosti na věku (Vidovičová, 2008).

Zdravotní péče je pro mnohé starší lidi velmi důležitá v důsledku biologických změn, které stárnutí provázejí. Obecně se dá říci, že všichni lidé během svého života na zdravotnické

služby přispívají prostřednictvím daní a pojištění. Je tedy přirozené, že každý člověk očekává, že jeho potřeby týkající se zdravotní péče budou uspokojeny i ve vyšším věku (AGE, 2004). Při názoru, že je zdravotní péče pro seniory příliš nákladná, neexistuje předpoklad, že jedinci z mladších věkových kategorií nepotřebují léčbu stejně drahou, popřípadě i finančně náročnější.

Za ageistické projevy lze označit rozdělování, popřípadě určování omezeného množství léků či počtu zákroků, které budou provedeny. Některé operace, přičemž se jedná zejména o nákladnější či modernější metody jsou omezeny určitou věkovou hranicí a starší lidé na ně nemají nárok. Zároveň jsou v některých případech zavedeny i věkové limity pro preventivní vyšetření hrazené zdravotní pojišťovnou (Vidovičová, 2008).

Jiná oblast ve zdravotnictví, kde se senior může setkat s ageismem, tedy určitou formou diskriminace, je v ošetrovatelské péči. V ošetrovatelství se věková diskriminace může projevovat na dvou úrovních. Úroveň individuální a skupinová, která je spojena s ponižujícím chováním, hyperprotektivitou, infantilizací, vyhýbavému kontaktu, vytváření pocitu závislosti či nerespektování etických a právních norem v péči o seniora. Úroveň systémová v sobě zahrnuje mezosociální a makrosociální oblast, do které spadá rozpočtová politika a omezování výdajů a odpírání nákladných léčebných postupů (Pokorná, 2010). Z důvodu rozšířenosti procesu ageismu ve zdravotnických, popřípadě i sociálních službách pro seniory, by měli všichni odborníci s nimi pracující usilovat o nápravu tohoto problému. Mělo by se jednat o aktivní kontrolu, zda se jednotliví pracovníci svým jednáním a chováním nepouštějí některého z projevů věkové diskriminace vědomě, popřípadě také nevědomě (Kalvach a Onderková, 2006).

1.5.4 Přístup k bydlení

Tématika bydlení není tak rozšířená a často zmiňovaná v souvislosti se seniory, přesto se v souvislosti s demografickým stárnutím populace a prodlužování délky života může stát problémem. Stále větší část lidí v důchodovém věku bude žít samostatně z důvodu úmrtí partnera či partnerky. Jinou, avšak stále častější příčinou je vysoká míra rozvodovosti, která mimo jiné může způsobovat i následnou osamělost ve stáří a s ní související samostatné bydlení. Samozřejmě jsou pro seniory k dispozici domovy pro seniory, penziony pro seniory či domovy s pečovatelskou službou, přesto je z praxe patrné, že je těchto zařízení nedostatek. Jsou mnohé případy, které lze označit za věkovou diskriminaci v oblasti přístupu k bydlení. Náklady na pronajmutí malého bytu jsou často příliš vysoké na to, aby se senioři

mohli odstěhovat ze svých domů. Ty jsou, ale náročné na údržbu a do případných nutných oprav senior finance neinvestuje. Existují i případy, kdy je seniorovi odmítnuta možnost koupi bytu z důvodu jeho vysokého věku (AGE, 2004). Tento uvedený případ se stal v zahraničí, konkrétně ve Švédsku, nelze tedy s určitostí říct, že k této formě diskriminace dochází i v českém prostředí.

Zajisté člověka staršího věku ke svému domovu, mnohdy nevhodnému pro seniora s možnou sníženou pohyblivostí, váže určité pouto, kvůli kterému je pro něj stěhování těžké. Mnohdy však není jiné východisko a v tom případě by mělo být seniorovi zprostředkováno takové bydlení, které by vyhovovalo všem jeho potřebám. Aktuálně je velmi problematický přechod seniora do pobytových zařízení, vzhledem k nadlimitnímu počtu žádostí.

1.5.5 Projevy ageismu v médiích

Televize, dalo by se říci, je často prioritní náplní volného času seniorů. Nicméně v médiích a zejména v televizi jsou starší lidé jen zřídka zobrazováni pozitivně a celkově je program zaměřen spíše na mladšího diváka (AGE, 2004). V souvislosti s médii a jejich rozvojem, kdy již není problém získat všechny potřebné informace prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, zejména na internetu, dochází k nepotřebnosti zkušeností a rad od starších (Klevetová a Dlabalová, 2008).

Výraznou součástí veškerých médií je reklama, ve které se ageismus objevuje v různých formách. Senioři či samotný proces stárnutí jsou v reklamách dávání do souvislosti s různými onemocněními, což výrazně přispívá ke vzniku stereotypů vůči stáří. Oproti tomu v reklamách, které nabízejí či propagují oblečení, auta nebo například elektronické spotřebiče, se senioři téměř výhradně neobjevují (Palmore, Branch a Harris, 2005). V těchto případech by se mohlo zdát, že jsou v populaci pouze mladí a produktivní lidé a s proces stárnutí je pomyslným tabu.

1.5.6 Týrání a zneužívání seniorů, jako extrémní projev ageismu

Vyhraněná a extrémní forma projevů ageismu může být dříve tabuizované téma týrání a zneužívání seniorů. V současné době se o této problematice hovoří častěji a již existuje určité povědomí o přítomnosti tohoto jevu ve společnosti. S ohledem na to, že primárním tématem této diplomové práce není oblast týrání a zneužívání seniorů, ale nepochybně je řazena mezi projevy ageismu, jsou zde popsány pouze základní formy, ačkoliv je toto téma velmi rozsáhlé.

Světová zdravotnická organizace popisuje obecně násilí jako „úmyslné použití či hrozbu použití fyzické síly nebo jiného prostředku proti sobě, jiné osobě, proti skupině či proti komunitě, a to síly, která má nebo s vysokou pravděpodobností bude mít za následek poranění, smrt, psychickou újmu, poruchu vývoje či deprivaci“ (Kalvach, 2008, str. 249). V oblasti týrání a zneužívání seniorů se může jednat o různé formy, kterými jsou tělesné týrání, materiální či finanční zneužívání, zanedbávání druhou osobou a emocionální týrání. Celkově se formy násilí označují jako špatné zacházení (Tošnerová, 2002b). V problematice **tělesného týrání** se jedná o nejviditelnější formu a cílem je záměrné způsobení bolesti či odepírání primárních tělesných potřeb (Kalvach, 2008). Nejčastěji se jedná o pozorovatelné příznaky: zlomeniny, otoky, popáleniny, podlitiny popřípadě i jiná zranění (Tošnerová, 2002b).

Psychické týrání je často obtížně postižitelná forma, při které senior pocítuje duševní utrpení. Nejčastěji se jedná o slovní napadání, urážení, ponižování, šikanování či vyhrožování. Do této oblasti spadá i ničení osobních památek seniorů a týrání jejich domácích zvířat. Za psychické týrání je považováno i omezování svobody, soukromí a možnosti rozhodovat. V některých případech se v oblasti týrání a zneužívání seniorů může jednat o **sexuální obtěžování**. Přestože není tato forma častá, vyskytuje se zejména v ústavní péči pro seniory, kde se jedná o sexuální obtěžování mezi klienty zařízení. Ojedinele se vyskytují i případy sexuálního zneužívání ze strany pečovatелů, rodinných příslušníků či partnera (Kalvach, 2008).

Velmi častou formou zneužívání seniorů je **finanční a materiální**. Tuto formu zneužívání lze charakterizovat jako zneužívání majetku či finančních prostředků starší osoby (Tošnerová, 2002b). Jedná se o případy vynucených změn závěti, převody majetku či neoprávněné používání finančních prostředků, zejména starobního důchodu (Mühlpachr, 2004).

Byl proveden výzkum týkající se této oblasti, který ukázal, že s fyzickým i finančním zneužíváním mají senioři zkušenosti, popřípadě se s ním setkali u svých známých. Jedná se sice o poměrně malé procento respondentů, ovšem důležitý je fakt, že se tato problematika ve společnosti vyskytuje (Vidovičová, 2008). Násilí na seniorech má vzestupnou tendenci a dalo by se konstatovat, že je ve společnosti stále častějším jevem. K násilí páchanému na seniorech může docházet ve třech typech prostředí. Jde o násilí na veřejnosti, v domácím prostředí a o násilí v institucionální péči. Zvyšující se počet násilí na seniorech může být způsoben faktem, že senioři jsou snadnou obětí a dokazují to i každodenní informace z médií. Velmi často informují o kriminální činnosti, která byla spáchána na seniorech, a

která byla zapříčiněna jejich důvěrou a ovlivnitelností. Ve veřejné oblasti bývají senioři obětmi „týrání“ ze strany úředníků, prodavačů i pracovníků v různých službách, kde je možné se setkat s otevřenými či skrytými formami ageismu (Haškovcová, 2010).

Jako nejproblematictější formu násilí mohu označit **násilí na seniorech v rodinách**. Jedná se o fyzické, psychické i sociální týrání, někdy jde i o sexuální zneužívání. V domácím prostředí může dojít k pasivnímu zanedbávání nebo k aktivnímu týrání seniorů. Konkrétně se může jednat o již zmíněné finanční zneužívání (odevzdání důchodu, věnování životních úspor, přepsání nemovitostí na člena rodiny), omezování v pohybu či nedostatečná péče (Haškovcová, 2010).

Velkým problémem se stává násilí na seniorech, které probíhá **v ústavní péči**. Může se projevat urážkami, ponižováním nebo nemožnost rozhodovat v případě, kdy je toho schopen sám. Týrání v ústavní péči pramení z považování seniora jako obtěžujícího. Pravděpodobně nejčastějším projevem týrání v tomto prostředí je neposkytování adekvátní péče klientovi (Haškovcová, 2010). Pomáhající profese v sobě nesou náročné poslání, které spočívá v psychicky a citově vypjaté práci, což se týká i pečovatелů a dalších pracovníků zaměstnaných v zařízeních pro seniory. Z tohoto důvodu je potřebná připravenost k vykonávání profese nejen odborná, ale i vhodné osobnostní vlastnosti a dovednosti člověka. V případě chápání pomáhající profese, jako nutnosti k určitému ekonomickému zajištění může docházet k nevhodnému chování ke klientovi, v extrémních případech až k týrání a zneužívání.

1.6 Postoj společnosti k seniorům

Vztahy ve společnosti jsou závislé i na struktuře obyvatelstva, především věkovém složení. Postoj společnosti ke stáří se vyvíjí. V historii bylo stáří v mnohých případech až uctíváno, což bylo způsobeno nízkým počtem osob, které se dožily vysokého věku. Stáří bylo tedy něco výjimečného a ke staršímu věku patřilo oceňování moudrosti. Na druhé straně stály i negativní názory, panovaly i názory, že stáří je spojeno s bídou a chudobou (Pacovský, 1990). V současné době se často hovoří o věkové diskriminaci a určitém znevýhodňování starších. Společnost je nastavena tak, že stárnoucími lidem bere sebevědomí, zaměstnání a v podstatě celý jejich život (Shirmacher, 2005). Toto je poněkud vyhocený názor, ale dokazuje, že se vztahy ve společnosti mění, zejména vztahy mezigenerační.

Situace postojů společnosti k seniorům není zcela bezproblémová, což je mimo jiné způsobeno i současným stylem života, v jehož důsledku se mění i tradice. Začínají se projevovat negativní přístupy k seniorům, které v sobě zahrnují ignoraci, zesměšňování, netolerantnost či ponižování. Přičemž je patrné, že změna postojů se projevuje ke stále nižším věkovým kategoriím. Dnes jsou již i mladší lidé, například ve věku padesáti let, označováni za staré. Aktuálně společnost kladně přijímá mládí, výkonnost a pružnost a v menší míře se dává přednost zkušenostem či rozvaze (Malíková, 2011).

Potřebu řešení postoje společnosti vůči seniorům vyjadřují i mezinárodní opatření, jejichž cílem je prodloužení aktivního života a začlenění seniorů do společnosti. Mezi tato opatření spadá nutnost integrace seniorů, mezigenerační tolerance, zamezení výskytu ageismu, zlepšování kvality života ve stáří a zajištění účelnosti různých forem služeb a péče (Mühlpachr, 2004).

Postoj k seniorům je individuální a u každého člověka se může lišit s ohledem na jeho charakter, zkušenosti a vlastnosti. V mladé a střední generaci se mohou objevit dva protikladné názory. Na jedné straně je stáří uctíváno a respektováno, ale na straně druhé stojí přehlížení starších lidí a neverbální, popřípadě i verbální projevy vůči seniorům. Lze uvést i paradox, kdy vnoučata zpravidla mají rádi své prarodiče, ale k neznámým seniorům na ulici se chovají nevhodně (netrpělivost, urážky, negativní postoje). Zároveň z důvodu vyplácení starobních důchodů a často diskutované penzijní reformě jsou senioři vnímáni jako ekonomická zátěž pro stát. Jinou finanční problematikou spojovanou se seniory je zdravotnictví. S ním souvisí názor, že senioři, tedy především umírající a dlouhodobě nemocní, stojí zdravotnictví velké množství peněz. I přesto, že je pravda, že péče o seniory je nákladná, je důležité si uvědomit, že i lidé mladšího věku mohou být nemocní a jejich zdravotní náklady dosahují podobné výše, jako u seniorů (Haškovcová, 2010).

Vztah k seniorům je ve společnosti zejména negativní a odmítaný. Společnost zastává názor, že senior ztrácí své kompetence a jeho získané zkušenosti ztrácí svůj význam (Vágnerová, 2007). Mladší generace již mnohdy není zvyklá na vícegenerační soužití a tím ztrácí vědomí sounáležitosti ke starým lidem a vnímají je izolovaně od společnosti. Často se děti a dospívající nedostávají do kontaktu se staršími lidmi v rámci rodiny a není tak podporována mezigenerační komunikace. Postoje ke starším lidem z velké části ovlivňuje množství a intenzita mezigeneračních kontaktů (Ort, 2004). Vzájemné postoje generací mohou vyústit až v mezigenerační konflikt. Za důvody vzniku nejčastěji stojí vzájemná předpojatost generací (Jirásková, 2005). Postoj k seniorům podporuje mediální obraz, který je majoritní

společnosti předkládán. V současnosti je médiem, které nejvíce ovlivňuje postoje k seniorům televize.

Názory a postoje společnosti vůči stárnutí, stáří a seniorům lze považovat za značně ambivalentní. Toto je zapříčiněno faktem, že v dětství je člověk vychováván k úctě vůči starším, ale zároveň se děti od svých rodičů dozvídají názory, které jsou k seniorům nepřátelské a mnohdy je považují za zátěž společnosti (Pokorná, 2010). V případě, že participace seniorů ve společnosti není dostatečná, vzniká pocit izolovanosti a bezmoci (Pacovský, 1990).

Vedle vztahů a postojů společnosti k seniorům je zajímavé zjištění míry znepokojenosti životními podmínkami seniorů v České republice, které vychází z výzkumů prováděných v letech 1999 a 2008, jehož výsledky byly publikovány Rabušicem a Hamanovou. Z výzkumu u této konkrétní oblasti vyplynulo, že většina respondentů je s životními podmínkami znepokojena. Konkrétně se jedná o následující výsledky: 20% respondentů je velmi silně znepokojeno, 27% respondentů silně znepokojeno, 36% respondentů je znepokojeno do jisté míry, 12% respondentů není znepokojeno a 4% respondentů nejsou vůbec znepokojeni životními podmínkami seniorů v České republice (Rabušic a Hamanová, 2009). Tento výzkum do jisté míry ukazuje, že přestože se v populaci projevují různé ageistické postoje, obecně jsou životní podmínky seniorů společností vnímány jako nevhodné.

1.7 Projekty směřující proti věkové diskriminaci

V České republice se v současnosti objevují projekty, jejichž úkolem je pozitivně působit na společnost a měnit její postoje k seniorům. Pravděpodobně nejrozsáhlejším projektem je „Společnost přátelská všem generacím“, jehož realizátorem je Diakonie ČCE ve spolupráci se společností Walmart, a.s. V souvislosti s problematikou věkové diskriminace Diakonie ČCE zpracovala Seniorské desatero, tedy mýty o stáří a to s pomocí autorky, která se tímto tématem v České republice věnuje Mgr. Lucíí Vidovičovou, Ph.D. V Seniorském desateru je věnována pozornost individualitě stárnutí, demografickému stárnutí, charakteristice věkové diskriminace, potřebě zdravotní péče v období stáří či kvality života seniorů. Seniorské desatero uvádím v příloze mé diplomové práce, vzhledem k zajímavým a ageismu blízkým informacím. Projekt Diakonie ČCE stojí za několika činnostmi, jejichž cílem bylo zvýšit povědomí o věkové diskriminaci a změnit pohled na seniory současné společnosti. Mezi tyto aktivity spadá výzkum zjišťující mediální obraz seniorů, vydávání materiálů k tomuto tématu, pořádání kampaní v podobě televizních spotů a zvýšení informovanosti o ageismu (Diakonie ČCE, 2005-2010).

Fakt, že je stáří a stárnutí a s tím související ageismus stále diskutovanějším tématem a dalo by se říci, že i prohlubujícím se problémem, dokazuje vyhlášení roku 2012 Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Cílem tohoto projektu je podpora aktivního stárnutí a vytváření takových podmínek, které seniorům usnadní zapojení se do společnosti (Evropská unie, 2012). Dá se předpokládat, že v rámci Evropského roku aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity bude pořádáno mnoho aktivit, konferencí a projektů, které přispějí ke změně pohledu na problematiku stáří a s ním související věkové diskriminace.

2 STÁŘÍ A STÁRNUTÍ

Z ageistického, tedy diskriminačního pohledu je stáří obdobím úpadku a je spojeno s mnoha negativními předsudky společnosti. Vývojová psychologie sice připouští fakt, že stáří provází polymorbidita a popřípadě i ztráta fyzických i psychických schopností, ale zároveň ke stáří přistupuje jako k přirozené etapě životního cyklu člověka. Stárnutí je individuální proces, který může mít u každého člověka jiný průběh, intenzitu, popřípadě i rychlost.

Stáří je ontogenetický proces, který je výsledkem vzájemného působení genetických vlivů a faktorů z vnějšího prostředí. Samotný proces stárnutí je velmi složitý, vzhledem k tomu, že žádný z orgánů nestárne stejnou rychlostí, ale naopak. Každý orgán a každá funkce lidského organismu stárne odlišnou rychlostí (Pacovský, 1990). Stárnutí probíhá značně individuálně, přesto lze pozorovat jisté společné znaky, které mohou být označeny jako charakteristické znaky stárnutí. Stáří je typické funkčními změnami, které vycházejí ze změny určité struktury, což způsobuje i následnou změnu funkce. Proces stárnutí se začíná v rozdílné době a odlišuje se rychlostí a zároveň jednotlivé orgány mají odlišnou rychlost stárnutí. Dále je mezi charakteristické znaky stárnutí zařazováno vzájemné působení genetických dispozic a faktorů vycházejících z vnějšího prostředí (Pacovský, cit. podle Jarošová, 2006).

Témata stáří, stárnutí a s nimi související psychické či fyzické změny jsou odborníky uceleně zpracovány. Z tohoto důvodu se v této diplomové práci zaměřuji na demografické stárnutí, které má nesporný vliv na rozvoj a prohlubování fenoménu ageismu. Pro ucelenost jsou uvedeny také základní informace týkající se průběhu stárnutí a procesů, které v něm mohou probíhat. Pro oblast věkové diskriminace jsou důležité poznatky o vztazích ve stáří a komunikaci, která může být procesem stárnutí ovlivněna.

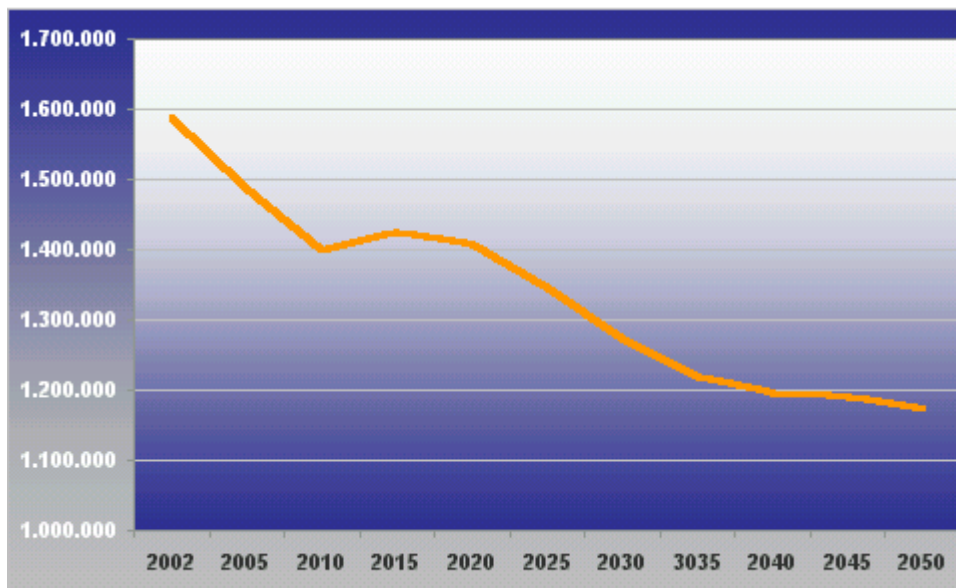
2.1 Stárnutí z pohledu demografie

K vymezení stáří a stárnutí jsou důležité informace z demografického pohledu. Demografické údaje již dlouhodobě dokazují, že obyvatelstvo nejen v České republice stárne, což znamená, že stále přibývá lidí ve starší generaci. Pro problematiku ageismu je tento vývoj poměrně zásadní. Negativní postoje mladší generace k seniorům se budou pravděpodobně stále prohlubovat a jejich intenzita bude stoupat i vzhledem ke zvyšujícímu se počtu starších lidí ve společnosti. Na druhé straně ovšem mohou demografické změny pomoci

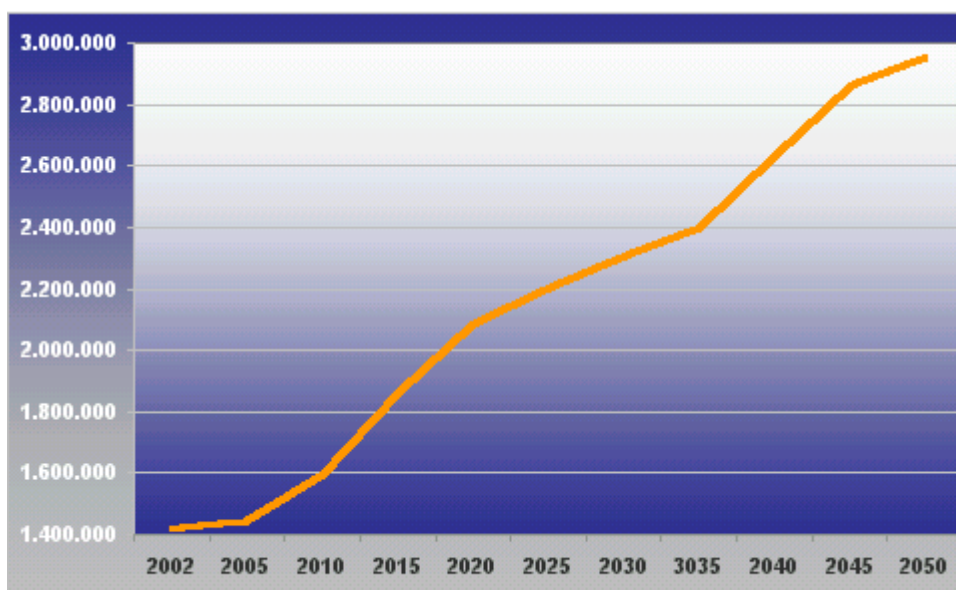
v přístupu k seniorům a to tím způsobem, že se společnost bude snažit řešit diskriminaci seniorů kvůli jejich rostoucímu počtu.

Stárnutí obyvatelstva je z demografického pohledu proces, kterým se postupně mění věková struktura obyvatel tak, že se zvyšuje počet osob starších šedesáti let a snižuje se počet osob, které jsou mladší než 15 let (Rabušic, 1995). Demografické stárnutí je častěji pokládáno za negativní jev ve společnosti, ve kterém mají svůj původ mnohé problémy, jako je zvyšující se nákladnost zdravotní péče a sociálního zabezpečení seniorů a celkově narůstající ekonomické problémy. Je možné se ale na tento proces stárnutí společnosti dívat i z jiných hledisek. Demografické stárnutí je způsobeno mimo jiného i prodlužováním délky života, což znamená, že člověk ke svému životu přistupuje zodpovědněji a více dbá o své zdraví, zároveň se jedná také o určitý výsledek pokroku v medicíně (Vohralíková a Rabušic, 2004). V souvislosti s ageistickými postoji nejvýrazněji souvisí sociální důsledky demografického stárnutí. Jedná se o změny postojů a chování společnosti vůči seniorům, změny v oblasti rodiny (častěji se objevuje jednogenerační), proměny v možnostech pracovní činnosti, proměny charakteru bydlení (zvyšující se počet samostatně žijících seniorských párů nebo osamělých osob ve starším věku) nebo také změny v úrovni vzdělanosti a životní a kulturní úrovni. Řešením pro předcházení sociálním problémům je vytvoření vhodné společenské atmosféry a politických podmínek pro uspokojování potřeb a nalezení východisek z problémů starší generace (Zavázalová, cit. podle Jarošová, 2006).

Stárnutí populace obecně znamená zvyšování se počtu osob, jimž je nad 65 let. Odhadovaný vývoj stárnutí obyvatelstva je zpracován i do budoucích let, tedy přibližně do roku 2050. Data jsou zpracovány podle údajů Českého statistického úřadu, který zároveň prognózuje zvýšení počtu osob ve věku nad 65 let až na dvojnásobek. Uvádím grafické znázornění tohoto vývoje, přičemž první graf znázorňuje pokles osob ve věku od 0 do 14 a druhý zobrazuje rostoucí počet jedinců ve věku nad 65 let.

Graf 1. Vývoj počtu obyvatel ve věku 0-14 v České republice (Svobodová, 2005)

Graf 2. Vývoj počtu obyvatel ve věku nad 65 let v ČR (Svobodová, 2005)

Grafické údaje dokazují, že starších lidí bude stále přibývat. Přičemž největší nárůst je předpokládán u lidí ve věku nad 85 let, což může mít důsledky i v oblasti sociální a zdravotní péče (Svobodová, 2005).

V návaznosti na údaje o stárnutí populace Ministerstvo práce a sociálních věcí zavádí programy pro přípravu na demografické stárnutí, což dokazuje i tisková zpráva z roku 2005. V České republice se lidé dožívají vyššího věku, ale mají méně dětí než v minulosti. S oh-

ledem na to MPSV připravilo Národní program přípravy na stárnutí na období 2003-2007, který se věnuje oblasti zaměstnání, bydlení, zdravotnictví i postavení seniorů ve společnosti (Beránková, 2005). Aktuálněji je zpracován Národní program přípravy na stárnutí na období 2008-2012. V souvislosti s demografickým stárnutím konstatuje, že růst počtu osob vyžaduje nutnost ve starším věku zavádět mnohá opatření a demografické změny zahrnout do plánování politiky. Zejména Národní program vyzdvihuje přizpůsobení služeb. Proces stárnutí populace zde není považován za negativní jev, ale snaží se najít taková opatření, která by zajistila kvalitní život starších lidí (MPSV, 2008).

2.2 Obecné vymezení stáří

Stáří je životní etapa člověka, která je odborníky zpravidla členěna na dvě, popřípadě tři období. Jedná se o období raného stáří, které je vymezeno věkovým rozpětím 60-75 let a období pravého stáří, kam jsou řazeni senioři, kterým je více než 75 let. Za třetí období je možné považovat období umírání (Vágnerová, 2007).

Shrnující rozčlenění s různými označeními jednotlivých stádií stáří uvádí Haškovcová. První fází stáří je období vyššího věku či raného stáří, která je ohraničena věkovým rozmezím 60-74. Člověk ve věku 75-89 let je považován za jedince v období stařeckého věku či vlastního stáří, někdy nazývaném také jako sénium. Dlouhověkost je posledním stádiem stáří a jedná se o věk nad 90 let (Haškovcová, 2010).

Důležité je pozastavit se také u definování pojmu stáří a stárnutí, vzhledem k tomu, že problematika ageismu se dotýká zejména seniorů. V odborné literatuře lze nalézt mnoho různých definic stárnutí. Dalo by se říci, že každý autor, zabývající se stářím, popřípadě vývojovou psychologií uvádí definování pojmu stáří.

Podle Eriksona je vývojovým úkolem stáří dosáhnout integrity v pojetí svého vlastního života. Dosáhnutí integrity by mělo vést k přijetí svého života a spatřovat v něm určitý smysl a hodnotit prožitý život pozitivně. Popřípadě by měl senior dojít k smíření se s přicházejícím koncem života (Erikson, cit. podle Vágnerová, 2007).

Stáří představuje komplex změn ve struktuře i funkcích organismu, které způsobují jeho zvýšenou zranitelnost a snižování schopností jedince (Langmaier a Krejčířová, 2006).

2.2.1 Tělesné změny ve stáří

Přesto, že tělesné změny ve stáří přímo nesouvisí s oblastí ageismu, je podle mého názoru důležité vytvořit ucelený obraz o seniorech a s tím nepochybně souvisí i tělesné změny. S ohledem na to, že právě tělesné změny mohou být příčinou vzniku některých vzniklých a stále se rozvíjejících předsudků týkajících se stáří.

Tělesné změny probíhají individuálně a jejich průběh je závislý na dvou významných faktorech. Těmi faktory jsou genetické dispozice a vliv exogenních faktorů. Lidé mají genetické predispozice, které určují průběh stárnutí i přibližnou délku života. Průběh stárnutí na základě genetiky se označuje jako **primárně podmíněné stárnutí**. Za **sekundárně ovlivněné stárnutí** je považováno ovlivnění vnějšími faktory, na nichž záleží, do jaké míry se člověk přiblíží geneticky danému předpokladu stárnutí (Vágnerová, 2007). Za sekundárně ovlivněné stárnutí lze tedy považovat ovlivnění člověka prostředím, ve kterém žije a celkovým životním stylem.

Stáří není chorobným stavem, ale dochází ke vzniku nepříznivých vlivů a v důsledku toho přibývá nemocných lidí. Zvyšující se počet nemocí ve stáří je označován **polymorbiditou**, což je předpoklad, že starší lidé trpí větším počtem chronických nemocí. Nejedná se pouze o nemoci tělesných funkcí, ale také o psychická onemocnění (Vágnerová, 2007).

Tělesné změny představují několik různých změn, týkajících se změny vzhledu, proměny funkcí smyslových orgánů a změny nervové soustavy. V procesu stárnutí se objevuje i snížená schopnost flexibilního reagování, jehož příčinou bývá snížené proudění krve do mozku. Snížení výkonu jednotlivých funkcí a případné kardiovaskulární onemocnění mají vliv na vznik **mozkové mrtvice**. Mozková mrtvice je poměrně časté onemocnění u seniorů a její příčinou je odumření mozkové tkáně zapříčiněné nedostatkem krve v mozku (Stuart-Hamilton, 1999).

Tělesné změny ve stáří souvisejí i se změněnou **funkčností smyslových orgánů**. Snížená schopnost vnímání pomocí smyslů, omezuje seniora ve vnímání okolí. Se stárnutím se zhoršuje **zrak**, což je způsobeno snížením schopnosti akomodace (zaostřování na různé vzdálenosti). Oční čočka ztrácí svoji pružnost a nejčastějším očním onemocněním ve stáří je ztráta zrakové ostrosti. Zhoršení **sluchu** se projevuje zejména onemocněním presbyakuze, což znamená nedoslýchavost starších lidí (Stuart-Hamilton, 1999). Zhoršená funkčnost smyslů se tedy projevuje především v oblasti zraku a sluchu. Omezení těchto zásadních funkcí může ovlivňovat i rychlost reakcí a komunikaci s okolím. I v této problematice pro-

cesu stárnutí spatřuji možnou příčinu vzniku nepochopení seniorů mladšími generacemi, vzhledem k tomu, že si ve většině případů nedokáží plně uvědomit, jaké zdravotní omezení s sebou stárnutí přináší.

Proces stárnutí poměrně zásadním způsobem mění i vnější **vzhled** člověka, což ovlivňuje i jeho postavení ve společnosti. Vzhled ovlivňují individuální dispozice a také sebepojetí seniora, jehož důsledkem může být pečlivá péče či nezájem o svůj vzhled.

Stáří tedy provází mnohá onemocnění a proto je důležitá **prevence** a to již od středního věku, která by zamezila, případně oddálila vznik nemoci. Podstatou prevence je předcházení obezitě, zvýšenému množství tuku v krvi a sledování hodnot cholesterolu, krevního cukru a krevního tlaku. K předcházení onemocnění ve stáří patří i nekouření a omezené pití alkoholu. Samozřejmostí by měla být pohybová aktivita, která obecně přispívá k celkové tělesné zdatnosti jedince (Kalvach, 2008).

2.2.2 Psychické změny

V průběhu stárnutí dochází ke změnám mozku, které se projevují na psychickém stavu seniora. Změny v mozku mají mimo jiné za následek **mozkovou atrofii**, což je onemocnění, které provází úbytek mozkové tkáně (Stuart-Hamilton, 1999). S psychickými změnami souvisí zhoršování **fluidní inteligence**, tedy zejména schopností pozornosti a paměti. Ve stáří dochází ke zpomalení poznávacích procesů a reakce jsou méně pružné.

S problematikou ageismu souvisí změny **percepce** seniorů, kdy dochází k ovlivnění vnímání a přijímání podnětů, které působí na orientaci v prostředí. Percepce je ovlivněna změnami zrakových a sluchových funkcí. Senior tedy musí vynaložit větší úsilí pro vnímání vnějších podnětů, což způsobuje i větší zatížení pozornosti (Vágnerová, 2007). K výrazným změnám dochází i v oblasti **paměti**, které jsou spojeny s problémy s učením. Zhoršuje se paměť především pro zapamatování si nových informací, ale zážitky z minulosti zůstávají v paměti seniora zachovány (Langmaier a Krejčířová, 2006).

Vzhledem ke zhoršování psychických funkcí v procesu stárnutí by senior měl usilovat o psychickou a sociální aktivitu, zejména uchovávání komunikačních dovedností, četba, popřípadě i další vzdělávání (Kalvach, 2008).

2.2.3 Změna osobnosti člověka v procesu stárnutí

V procesu stárnutí se mohou projevovat určité změny v chování, tedy proměny osobnosti, kterými senioři reagují na nastalé problémy vyššího věku. Tyto reakce mohou mít podobu

různých strategií. Konstruktivní strategie je pro člověka i pro jeho blízké okolí nejpřijatelnější. Jedná se o strategii, kdy je senior schopen se se svým stářím vyrovnat, snaží se být stále aktivní, ale na druhé straně si je vědom svých omezení, které se s přibývajícím věkem objevily. Senioři, kteří jsou spíše pasivní a spoléhají na své okolí, přijali strategii závislosti. Odpovědnost, povinnosti a rozhodování přenechávají mladším, ale strategie závislosti je sociálně přijatelná, přestože není tak vhodná jako strategie první. Dále se v přístupu ke stárnutí může projevit strategie hostility, kdy senioři ze svých problémů viní jiné lidi, bývají i agresivní. Jako obranná strategie se označuje ta, kdy se senior snaží nepříjemné myšlenky a problémy zahnat nadměrnou aktivitou (Langmaier a Krejčířová, 2006).

V průběhu stáří se mění emocionalita a to v několika různých ohledech. V období stáří mají na člověka vliv ztráty a zátěže, které se týkají odchodu do důchodu, popřípadě menších nároků, které jsou na něj kladeny. Zároveň se stářím souvisí úbytek schopností, což s sebou přináší negativní emoce a senioři se musí vyrovnávat se ztrátami, které stárnutí přináší, zejména se jedná o úmrtí partnera. Změny tohoto charakteru způsobují snížení kvality života a s tím související zhoršené emoční prožívání, založené na depresivním charakteru (Vágnerová, 2007).

2.3 Vztahy ve stáří

Vztahy se ve stáří obvykle výrazně neproměňují, ale roste pro člověka význam rodiny. V rodině, téměř ve všech případech, má senior svoji roli, a to roli prarodiče, přičemž tuto roli senioři vnímají velmi pozitivně. Intenzita kontaktů s prarodiči se v rodinách značně odlišují a senior, který je od rodiny odloučen může být izolovaný a omezený kontakt s rodinou vnímán negativně (Langmaier a Krejčířová, 1998). Rodina je pro seniora nejdůležitější sociální skupina. V minulosti bylo běžné vícegenerační soužití, popřípadě blízkost nově vzniklé rodiny k prarodičům. V dnešní společnosti se ovšem vyskytuje tendence osamostatnění se od původní rodiny, jedná se tedy o častější výskyt nukleární rodiny. Rodina je pro seniora důležitá kvůli udržení soběstačnosti a setrvání ve známém prostředí. Starší lidé si v oblasti soužití přejí časté kontakty s rodinou, ale při zachování vhodné prostorové vzdálenosti. Všeobecně se dá říci, že ideálním způsobem fungování mezigeneračních vztahů v rodině je akceptace role rodiče, popřípadě prarodiče, který má pro rodinu význam (Pacovský, 1990).

Zároveň se mohou proměňovat vztahy rodiny k seniorovi. Tyto vztahy jsou různorodé a ve všeobecné rovině je lze rozdělit na pozitivní a negativní. Mezi pozitivní pocity s rodiči či

prarodiči lze zařadit lásku, ochotu postarat se o uspokojení potřeb seniora nebo snahu o neumístění v institucionálním zařízení. Negativní pocity, které se mohou v rodině vůči seniorovi projevit, jsou strach z nesplnění svého úkolu, kdyby nepřijali svého rodiče, obava, že se o svého rodiče nedokáží postarat, obrácení vztahu mezi rodičem a dítětem nebo obava ze smrti rodiče (Pichaud a Thareauová, 1998).

Významnou roli v životě staršího člověka mají i přátelé a sousedi, kteří mají zejména kompenzační význam v případě, kdy nefungují kontakty s rodinou. Pozitivní vztahy pro seniora může představovat i společnost obyvatel v určitém zařízení, především domovy pro seniory, kde si senior může vytvořit přátelské vztahy (Vágnerová, 2007).

2.4 Problémy v komunikaci seniorů

Komunikace seniorů je ovlivněna změnami, které stáří provází, jedná se o změny percepční, paměťové a nutnost delšího času pro zpracování informací. V oblasti percepčních obtíží jde u seniorů o poměrně častou nedoslýchavost. Senioři tedy musí vynaložit velké úsilí soustředěnosti při přijímání informací. Nedoslýchavost může způsobovat mnohé problémy v každodenním životě člověka. Mnohdy dochází k neúplnému pochopení sdělovaného obsahu a pro seniora je obvykle nepříjemné vysvětlovat svůj problém. Nedoslýchaví senioři mívají pocit, že jsou přehlíženi a že kvůli tomuto problému stojí na okraji společnosti. Dalším problémem je nutnost delší doby pro zpracování sdělované informace, zvyšuje se tedy reakční doba. Tento problém narušuje komunikaci zejména s mladšími lidmi, kteří nemají dostatek trpělivosti a pochopení při komunikaci se seniorem. Při komunikaci mohou přinášet obtíže i změny v oblasti paměti. Komplikace může přinést omezená schopnost uchování sděleného obsahu a vybavení si slov. Ve stáří se mění i obsah komunikace, přičemž mají senioři potřebu sdělovat svému okolí. Vzhledem k mnohdy omezenému počtu zážitků se senioři zaměřují na témata zdraví, rodinu a vzpomínky (Vágnerová, 2007). Pro okolí seniora je důležité znát tyto specifika a změny související s komunikací, aby mohli techniku komunikace přizpůsobit jeho schopnostem.

V komunikaci se seniorem vznikají **bariéry**, které lze diferencovat na interní a externí. Bariéry interní pramení z omezených schopností seniora a jeho zdravotního stavu. Externí bariéry jsou způsobeny okolním prostředím (Pokorná, 2010).

Interní bariéry	Externí bariéry
Obava z neúspěchu	Vyrušování
Záporné emoce (strach)	Hluk
Bariéry v postojích (xenofobie)	Vizuální rozptylování
Nepřipravenost	Neschopnost naslouchat
Nemoc, fyzické omezení	Komunikační zahlcení

Tab. 1. Bariéry v komunikaci seniorů (Pokorná, 2010, str. 53)

2.4.1 Shrnutí změn ve stáří

Proces stárnutí je tedy individuální a jeho vývoj a rychlost závisí na mnoha faktorech, a to vnitřních i vnějších. Změny, které stárnutí provázejí, jsou variabilní a každého člověka se dotýkají jiným způsobem a v různé intenzitě. Shrnutí změn ve stáří zobrazuje následující tabulka:

Tělesné změny	Psychické změny	Sociální změny
-vzhled	-zhoršování paměti	-odchod do penze
-změny činnosti smyslů	-obtížné učení se novému	-změna životního stylu
-změny trávicího systému	-snižující se sebedůvěra	-ztráta blízkých
-změny v sexuální aktivitě	-emoční labilita	-izolovanost, osamělost
-úbytek svalové hmoty	-změny vnímání	-finanční problémy

Tab. 2. Změny ve stáří (Venglářová, 2007)

2.5 Využití času seniorů

K začlenění seniorů do společnosti může přispívat i aktivní účastnění se na společenském životě, které zároveň může předcházet vzniku a přetrvávání negativních stereotypů a předsudků o seniorech a stáří. Aktivní způsob života seniorů může být tedy chápán, jako prevence ageistických postojů vůči seniorům. Nicméně senioři často svůj volný čas tráví spíše pasivním způsobem a pomoci k vytvoření vhodných podmínek k aktivním činnostem je úkolem celé společnosti.

Aktuálně mohou senioři využívat různé formy vzdělávání, které poskytují, jak Univerzity třetího věku, tak i mnohé další organizace, mezi které lze zařadit knihovny, kluby aktivního stáří, domovy pro seniory atd. Vzdělávání třetího věku má pro život seniora význam, vzhledem k tomu, že má několik funkcí. Kladný vliv na proces stárnutí vyjadřuje funkce preventivní, anticipační funkce zajišťuje připravenost na změny v životě seniora, rehabilitační funkce přispívá k udržení psychického i fyzického zdraví a s aktivním naplněním života seniora souvisí funkce posilovací. Mimo zmíněných funkcí vzdělávání třetího věku lze vyzdvihnout i přínos související s kontaktem seniorů se širším sociálním prostředím. Mezi konkrétní formy vzdělávání, které mohou senioři využívat, spadají Akademie třetího věku, Univerzity třetího věku a Univerzity volného času (Mühlpachr, 2004).

Volný čas seniorů mohou vyplňovat i kluby pro seniory, které poskytují místo pro jejich setkávání. Kluby pořádají výlety, kulturní akce, popřípadě poskytují možnosti k setkávání seniorů a navazování vztahů. Vedle klubů pro seniory působí také denní stacionáře, které mají prakticky stejný záměr s rozdílem v cílové skupině. Denní stacionáře vedle aktivizačních programů a činností poskytují i případnou pomoc s poskytnutím stravy či s výkonem hygienických úkonů. Jsou tedy určeny i pro seniory s určitými zdravotními omezeními.

Pro udržení aktivního stylu života jsou v důchodovém věku vhodné různé činnosti, kterým se senior podle svých zájmů a případných zdravotních omezení může věnovat. K výčtu aktivit pro seniory patří vhodně volená pohybová činnost či účast na kulturních akcích. Vyzdvihnout lze dobrovolnictví, do kterého se může zapojit i starší člověk a kromě sociální funkce je významné i získání pocitu užitečnosti. Nejen aktivity, které zajišťují kontakt se sociálním prostředím, ale i mnohé „pasivní“ činnosti mohou pro seniora mít svoji hodnotu. Četba, luštění křížovek i sledování televize jsou činnosti, které mají v životě staršího člověka své místo a v jistém způsobu jsou také aktivizační. Je důležité najít ideální rozložení a strukturu náplně volného času.

Ačkoliv je zde uvedena pouze část aktivit, kterým se senioři věnují, popřípadě věnovat mohou, jedná se o poměrně širokou oblast. Lze tedy popřít mýtus a předsudek vůči seniorům, který hovoří o jejich nepotřebnosti a neaktivnosti. Volný čas seniorů je stejně jako u jiných věkových kategorií, založen na individualitě a zájmu jedince.

3 MEZIGENERAČNÍ VZTAHY Z POHLEDU VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

S ohledem na to, že výzkumný soubor tvoří respondenti zahrnující jednotlivá vývojová období života člověka, považuji za vhodné stručně tyto období charakterizovat. Především se budu věnovat vývoji mezigeneračních vztahů v jednotlivých vývojových etapách. Vztahy napříč generacemi se proměňují a předpokládám, že se odlišují postoje jedinců k seniorům v závislosti na jejich vývojové etapě života.

Život člověka je rozdělen podle věkových kategorií a v současnosti často dochází k situacím, kdy si jednotlivé věkové skupiny mezi sebou nerozumí, nedokáží se domluvit a vznikají různé rozpory nejčastěji směřující k seniorům (Klevetová a Dlabalová, 2008).

3.1 Adolescence

Věkové vymezení a obecná charakteristika období

Dospívání je možno považovat za „most“, který směřuje od dětství k dospělosti. Tato vývojová etapa se vyznačuje celkovou proměnou osobnosti, jedná se o změny somatické, psychické i sociální (Vágnerová, 2005).

První podskupinou ve výzkumném souboru je období adolescence, které je ohraničeno věkovým rozhraním 15-20 let. Výzkumný soubor začíná tímto věkem vzhledem k tomu, že se jedná o vývojové stádium, kdy si člověk utřídí své názory, postoje a nachází sám sebe. Samotný pojem adolescence má svůj etymologický původ v latinském slově „adolescere“, což znamená dorůstat, dospívat, či mohutnět (Macek, 2003). Věkové vymezení adolescence v současné odborné literatuře není jednotné a u odborníků lze najít různé věkové rozpětí a rozčlenění tohoto období. Nejčastějším a podle mého názoru také nejpráhlednějším vymezením období dospívání je rozdělení na pubescenci a adolescenci. Podle autorky Vágnerové je adolescence vývojové období člověka, které se nachází v rozmezí od 10 do 20 let, přičemž toto poměrně rozsáhlé období rozděluje na ranou adolescenci a pozdní adolescenci. Ranou adolescenci vymezuje od 11 do 15 let a pozdní adolescenci ohraničuje věkem od 15 do 20 let (Vágnerová, 2005).

Dalo by se říci, že téměř shodné rozdělení lze nalézt ve většině publikací s rozdílem pojmenování jednotlivých období. Nejčastěji je období dospívání diferenciováno do dvou období. Přičemž **období pubescence** je rozlišováno na prepubertu a pubertu. Prepuberta (11-13 let) je obvykle charakterizována počátkem pohlavního dospívání a vývojem sekun-

dárních pohlavních znaků. Fáze puberty (13-15 let) je vymezena koncem prepuberty a počátkem reprodukční schopnosti. Druhou fází je **období adolescence** a lze ji ohraničit věkovým rozmezím 15-22 let. V tomto období je dosažena reprodukční zralost a je dokončován tělesný růst dospívajícího (Langmaier a Krejčířová, 2006). Jiný způsob rozčlenění je na časnou (10-13 let), střední (14-16 let) a pozdní adolescenci (17-20 let) (Macek, 2003).

Důležité je ale poznamenat, že věkové rozhraní vývojových období je velmi individuální a u některých jedinců může být o 1-2 roky posunuto. „*Existuje velká proměnlivost věku, ve kterém začíná puberta, a rychlosti, s jakou postupuje*“ (Atkinson, 2002, str. 101).

Adolescence je obdobím plným rozporů a změn, kdy se jedinec snaží najít své místo ve světě a jeho cílem je poznat sám sebe. V adolescenci je důležité i hledání identity. Člověk vlastní identitu vytváří po celý život, ale období adolescence je klíčovým obdobím pro její budování. Najít identitu obecně znamená sebepoznání, vědomí určitého cíle v životě, pocit příslušnosti někam a vědomí smyslu života (Říčan, 2004).

Pro mladého člověka v tomto období je důležité navazování kontaktů a vytváření široké sociální sítě vztahů. Zároveň se adolescent snaží do společnosti zařadit aktivní účastí na volnočasových aktivitách.

Vztahy adolescentů

Oblast vztahů je v adolescenci velmi rozsáhlá a pozornost je věnované především vrstevnickým vztahům. Proměňují se také vztahy mezigenerační, zejména s rodiči, popřípadě i s prarodiči. V oblasti generačních vztahů roli v období adolescence hraje i rozdílnost osobní zkušenosti, která je dána atmosférou doby a rozdílným způsobem života. Změny spočívají v možnosti svobodného vyjadřování, cestováním do zahraničí nebo seberealizace, které pro dnešní adolescenty představují samozřejmost (Macek, 2003). Ačkoliv není potvrzeno, že se mládež v historickém kontextu v nějakém výrazném měřítku mění, rozdílnost prostředí, ve kterém mladí lidé vyrůstají, může mít na mezigenerační vztahy vliv.

V procesu změn v období adolescence se pozměňují vztahy k rodičům a to především ve smyslu odpoutávání se od vazeb k rodině při zachování pozitivního vztahu. Adolescenti jsou ve vysoké míře kritičtí k hodnotám, názorům i chování svých rodičů a srovnávají je s představou, kterou si vytvořili o své vlastní dospělosti. Život rodičů je podle adolescentů prázdný a nesmyslný. Kritika vyplývá ze snahy nalézt svou vlastní identitu a hledání hodnot, kterými se v dospělosti bude řídit (Vágnerová, 2005). Vztahy adolescentů k rodičům v sobě mohou nést významnou míru kritiky, ale zároveň se objevují i období harmonické-

ho soužití. Po období vzdoru může následovat i obnovení kladného vztahu k rodičům (Říčan, 2004).

3.2 Mladá dospělost

Věkové vymezení a obecná charakteristika období

Počátek mladé dospělosti lze ohraničit fyzickou a sexuální zralostí. Konkrétní věková hranice pro toto vývojové období je 20-40 let (Vágnerová, 2007). Období mladé dospělosti je vývojová fáze, která je chápána jako přechodné období mezi adolescencí a dosažením plné dospělosti (Langmeier a Krejčířová, 1998). V období mladé dospělosti nemají velký význam fyzické změny, ale spíše změny kognitivních kompetencí a sociální role. Životní etapa mladé dospělosti je fází významných životních mezníků, které člověk prožívá, přičemž nejvýznamnějšími jsou: profese, manželství a rodičovství (Vágnerová, 2007).

Hranici mezi dospíváním a dospělostí je obtížné určit a odborníky jsou vymezovány charakteristiky, které by měly být mezníkem mezi těmito vývojovými etapami. Jedná se o výkon produktivní práce, což znamená, že se stává existenčně soběstačným. Zároveň člověk v období mladé dospělosti, samostatně hospodařící, má realistické plány, dokáže spolupracovat se svým okolím, organizuje si svůj volný čas, zajímá se o rodinu, přátele i o širší společnost. Vstup do období mladé dospělosti často znamená i samostatné bydlení, popřípadě u rodičů bydlí ve svém ohraničeném prostoru (Farková, 2009). Jsou tedy stanoveny určité typické kroky, kterými se člověk stává dospělým, zejména by měl být nezávislý na rodičích a dokázat se o sebe samostatně postarat. Toto ohraničení je ale velmi obecné a individuální, zároveň si myslím, že jsou tyto charakteristiky značně ovlivněny vnějším prostředím, které na mladého člověka působí.

Jiné vymezení dospělosti může být pojímáno z biologického, psychosociálního a psychologického hlediska. Biologické vymezení je spojeno se zráním organismu, tedy s věkem. Psychosociální počátek dospělosti není striktně ohraničen věkem a to z důvodu odlišného dosažení dospělosti u jednotlivých osob. Z hlediska věkové hranice pro přechod z období adolescence do mladé dospělosti se může jednat o právní dospělost, které v České republice všichni dosahují v 18 letech. Dále je také významným mezníkem složení maturitní zkoušky, což se v životě člověka většinou odehraje v 19 letech a ukončení vysokoškolského studia ve 23 až 25 letech. I zde je tedy poměrně výrazná individualita v dosažení fáze mladé dospělosti. Z psychologického pohledu lze jedince za dospělého považovat v případě,

kdy se stane samostatným, schopným přijmout zodpovědnost a svobodným v oblasti vlastního rozhodování a chování (Skorunková, 2007).

Počátek tohoto období je pro jedince ambivalentní a to ve smyslu výhod i problémů, které se v mladém dospělém objevují. Období dospělosti je spojováno se samostatností a nezávislostí, na druhé straně stojí závazky, které pro dospělého ve společnosti vznikají. Jde také o výhodu ekonomické soběstačnosti a samostatným hospodařením s financemi, ale tyto finance jsou v omezeném množství a mladý člověk s nimi musí hospodařit rozumně a perspektivně (Vágnerová, 2007). Ve vývojové fázi mladé dospělosti si člověk upevňuje roli dospělého, stává se produktivním a ujasňuje si své osobní cíle. Tuto etapu provází zejména sociální změny, kterými jsou nezávislost na rodičích, hledání partnera, zakládání vlastní rodiny a zařazení se do pracovního procesu (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Vztahy v období mladé dospělosti

Vzhledem k širokému věkovému rozhraní období mladé dospělosti představuje pro člověka tato vývojová etapa mnoho změn, se kterými souvisí i vztahy. Mimo vztahů partnerských a vrstevnických, které v této fázi zaujímají prioritní místo v životě mladého dospělého, se postupně stává vyrovnanějším vztah k rodičům. V tomto období se člověk osamostatňuje a často zakládá vlastní rodinu (Vágnerová, 2007).

3.3 Střední dospělost

Věkové vymezení a obecná charakteristika období

Střední dospělost je různými autory vymezována odlišným věkovým ohraničením. V odborné literatuře je uváděno rozmezí 40-50 či 35-45. Tato variabilita je rozdílná, vzhledem k značným individuálním rozdílům při vývoji a poměrně malými změnami při přechodu z předcházející vývojové etapy mladé dospělosti (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Posílení zodpovědnosti je považováno za vývojový úkol střední dospělosti a to ve vztahu k zaměstnání, k rodičům či při výchově dětí. Zároveň ve středním věku člověk může pociťovat první příznaky stárnutí, zejména se to týká tělesných změn, popřípadě i úbytku tělesné atraktivity. Může se jednat o začínající šedivé vlasy, přibývající vrásky, ukládání podkožního tuku nebo menší pružnost těla (Skorunková, 2007). Období střední dospělosti je tedy etapou nárůstu zodpovědnosti a vrcholem zralosti. Zároveň se dá říci, že období střední dospělosti je přibližně dosaženo uprostřed života, což znamená, že s prodlužující se

délkou života se bude měnit i věkové vymezení jednotlivých období dospělosti (Vágnerová, 2007).

Vztahy v období střední dospělosti

Se vztahy v životní fázi střední dospělosti souvisí potřeba generativity, tedy „něco“ důležitého a významného, co by mohlo naplnit smysl života. V tomto období pro člověka nastává situace, kdy vychovává dospívající potomky a zároveň pomáhá nebo se stará o své stárnoucí rodiče (Skorunková, 2007). V důsledku péče o rodiče v seniorském věku může docházet i ke generačním konfliktům, které vznikají zejména v případech, kdy tyto dvě generace bydlí společně. Dochází tak k mezigeneračnímu soužití, které nejčastěji zahrnuje prarodiče, rodiče a děti. Vícegenerační rodina by pro správné fungování měla být založena na úctě ke starším a zároveň na respektu mladších členů rodiny. Vícegenerační rodina v dnešní společnosti ustupuje do pozadí a převažuje oddělené bydlení při zachování blízkosti lokalit bydliště jednotlivých členů rodiny. Přestože již není vícegenerační rodina preferována, stále je velký počet rodin, které preferují spolubydlení generací. Pozitivní vliv vícegeneračního soužití se může projevovat v mírnění osamělosti a případně izolovanosti seniorů či pomoc při výchově dětí. Kladnou stránkou takové rodiny bývá i vytváření kladných hodnot dětí a učení se vzájemné toleranci. Na druhé straně se objevují problémy související s generačními konflikty, ke kterým ve vícegeneračních rodinách dochází často. Změny v rodině, jako jsou uvolnění rodinných vazeb, změna postavení ženy v rodině či snížení autority otce jsou příčinou střetů mezi generacemi (Klevetová, Dlabalová, 2008).

3.4 Období starší dospělosti

Věkové vymezení a obecná charakteristika období

Období starší dospělosti, někdy také uváděna etapa pozdní dospělosti bývá vymezena hraničním věkem 50-60 let. Jedná se o období, které je člověkem hodnoceno individuálně. Někteří v tomto období mohou prožívat krizi pramenící ze srovnávání s dřívějším obdobím a případného očekávání stáří. Protipól tohoto subjektivního pocitu z životní fáze starší dospělosti je zapříčiněn odchodem dětí z domova a rodiče tak mají více volného času, popřípadě i méně starostí (Langmeier a Krejčířová, 1998). V této životní etapě se začínají výrazněji projevovat psychické i fyzické změny, které provázejí stárnutí.

Vztahy v období starší dospělosti

Období starší dospělosti je etapa, ve které je pro člověka oblast vztahů důležitá, zejména vzhledem k tomu, že jim do života vstupují vnoučata. Často se proměňují i vztahy k dospělým dětem, které se vyrovnávají a harmonizují.

Vztahy k dospělým dětem se často vyznačují definitivním osamostatněním se od orientační rodiny, což vede k uklidnění rodinné situace a vzájemných vztahů. Ačkoliv jsou vztahy mezi staršími dospělými a jejich dětmi ovlivněny mnoha působícími faktory, dá se říci, že po adaptování se na novou situaci jsou vztahy vyrovnané. V tomto období přichází pro člověka nová a významná životní role, kterou je role prarodiče. Narození vnoučete je pro člověka obecně pozitivní událost, avšak může mít i rozporuplné pocity, vzhledem k intenzivnějšímu uvědomění si svého stárnutí. Vztahy jedinců ve vývojové etapě starší dospělosti souvisejí také s proměnou vztahů k rodičům. Dá se říci, že vztahy k rodičům jsou klidné a případné změny přicházejí se změnou osobnosti rodiče. Mnohdy se vztahy mezi rodiči v důchodovém věku s jejich dětmi zintenzivňují, zejména při pozitivních vzpomínkách. Rodiče mají stále potřebu svým dětem radit, zasahovat do jejich životů a být jejich součástí. Člověk ve vývojové fázi starší dospělosti se musí vyrovnávat s možným tělesným a psychickým úpadkem svých rodičů. V důsledku zmíněných proměn dochází ke vzniku nesouměrnosti, která se vyznačuje počínající závislostí rodičů v seniorském věku na svých dětech (Vágnerová, 2007).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍLE VÝZKUMU A HYPOTÉZY

4.1 Výzkumný problém a cíl

Cílem mého výzkumu je zjištění míry ageismu v české společnosti a celkové povědomí o této problematice. Předpokládám, že se budou postoje k seniorům podle různých faktorů lišit a z tohoto důvodu je cílem diplomové práce zjistit jakým způsobem a v jaké míře. Ageismus je stále rozšířenějším termínem a výsledkem výzkumu je také zjištění, zda je určitá forma věkové diskriminace ve společnosti rozšířena a jaký názor k této problematice respondenti zaujímají. Výzkumný problém je tedy formulovaný takto: Jaké postoje společnost zaujímá k seniorům a které faktory při vytváření těchto postojů působí?

Postoje k seniorům nebo procesu stárnutí mohou ovlivňovat různé proměnné a jejich možným závislostem se diplomová práce věnuje. Významnou proměnou, která do této oblasti vstupuje, může být věk respondentů. Faktorem, který postoj k seniorům ovlivňuje je to, zda respondenti mají prarodiče, popřípadě rodiče v důchodovém věku a s tím související četnost kontaktů s nimi. Dalším faktorem, který může postoj k seniorům ovlivňovat je množství kontaktů se seniory. Problematiku stáří, stárnutí a ageismu mohou odlišně vnímat respondenti i v závislosti na tom, zda někdy pečovali o seniora, popřípadě v jaké situaci (o rodinné příslušníky, v rámci profese). Cílem diplomové práce není tedy pouze zjištění souvislostí mezi zkoumanou problematikou a věkem respondentů, které je stěžejním výzkumným tématem. Zároveň je do výzkumu zahrnuto posouzení, zda do této problematiky vstupují také další ze zmíněných faktorů.

4.2 Stanovené výzkumné otázky a hypotézy

Výzkumné otázky a hypotézy jsou rozříděny podle oblastí, do kterých byl strukturován také dotazník. Ve výzkumu je stanoveno 10 dílčích výzkumných otázek a v případě, že se nejedná o popisný problém, jsou stanoveny hypotézy, které jsou založeny na předpokládaném vztahu mezi určitými proměnnými.

I. Oblast: Informovanost o stáří, stárnutí a problematice ageismu

1. Jaká je obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu u respondentů?
2. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu z hlediska jednotlivých věkových kategorií?

H2.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H2.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H2.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H2.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

3. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu z hlediska pohlaví respondentů?

H3.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na pohlaví respondentů.

H3.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na pohlaví respondentů.

H3.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na pohlaví respondentů.

H3.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na pohlaví respondentů.

4. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu z hlediska přítomnosti prarodiče v životě respondenta?

H4.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

H4.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

H4.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

H4.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

5. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a problematice ageismu z hlediska četnosti kontaktů se seniory.

H5.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H5.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H5.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H5.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

6. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu z hlediska péče o seniora respondentem.

H6.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.

H6.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na péči o seniora respondentem.

H6.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na péči o seniora respondentem.

H6.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.

II. Oblast: Subjektivní postoj respondenta k seniorům

7. Jaký je subjektivní postoj respondentů k seniorům?

8. Jaký je subjektivní postoj k seniorům z hlediska jednotlivých proměnných (zjištěných informací o respondentech)?

H8.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H8.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na pohlaví respondentů.

H8.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na přítomnosti prarodiče (či rodiče důchodového věku) v životě respondentů.

H8.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H8.5. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na péči o seniora respondentem.

III. Oblast: Zkušenosti respondenta s projevem ageismu

9. Jaké jsou zkušenosti respondentů s projevem ageismu?

10. V jakých oblastech dochází ve společnosti k ageismu z hlediska jednotlivých proměnných (zjištěných informací o respondentech)?

H10.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H10.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na pohlaví respondentů.

H10.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

H10.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H10.5. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na péči o seniora respondentem.

5 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB SBĚRU DAT

5.1 Charakteristika výzkumného souboru

Vzhledem k formulovanému cíli a charakteru výzkumu, které předpokládají věkové kategorie, je soubor respondentů rozdělen na podskupiny. Konkrétními podskupinami ve výzkumném vzorku jsou:

1. podskupina- respondenti ve vývojové etapě adolescence (15-20 let)
2. podskupina- respondenti ve vývojové etapě mladé dospělosti (21-40 let)
3. podskupina- respondenti ve vývojové etapě střední dospělosti (40-50 let)
4. podskupina- respondenti ve vývojové etapě starší dospělosti (50-60 let).

Výzkumný soubor tvoří lidé ve věku 15-60 let. Vzhledem k velkému základnímu souboru, kterým by byli všichni obyvatelé České republiky v tomto věkovém rozmezí, je základní výzkumný vzorek respondentů omezen na lokalitu. Konkrétní oblastí výzkumu jsou města Uherské Hradiště, Veselí nad Moravou a jejich blízké okolí. Základním souborem jsou tedy občané s trvalým bydlištěm ve zmíněných městech, popřípadě jejich blízkého okolí. V roce 2010 mělo Veselí nad Moravou 11628 obyvatel a Uherské Hradiště mělo 25393 obyvatel. Vzhledem k tomu, že výběrový soubor tvoří lidé ve věku 15-60 let je nutné oddělit od celkového počtu respondentů v základním souboru obyvatele, kteří mají nižší či vyšší věk. Velikost základního souboru v Uherském Hradišti je tedy 16198 respondentů. Konkrétní počet obyvatel podle věkových kategorií ve Veselí nad Moravou statistiky neuvádějí, ale podle zjištěných informací se počet obyvatel ve věku 15-60 let pohybuje okolo 70 % z celkového počtu. Za základní soubor ve Veselí nad Moravou se dá tedy považovat 8140 respondentů. Zjednodušeně lze říci, že velikost základního souboru je 24338 obyvatel z dvou měst České republiky (Český statistický úřad, 2012).

Předpokládaná velikost výzkumného souboru s ohledem k jeho dostupnosti je 200 respondentů. Odhadovaná velikost reprezentativního vzorku respondentů se odvíjí od výpočtu rozsahu výběru z populace, která má již daný počet prvků. Lze vypočítat minimální či maximální rozsah výběru. Zvolila jsem výpočet pro maximální rozsah podle vzorce:

$$n_{\max} = \sqrt{n} \text{ (Chrásková, 2007),}$$

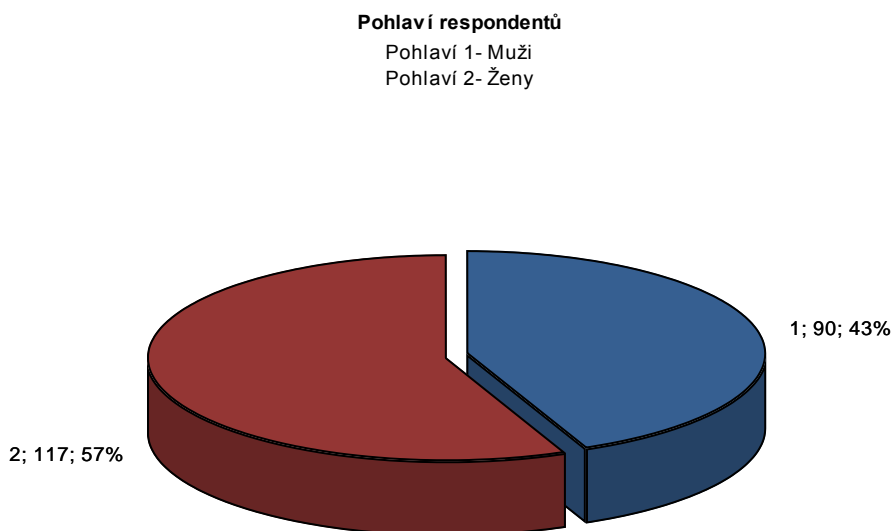
pro soubor respondentů k tomuto výzkumu tedy platí: $n_{\max} = \sqrt{24338}$.

Z uvedeného vzorce vyplývá, že výzkumný vzorek by měl zahrnovat 156 respondentů. S ohledem na to, že do výzkumu jsou zahrnuti i respondenti z blízkého okolí těchto dvou měst, měl by s nimi výzkumný vzorek počítat a z toho důvodu je počet respondentů vyšší.

Pro výběr respondentů jsem využila metodu dostupného výběru. Přestože jeho negativní stránkou může být zkreslení dat, myslím si, že je vzhledem k tématu a výzkumnému souboru vhodnou metodou sběru dat. Nástrojem pro sběr dat je dotazník, který byl individuálně distribuován respondentům. Hlavním způsobem sběru dat bylo aktivní dotazování na veřejných místech. Způsob sběru dat tedy byl na základě záměrného anketního výběru výzkumného souboru.

5.2 Údaje o výzkumném souboru respondentů

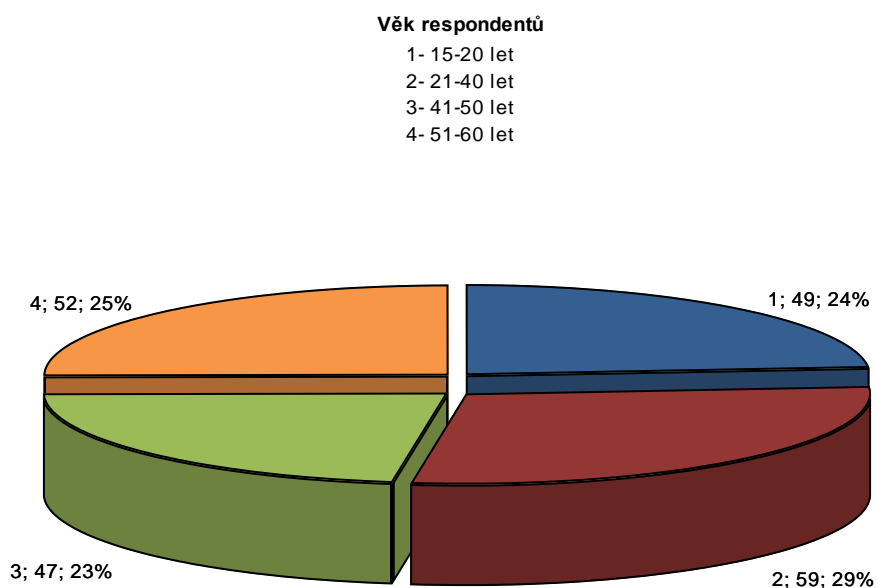
Výsledky výzkumu jsou závislé na informacích o respondentech, mezi které spadá pohlaví, věková kategorie, přítomnost prarodiče v jejich životě, kontakt se seniory a případná péče o člověka ve starším věku. Údaje o výzkumném souboru jsou znázorněny do grafů.

Graf 3. Pohlaví respondentů

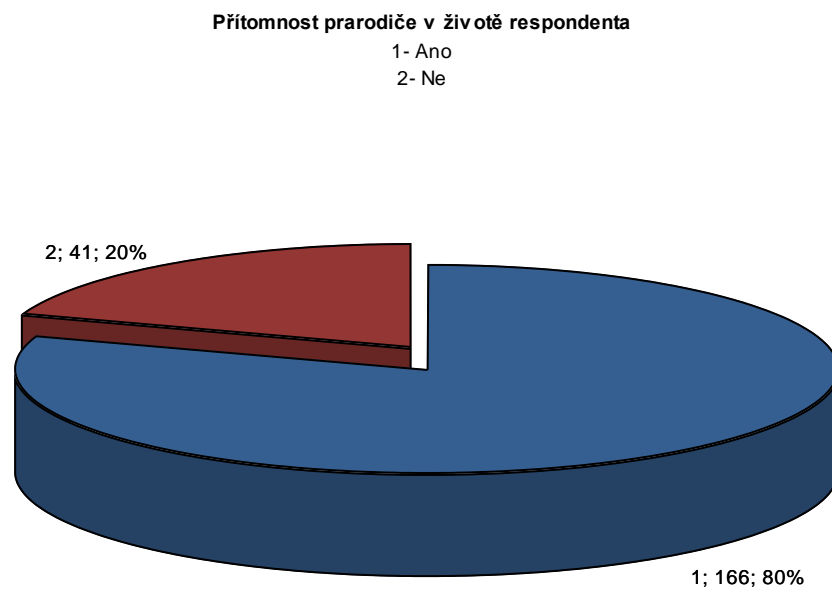
První dotazníkovou otázkou bylo pohlaví respondentů. Výzkumný soubor je složen z 90 (43%) mužů a 117 (57%) žen.

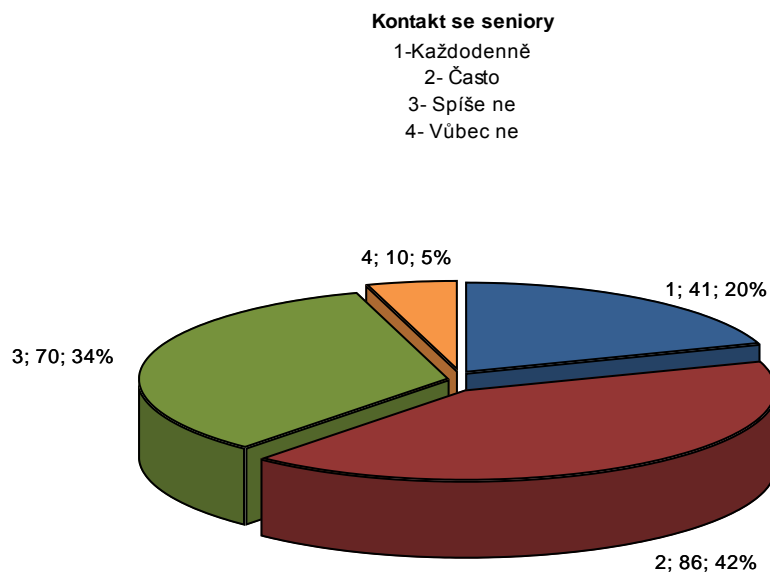
Graf 4. Věk respondentů

Významnou proměnnou ve výzkumu je věková kategorie. Věkové rozložení respondentů názorně zobrazuje graf. Výzkumný soubor je podle věkových kategorií rozdělen do čtyř podskupin. Vyplyvá, že ve výzkumném souboru je 49 (24%) respondentů ve věku 15-20 let, 59 (29%) respondentů ve věku 21-40 let, 47 (23%) respondentů ve věku 41-50 let a 52 (25%) respondentů ve věku 51-60 let.

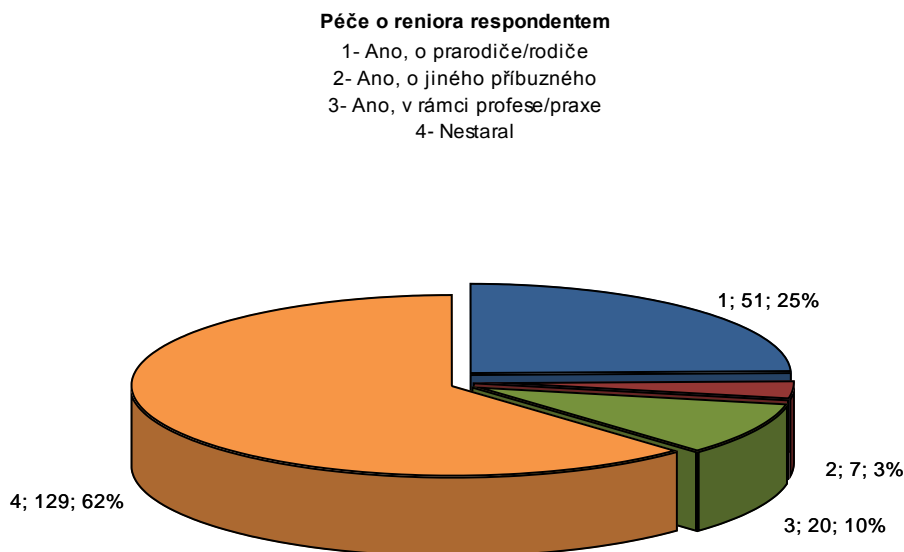
Graf 5. Přítomnost prarodiče

Z hlediska přítomnosti prarodiče (popřípadě také rodiče v důchodovém věku) v životě respondenta 166 (80%) respondentů prarodiče či rodiče v důchodovém věku má a 41 (20%) respondentů prarodiče ani rodiče v důchodovém věku nemá.

Graf 6. Kontakt se seniory

Graf zobrazuje, že v každodenním kontaktu se seniory je 41 (20%) z dotázaných respondentů a 86 (42%) respondentů je v kontaktu se seniory často. 70 (34%) respondentů se v oblasti kontaktu se seniory vyjádřilo „spíše ne“ a 10 (5%) respondentů se seniory v kontaktu není.

Graf 7. Péče o seniora

V další otázce dotázaní uváděli, zda pečují, popřípadě někdy pečovali o seniora. 51 (25%) respondentů se stará popřípadě staralo o prarodiče (rodiče), 7 (3%) respondentů se staralo či stará o jiného příbuzného, 20 (10%) dotázaných odpovědělo, že se o seniory stará či staralo v rámci profese či praxe a 129 (62%) respondentů zkušenost s péčí o seniora nemá.

6 METODY VÝZKUMU A ZPŮSOB VYHODNOCENÍ

6.1 Metody

Pro výzkum jsem zvolila kvantitativní metodu s ohledem na výzkumný problém a hypotézy. Konkrétní metoda výzkumu bylo dotazníkové šetření, vzhledem k faktu, že byl nutný poměrně velký počet respondentů a dotazník byl vhodnou metodou při kvantitativním výzkumu. Dotazník lze v metodologii výzkumu chápat jako metodu, která vede k poměrně rychlému získání dat o znalostech, postojích či hodnotových preferencích (Maňák a Švec, 2005). V souvislosti s tímto faktem, způsob sběru dat dotazníkovým šetřením, byl příhodnou metodou i s ohledem na stanovený výzkumný problém.

Dotazník je strukturovaný do čtyř oblastí. Do první oblasti jsou zařazeny otázky týkající se informací o respondentovi, mezi které spadá pohlaví, věk a osobní zkušenosti ve styku se seniory. Druhá oblast zjišťuje míru informovanosti o stárnutí, stáří a problematice ageismu. Další oblast se týká subjektivního postoje respondentů k seniorům, který je zjišťován prostřednictvím škály a jedenácti stanovených tvrzení. Poslední oblast je označena, jako zkušenosti respondenta s projevy ageismu, jejímž cílem je zjištění, zda se respondenti setkali se situací, kterou lze označit za věkovou diskriminaci. Snaží se zároveň nalézt oblast, ve které se ageismus nejvíce projevuje.

Do dotazníku jsem zvolila několik druhů otázek podle charakteru získávaných dat. Zejména se jedná o uzavřené (1, 2, 3, 4, 5, 9, 13, 14, 15) či polouzavřené (7, 8, 10, 16, 17) otázky. Jednou z forem dotazování je i Likertova škála (ot. č. 12), která je vhodná pro měření postojů a názorů osob (Gavora, 2010).

6.2 Způsob vyhodnocení získaných dat

Po získání dat od respondentů jsem zvolila program STATISTICA 10, ve kterém byla data vyhodnocována na základě datové tabulky. Prostřednictvím programu STATISTICA 10 bylo možné zjišťovat vzájemné souvislosti mezi získanými daty a vyhodnocovat stanovené hypotézy. Prostřednictvím programu STATISTICA 10 byly vytvořeny i grafy, které mohou pomoci k přehlednosti výsledků výzkumu. V programu byla vytvořena popisná statistika, která vyhodnocuje základní získaná data, mezi které patří informace o respondentech, popřípadě četnosti odpovědí u jednotlivých otázek. Dále byla analyzována data, tedy byly zjišťovány souvislosti na základě kritéria signifikance (p). U všech hypotéz byla zvolena spolehlivost 95%. V případě, kdy je $p < 0,05$ byla stanovená hypotéza přijata, v opačném

případě, tedy $p > 0,05$ by bylo riziko přijetí hypotézy větší než 5% a hypotéza byla zamítnuta. Testy používané v programu STATISTICA 10 pro ověření hypotéz byly vybrány na základě typu dat. Konkrétně byly v programu STATISTICA 10 použity pro ověřování hypotéz testy chí-kvadrát, analýza korelace (ANOVA) a t-test. Tabulky, které ověřovaly, zda lze konkrétní stanovené hypotézy přijmout z programu STATISTICA 10, jsou v diplomové práci součástí přílohy. Je to z důvodu přehlednosti interpretace dat.

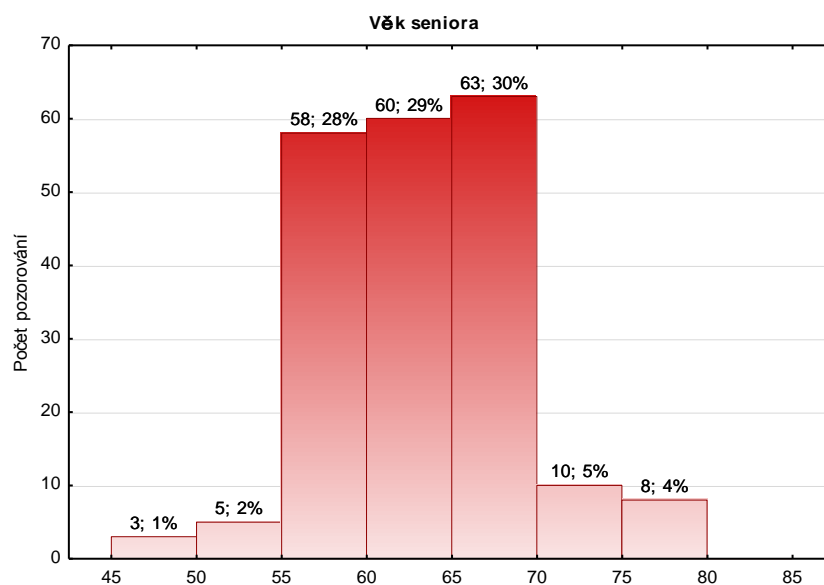
7 VÝSLEDKY VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

Výsledky výzkumu jsou vyhodnoceny podle jednotlivých oblastí, kterými se zabývá. Vzhledem k tomu, že výzkum zahrnuje popisné problémy i hypotézy, které jsou založeny na zkoumání vztahů mezi proměnnými, jsou k vyhodnocení dat z výzkumu použity různé grafy i statistické testy.

Tabulky, které znázorňují číselné údaje k hypotézám, jsou uvedeny v příloze práce z důvodu přehlednosti a srozumitelnosti interpretace dat. U jednotlivých výzkumných otázek a stanovených hypotéz je pro názornost výsledků výzkumu uvedeno grafické znázornění. U všech hypotéz je počítáno s hladinou významnosti 0,05.

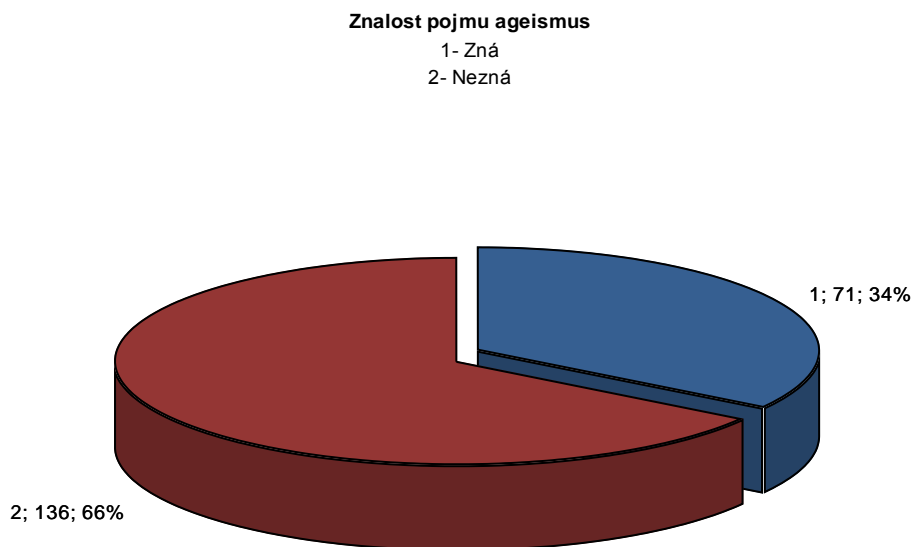
7.1 Oblast informovanosti o stáří, stárnutí a ageismu

1. Jaká je obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu u respondentů?

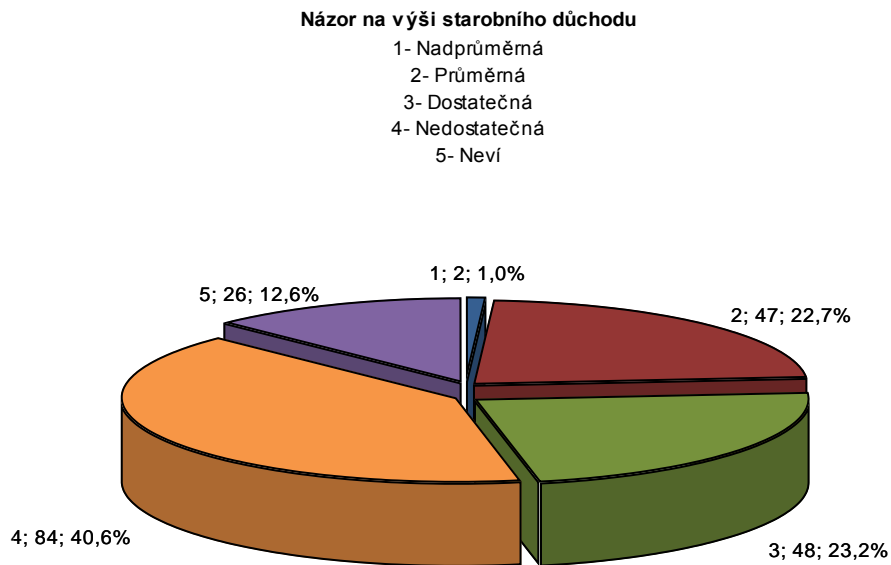
Graf 8. Popisná statistika- představa o věku seniora

Odpovědi výzkumného souboru v představě o věku seniora jsou rozvrstveny do 7 skupin. 3 (1%) respondenti uvedli, že za seniora považují člověka ve věku 50 let, 5 (2,5%) respondentů uvedlo 55 let, 58 (28%) respondentů 60 let, 60 (29%) respondentů uvedlo věk 65, 63 (30%) dotázaných uvedlo 70 let, 10 (5,5%) respondentů 75 let a 8 (4%) respondentů za seniora považuje člověka od 80 let.

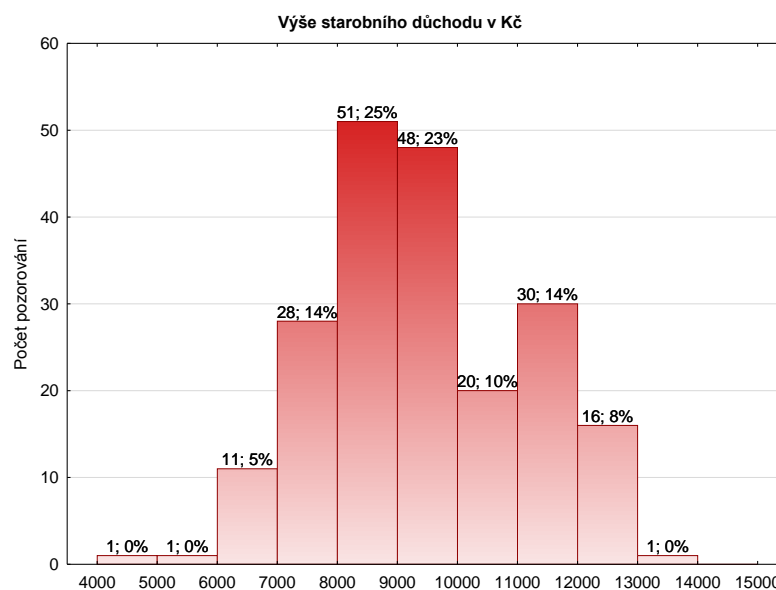
Graf 9. Popisná statistika- znalost pojmu ageismus

Z grafu vyplývá, že 71 (34%) dotázaných ví, co znamená pojem ageismus a 136 (66%) respondentů uvedlo, že pojem ageismus neznají. Vzhledem k tomu, že mohou mít dotázaní mylnou představu o pojmu ageismus, měli v dotazníku termín vysvětlit. Na základě vymezení pojmu ageismus dotázanými z výsledků vyplývá, že 10 z respondentů, kteří odpověděli, že pojem znají, termín popsali nesprávně. Ve všech případech se jednalo o vymezení ageismu jako nauky o stáří popřípadě procesu stárnutí. Lze tedy vyvodit závěr, že 61 (29%) respondentů zná pojem ageismus a 146 (71%) dotázaných pojem nezná.

Graf 10. Popisná statistika- názor na výši starobního důchodu

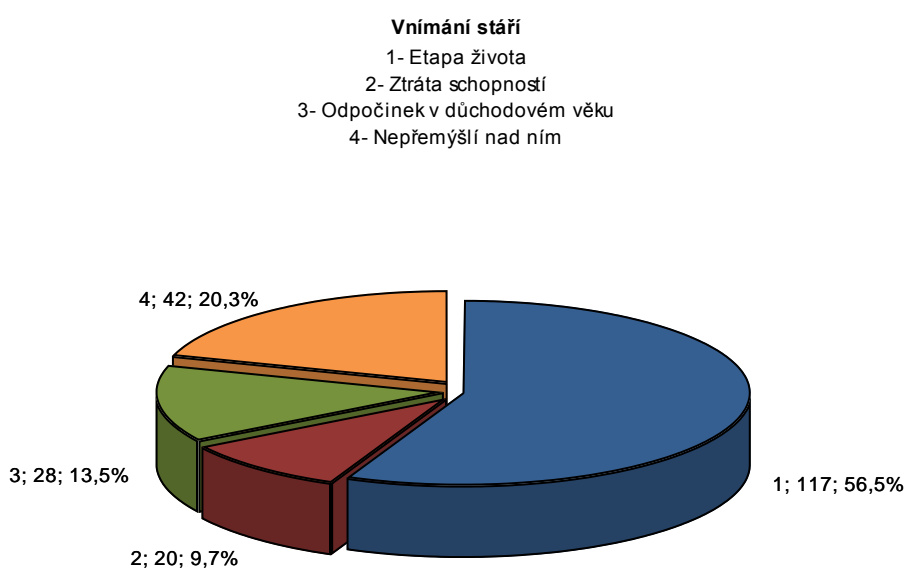
Výsledky výzkumu ukázaly, že 2 (1%) dotázaní si myslí, že výše starobního důchodu je nadprůměrná, 47 (22,7%) respondentů uvedlo, že výše starobního důchodu je průměrná, 48 (22,7%) respondentů výši starobního důchodu považuje za dostatečnou, 84 (40,6%) respondentů za nedostatečnou a 26 (12,6%) respondentů uvedlo, že neví, jaká je výše starobního důchodu.

Graf 11. Popisná statistika- představa o výši starobního důchodu

Z výsledků výzkumu vyplývá, že 2 (1%) respondenti uvedli, že průměrná výše starobního důchodu je 5 000 až 6 000 korun, 11 (5%) respondentů uvedlo 7 000 korun, podle 28 (14%) dotázaných je průměrná výše starobního důchodu 7 500 až 8 000 korun, 51 (25%) dotázaných uvedlo 8 500 až 9 000 korun, 48 (23%) respondentů 9 500 až 10 000 korun, 20 (10%) respondentů 10 500 až 11 000 korun, 30 (14%) respondentů 11 500 až 12 000 korun. 16 (8%) respondentů za průměrnou výši starobního důchodu považuje 12 500 až 13 000 korun a 1 dotázaný uvedl, že průměrná výše starobního důchodu je 13 500 korun

Graf 12. Popisná statistika- vnímání stáří

V oblasti vnímání stáří 117 (56,5%) dotázaných uvedlo, že stáří vnímají jako etapu života, 20 (9,7%) dotázaných ho považuje za ztrátu schopností, jako odpočinek v důchodovém věku stáří vnímá 28 (13,5%) z dotázaných a 42 (20,3%) respondentů nad stářím nepřemýšlí.

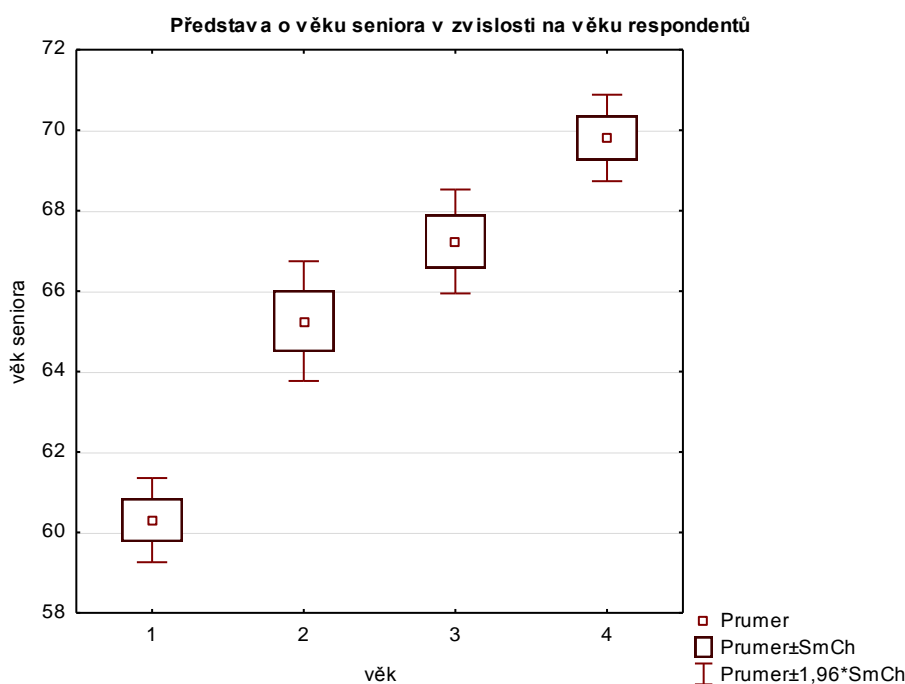
2. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu z hlediska jednotlivých věkových kategorií?

H2.1.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 1) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Graf 13. Věkové vymezení stáří ve vztahu k věkovým podskupinám respondentů

Graf znázorňuje rozdíly v názoru na věkové vymezení stáří v závislosti na věku respondentů. Je patrné, že čím vyšší je věk respondenta, tím je věkové ohraničení seniorů vyšší. Zatímco respondenti ve věkovém rozmezí 15-20 let za seniora považují člověka ve věku okolo šedesáti let, respondenti ve věku 21-40 uvedli, že senior je člověk ve věku 65 let. Podobné rozdíly lze vidět i v následujících věkových kategoriích respondentů. Dotázaní ve

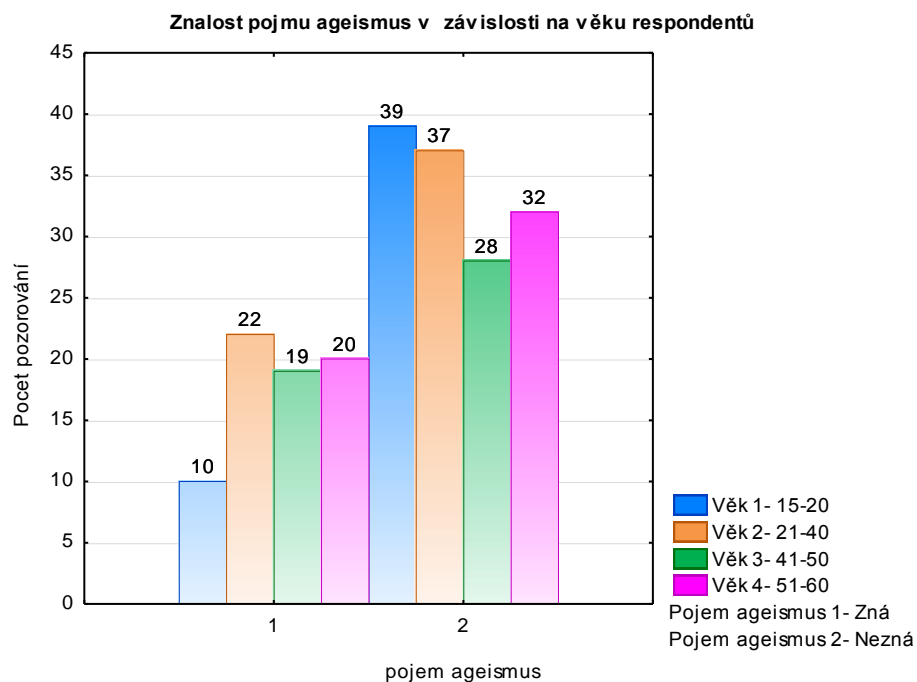
věku 41-50 si myslí, že za seniora lze považovat člověka ve věku 67-68 let a respondenti ve věku 51-60 let jako věkovou hranici seniorů uváděli okolo 70 let.

H2.2.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0,132$ (příloha II., tab. 3) přijímám nulovou hypotézu, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na věkových kategoriích respondentů.

Graf 14. Znalost pojmu ageismus v závislosti na věku respondentů

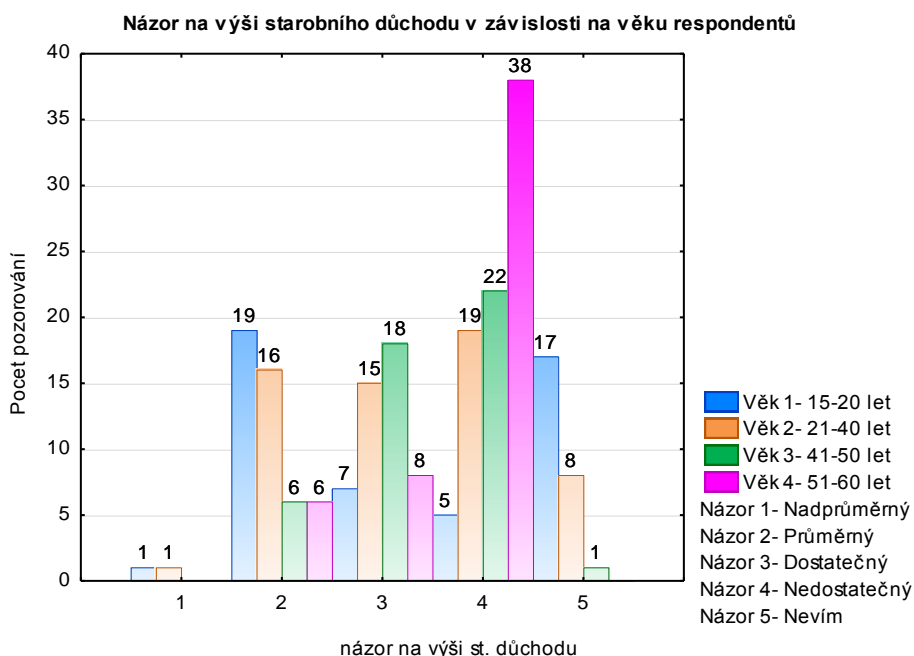
Hypotéza, která předpokládala závislost mezi věkem respondentů a znalostí pojmu ageismus, nebyla na základě získaných dat potvrzena. Statisticky nevýznamné rozdíly jsou patrné i ze zobrazeného grafu s ohledem na to, že více respondentů ve výzkumu odpovědělo, že pojem ageismus nezná.

H2.3.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 4) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o výši starobního důchodu v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Graf 15. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na věku respondentů

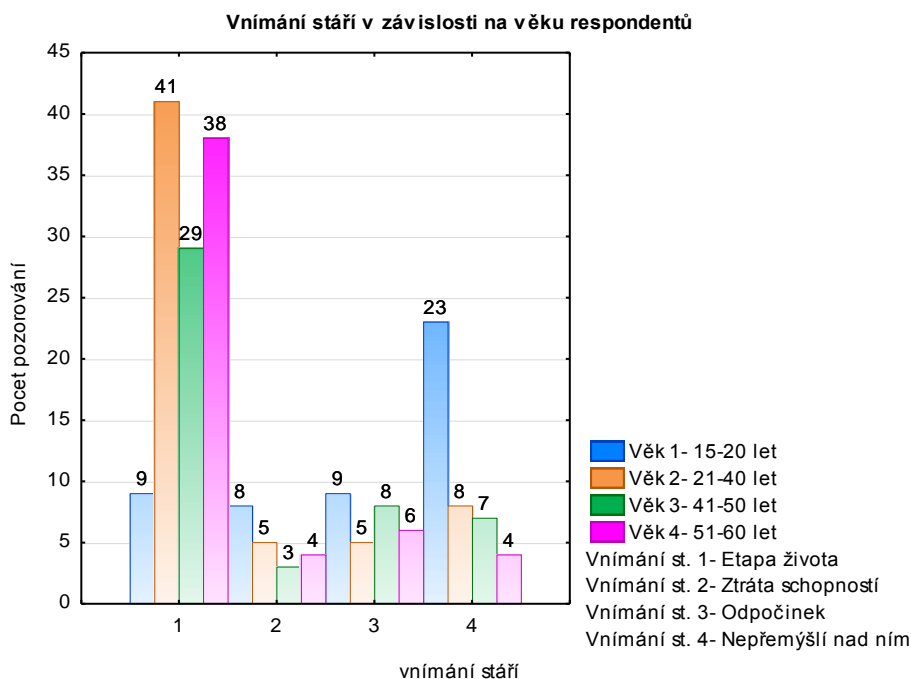
Z grafu je zřejmé, že pouze dva respondenti si myslí, že je výše starobního důchodu nadprůměrná, přičemž se jedná o respondenty spadající do prvních dvou věkových kategorií. Podle respondenti ve věku 15-20 a 21-40 let je starobní důchod spíše průměrný, zároveň si mnozí respondenti ve věku 21-40 let myslí, že je starobní důchod průměrný či dostatečný. Respondenti ve věku 41-50 zastávají názor, že starobní důchod je dostatečný nebo nedostatečný. Respondenti ve věkovém rozmezí 51-60 let zastávají spíše názor, že výše starobního důchodu je nedostatečná.

H2.4.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 7) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Graf 16. Vnímání stáří v závislosti na věku respondentů

Ačkoliv mnozí respondenti považují stáří za etapu života, je z výzkumu patrné, že existuje závislost mezi věkem respondentů a vnímáním období stáří. Výrazný rozdíl lze spatřovat v tom, že respondenti ve věku 15-20 let ve výzkumu uváděli, že nad obdobím stáří nepřemýšlejí.

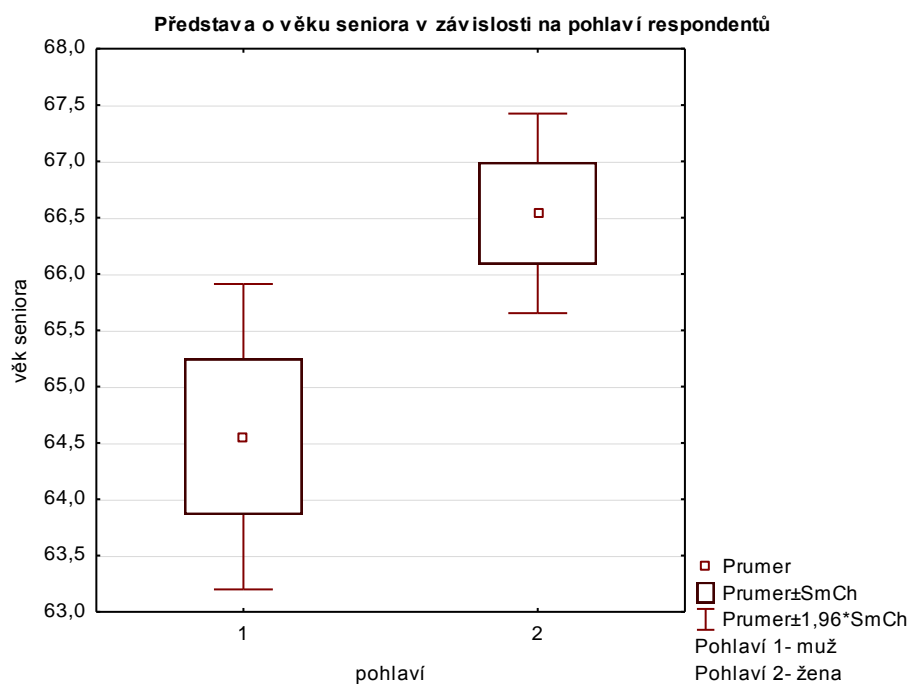
3. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu z hlediska pohlaví respondentů?

H3.1.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na pohlaví respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na pohlaví respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0,013$ (příloha II., tab. 8) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na pohlaví respondentů.

Graf 17. Představa o věku seniora v závislosti na pohlaví respondentů

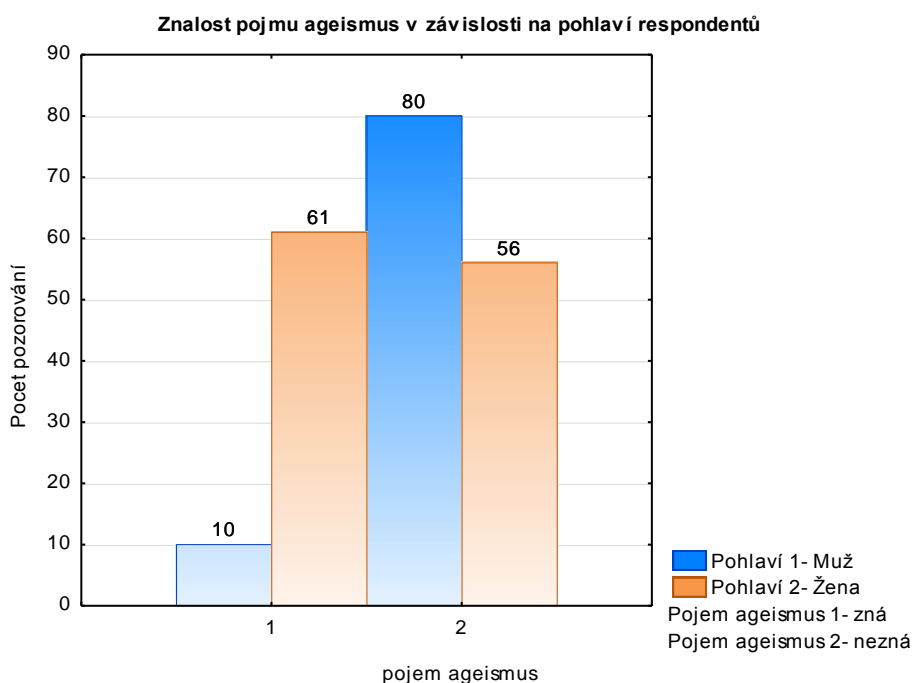
V oblasti představy o věkovém vymezení stáří v závislosti na pohlaví respondentů existují statisticky významné rozdíly. Na základě výsledků výzkumu muži uváděli, že za seniora považují člověka ve věku průměrně 64,5 let. Dotázané ženy za věk seniora považují průměrně 66,5 let.

H3.2.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na pohlaví respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na pohlaví respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 10) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na pohlaví respondentů.

Graf 18. Znalost pojmu ageismus v závislosti na pohlaví respondentů

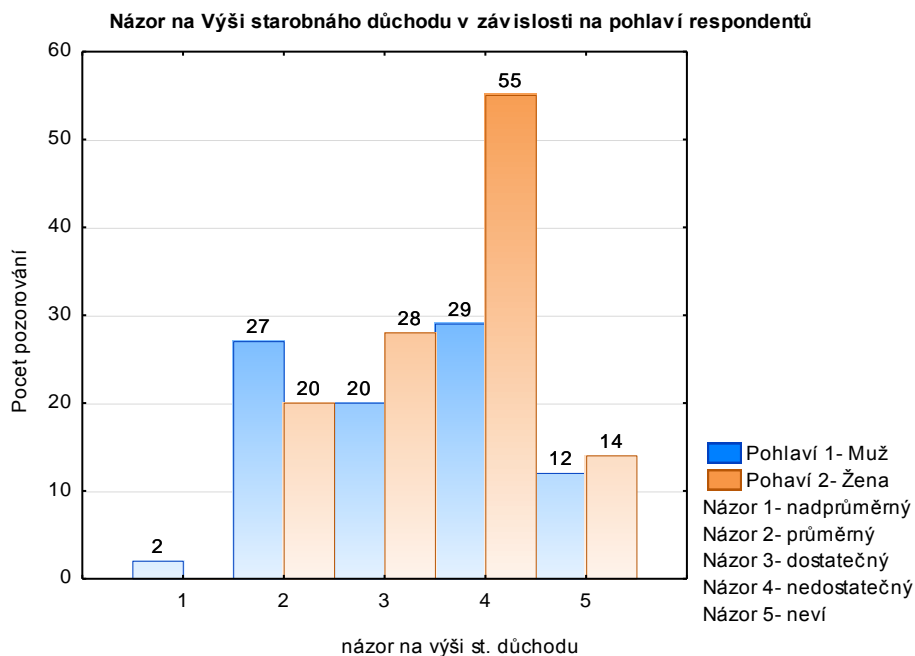
Z výzkumu vyplynulo, že existuje vztah mezi pohlavím respondentů a znalostí pojmu ageismus. Ačkoliv nadpoloviční většina dotázaných uvedla, že pojem nezná, dá se říci, že povědomí o této oblasti mají ženy vyšší než muži.

H3.3.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na pohlaví respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na pohlaví respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0,056$ (příloha II., tab. 12) přijímám nulovou hypotézu, že neexistuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na pohlaví respondentů.

Graf 19. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na pohlaví

Předpoklad, že existuje vztah mezi pohlavím respondentů a názorem na vnímání stáří nebyl ve výzkumu potvrzen. Také ze zobrazeného grafu je patrné, že hodnoty mezi muži a ženami jsou poměrně vyrovnané, přestože je z grafu zřejmé, že více žen pokládá starobní důchod za nedostatečný. Převyšující počet je zde způsoben vyšším počtem žen ve výzkumném souboru.

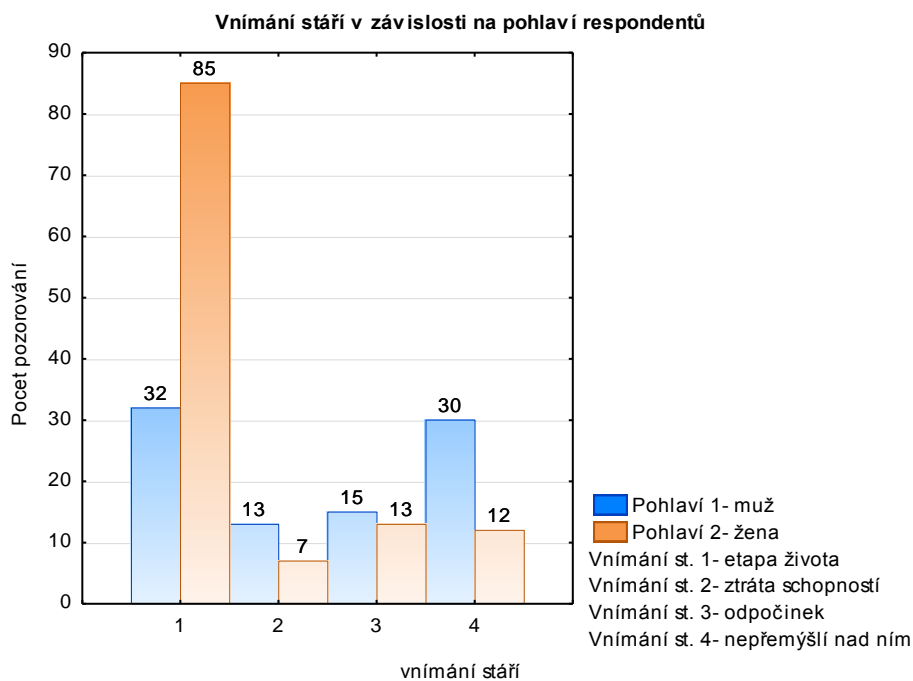

H3.4.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na pohlaví respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na pohlaví respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 14) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na pohlaví respondentů.

Graf 20. Vnímání stáří v závislosti na pohlaví respondentů

Z výzkumu vyplývá, že pohlaví respondentů ovlivňuje to, jakým způsobem respondenti stáří vnímají. Je zřejmé, že respondenti na stáří pohlížejí jako na etapu života, ale zároveň je patrné, že muži ve výzkumu čteněji odpovídali, že nad etapou stáří nepřemýšlejí. Dá se říci, že v poměru mužů a žen, kteří v dotazníkovém šetření odpovídali, že stáří pokládají za ztrátu schopností či odpočinek v důchodovém věku, nejsou výrazné rozdíly.

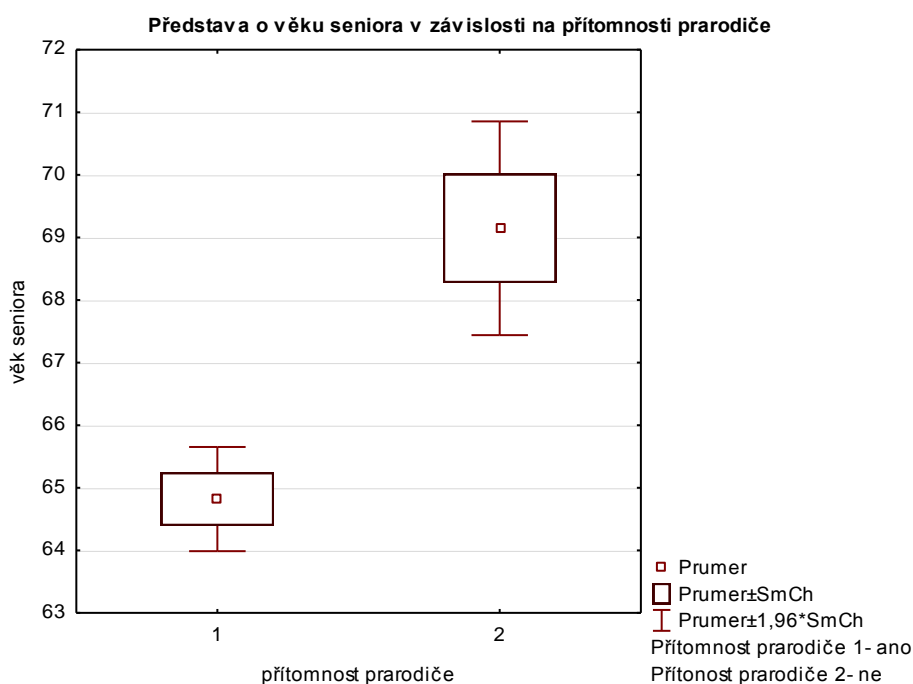
4. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu z hlediska přítomnosti prarodiče v životě respondenta?

H4.1.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 15) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Graf 21. Představa o věku seniorů v závislosti na přítomnosti prarodiče

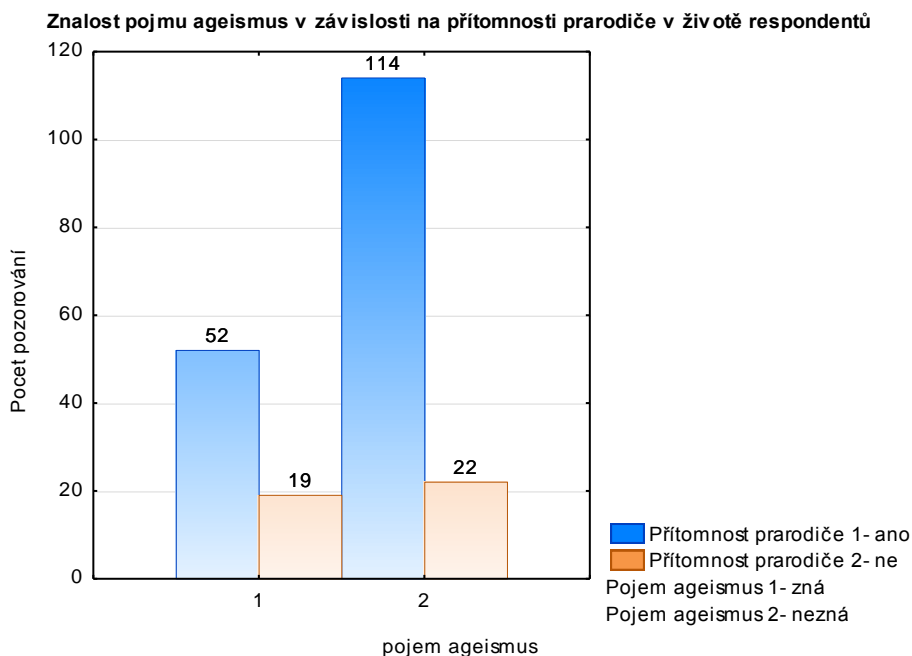
Z grafu vyplývá, že existují rozdíly v názoru na věk seniorů v závislosti na tom, zda má respondent prarodiče (popřípadě rodiče v důchodovém věku) či nikoliv. Z výzkumu vyplývá, že respondenti, kteří uvedli, že mají prarodiče (popřípadě rodiče v důchodovém věku) za seniora považují člověka ve věku okolo 64 let. Respondenti, kteří prarodiče nemají, za seniora považují jedince ve věku průměrně 69 let.

H4.2.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Na základě hladiny významnosti $p=0,0697$ (příloha II., tab. 17) přijímám nulovou hypotézu, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Graf 22. Znalost pojmu ageismus v závislosti na přítomnosti prarodiče

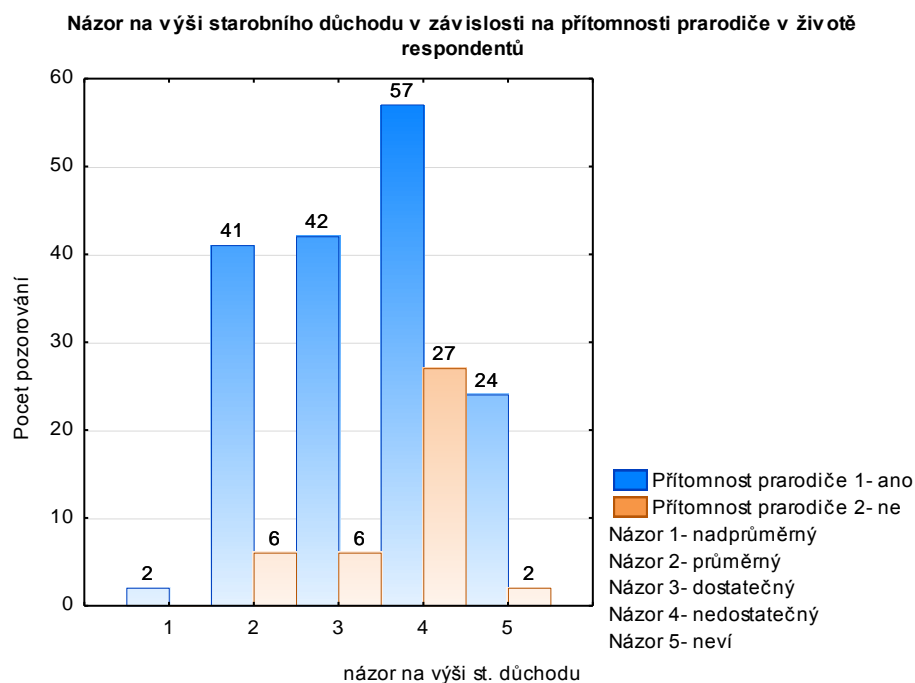
Znalost pojmu ageismus není závislá na tom, zda respondenti mají či nemají prarodiče (popřípadě prarodiče v důchodovém věku). Také z grafického znázornění je zřejmé, že v této oblasti nejsou výrazné rozdíly.

H4.3.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Na základě hladiny významnosti $p=0,007$ (příloha II., tab. 19) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Graf 23. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na přítomnosti prarodiče

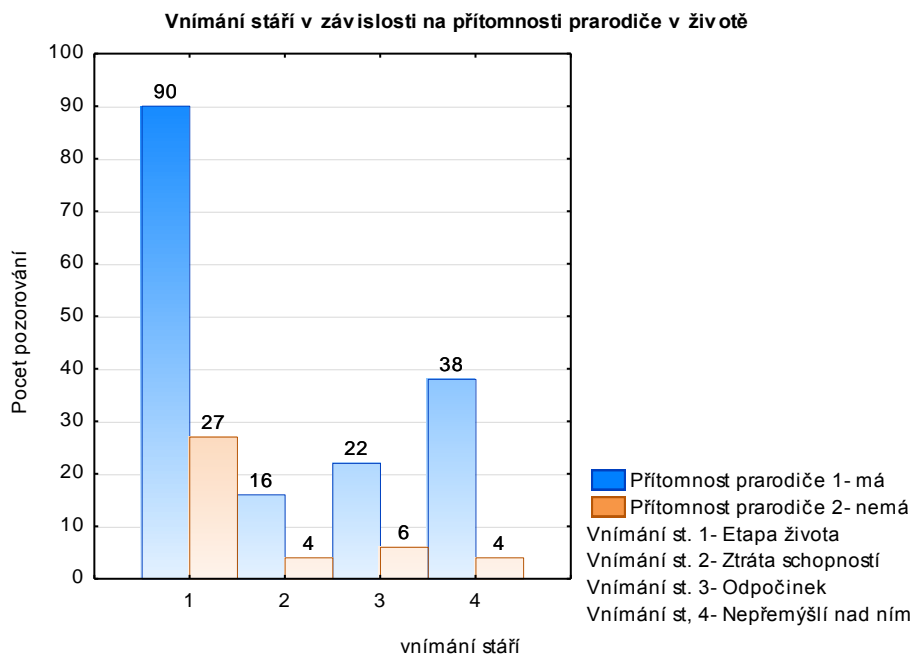
Výsledky výzkumu prokázaly, že názor na výši starobního důchodu je závislý na tom, zda respondenti mají nebo nemají prarodiče (popřípadě rodiče v důchodovém věku). Respondenti, kteří v dotazníkovém šetření uvedli, že prarodiče či rodiče ve starším věku mají, výši starobního důchodu považují za nedostatečnou, dostatečnou či průměrnou. Zajímavé je, že také respondenti, kteří prarodiče nemají si v nadpoloviční většině myslí, že výše starobního důchodu je nedostatečná.

H4.4.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Na základě hladiny významnosti $p=0,304$ (příloha II., tab. 21) přijímám nulovou hypotézu, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Graf 24. Vnímání období stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče

Faktor, zda má či nemá respondent prarodiče, neovlivňuje vnímání stáří. Zajímavé je zjištění, které vyplývá z grafu, že někteří z respondentů, kteří prarodiče mají, nad etapou stáří nepřemýšlejí.

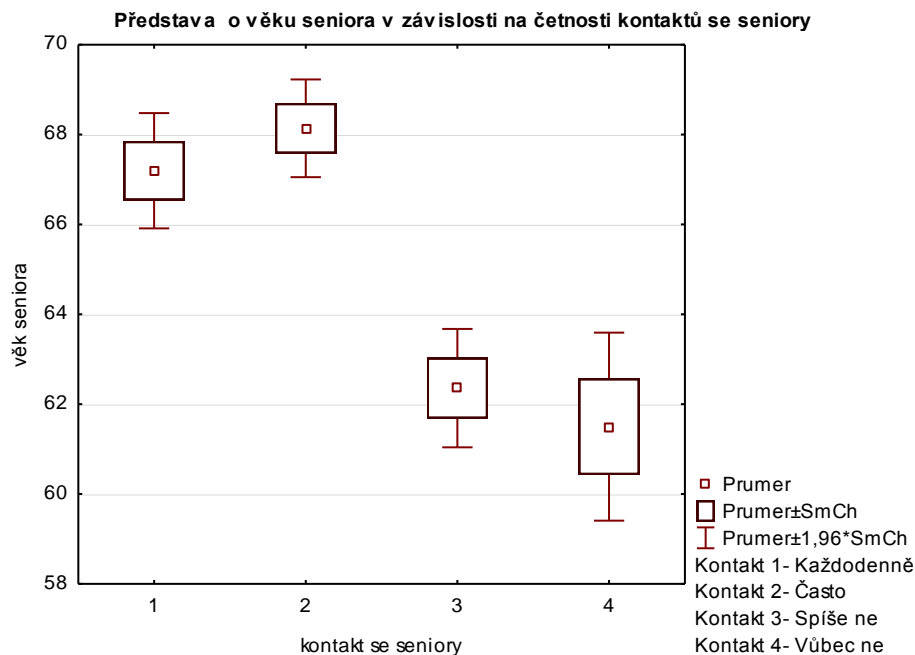
5. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a problematice ageismu z hlediska četnosti kontaktů se seniory.

H5.1.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 22) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Graf 25. Představa o věku seniora v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

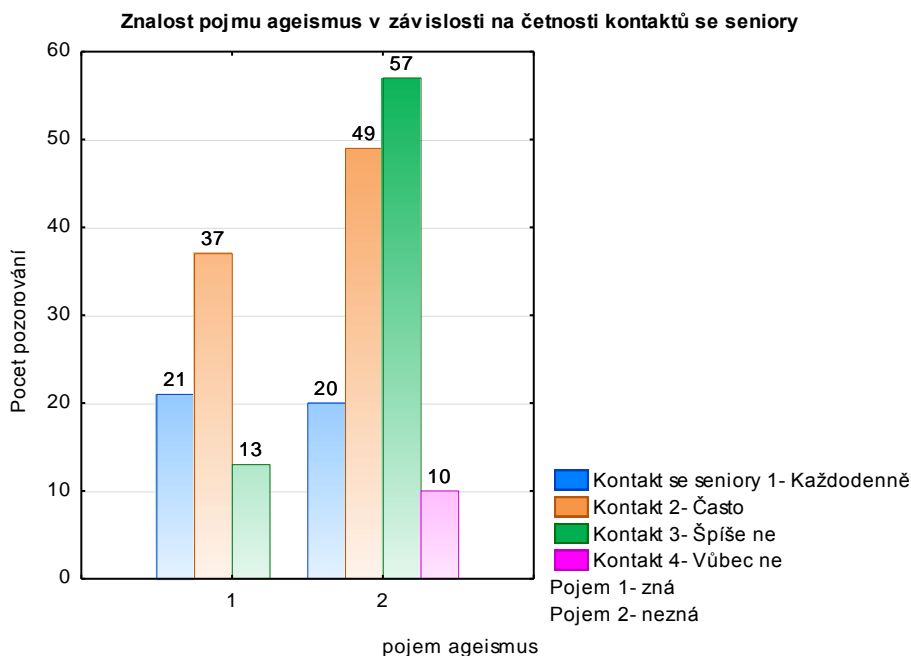
Předpoklad, že četnost kontaktů se seniory ovlivňuje představu o věku seniorů, byl potvrzen. Z grafického znázornění vztahu zmíněných proměnných vyplývá, že respondenti, kteří se se seniory setkávají každodenně nebo často, za seniora považují jedince ve věku průměrně 67-68 let. Dotázaní, jejichž kontakt se seniory je méně častý uváděli, že senior je člověk ve věku průměrně 61-62 let.

H5.2.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 24) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Graf 26. Znalost pojmu ageismus v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

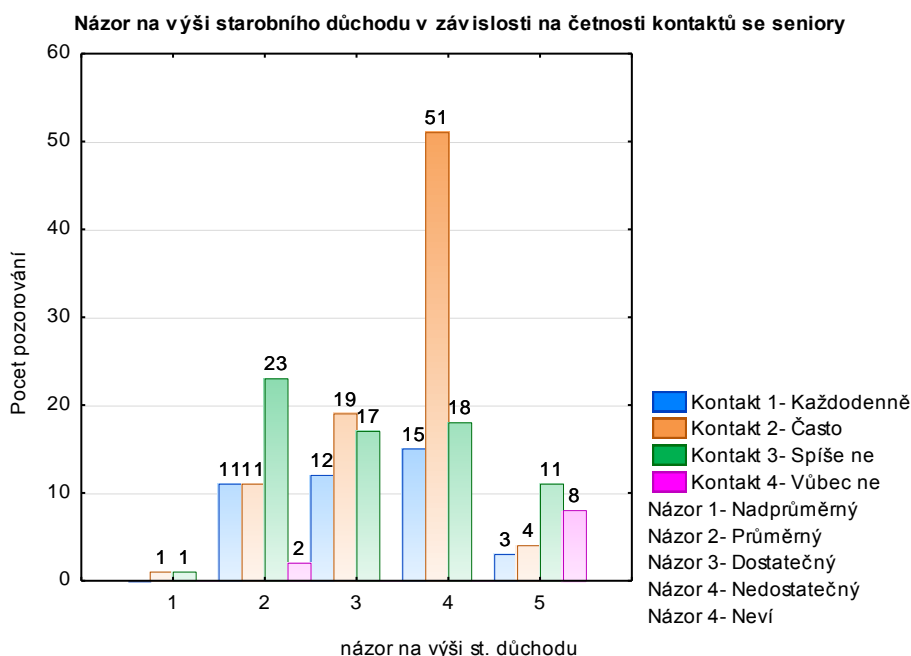
Četnost kontaktů respondentů se seniory ovlivňuje, zda znají pojem ageismus. V případech respondentů setkávající se se seniory každodenně a často jsou počty ve znalosti pojmu ageismus poměrně vyrovnané. Rozdíl lze spatřovat u respondentů, kteří se se seniory spíše neseťkávají či vůbec neseťkávají. Tito dotázaní v dotazníkovém šetření uváděli, že pojem ageismus neznají.

H5.3.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 26) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Graf 27. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

Názor na výši starobního důchodu je ve vztahu s proměnnou četnosti kontaktů respondentů se seniory. Respondenti, kteří se se seniory setkávají každodenně, nejvíce uváděli možnost, že výše starobního důchodu je průměrná, dostatečná či nedostatečná. Stejně tak se k výši starobního důchodu vyjádřili i respondenti, kteří se se seniory spíše nesetkávají. Dotázaní, jejichž kontakt se seniory je častý vnímají výši starobního důchodu jako dostatečnou či nedostatečnou. Ti z respondentů, kteří nepřichází do kontaktu se seniory, nejvíce uváděli, že neví, jaká je výše starobního důchodu.

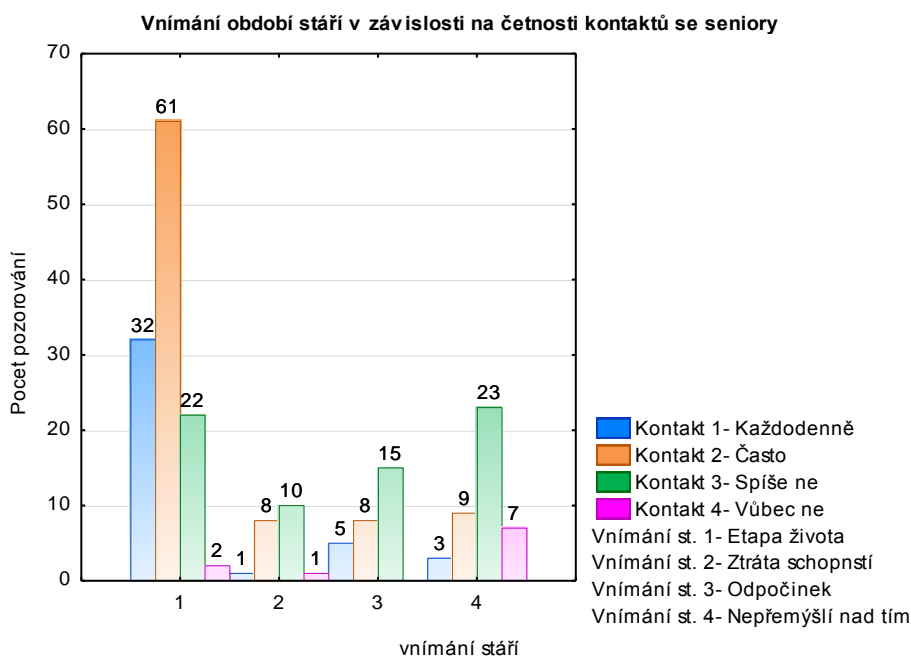

H5.4.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 28) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Graf 28. Vnímání období stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

Vnímání etapy stáří je podle provedeného výzkumu ovlivněno četností kontaktů se seniory. Respondenti, jejichž kontakt se seniory je každodenní ve výzkumném šetření uváděli, že stáří vnímají jako etapu života. Stáří jako etapu života chápou také respondenti, kteří se se seniory setkávají často. Odpovědi dotázaných, kteří do kontaktu se seniory spíše nepřicházejí, jsou rozloženy ve všech možnostech, tedy stáří jako etapa života, ztráta schopností, odpočinek v důchodovém věku popřípadě také uváděli možnost, že nad stářím nepřemýšlí. Dotázaní, kteří do kontaktu se seniory nepřicházejí, v této oblasti v nadpoloviční většině uváděli, že nad etapou stáří nepřemýšlí.

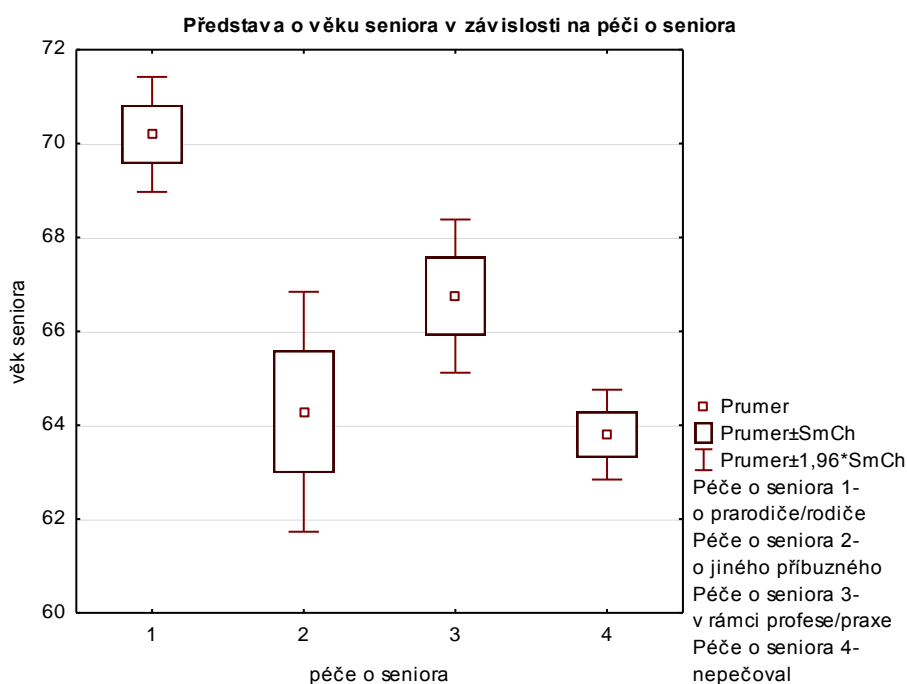
6. Jak se bude lišit obecná informovanost o stárnutí, stáří a ageismu z hlediska péče o seniora respondentem.

H6.1.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 29) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.

Graf 29. Představa o věku seniora v závislosti na péči o seniora

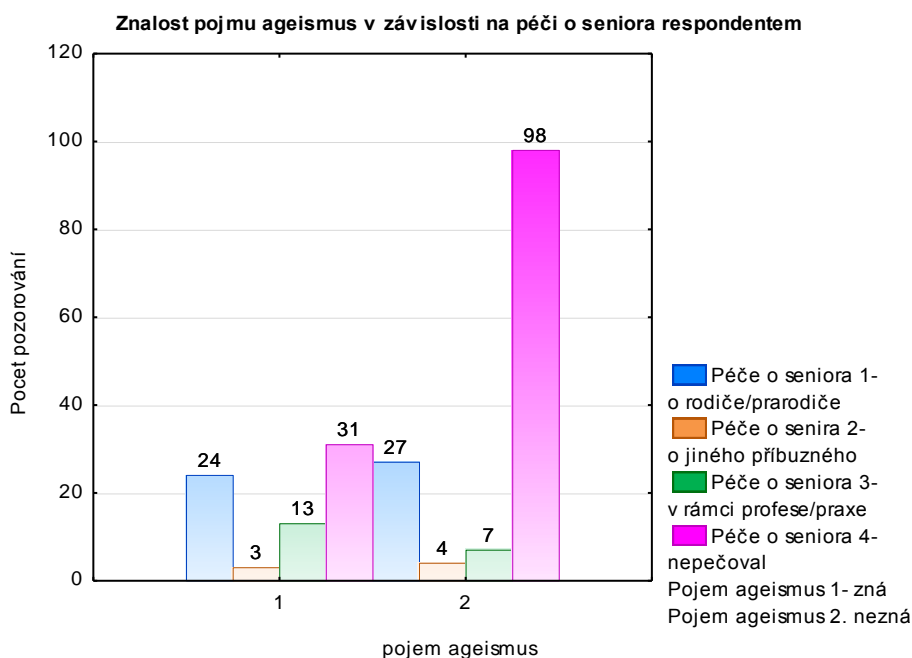
Výzkum předpoklad, že péče o seniory respondentem ovlivňuje představu o věku seniora, potvrdil. Respondenti pečující o prarodiče nebo rodiče za seniora považují člověka ve věku průměrně 70 let. Poměrně shodný názor na věk seniora mají respondenti, kteří pečovali o příbuzného a respondenti, kteří o seniora nepečovali. Tito dotázaní uváděli věk seniora průměrně 64 let. Názor, že senior je člověk, který má průměrně 67 let, mají respondenti pečující o seniora v rámci profese či praxe.

H6.2.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na péči o seniora respondentem.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na péči o seniora respondentem.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 31) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na péči o seniora respondentem.

Graf 30. Znalost pojmu ageismus v závislosti na péči o seniora

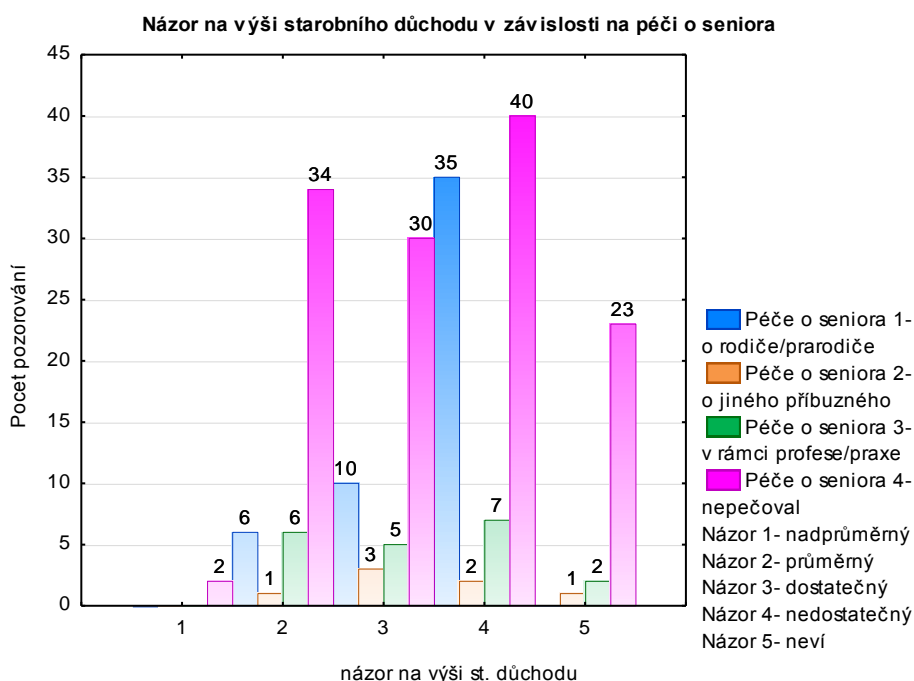
Znalost pojmu ageismu je ovlivněna tím, zda respondent pečoval o seniora. Dotázaní pečující o rodiče nebo prarodiče uváděli obě z možností poměrně vyrovnaně, tady možnost znalosti či neznalosti pojmu ageismus. Vyrovnaný počet v odpovědích je patrný také v případě, že respondenti pečují o jiného příbuzného. Dotázaní pečující o seniory v profesi či na praxi více uváděli možnost, že pojem ageismus znají. Nicméně nejedná se o výrazný rozdíl v podílu od respondentů, kteří pojem neznají. Respondenti, kteří o seniora nepečují, v nadpoloviční většině uváděli, že pojem ageismus neznají.

H6.3.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na péči o seniora respondentem.

H_0 : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na péči o seniora respondentem.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 33) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na péči o seniora respondentem.

Graf 31. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na péči o seniora

Z výsledků výzkumu lze konstatovat, že názor respondentů na výši starobního důchodu je závislý na tom, zda respondenti pečovali o seniora. Respondenti pečující o prarodiče či rodiče nejčastěji uváděli názor, že výše starobního důchodu je dostatečná. Dotázaní, kteří o seniora pečují v rámci profese nebo praxe, si myslí, že výše starobního důchodu je průměrná, dostatečná nebo nedostatečná. Dá se říci, že stejné názory mají respondenti, kteří pečovali o svého příbuzného. Shodně také odpovědi respondentů, kteří o seniora nepečovali, jsou rozložené v zejména v názorech, že výše starobního důchodu je průměrná, dostatečná či nedostatečná. Respondenti nepečující o seniora také uváděli, že neví, jaká je výše sta-

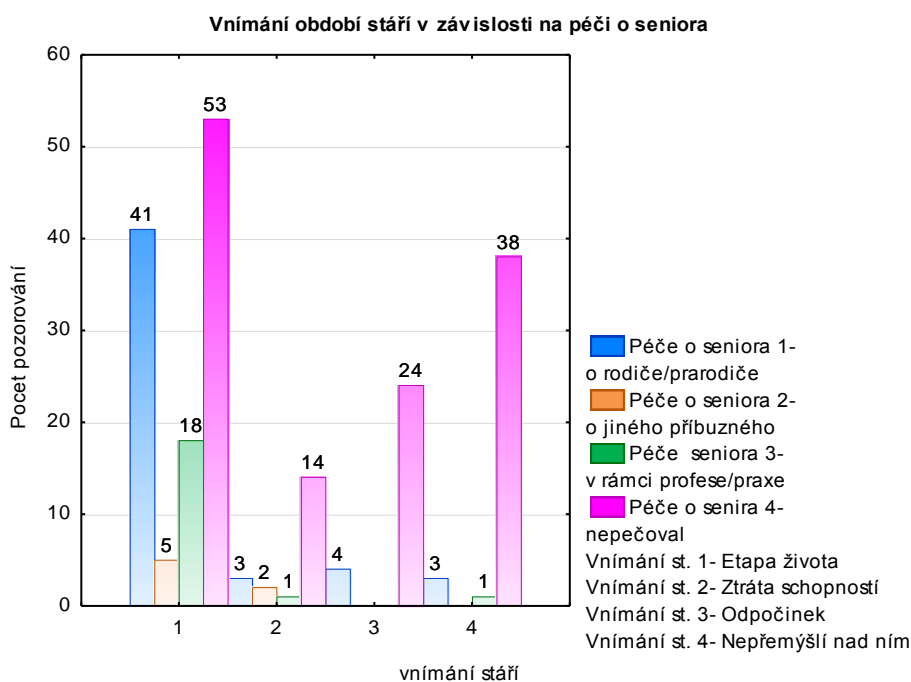
robního důchodu. Zároveň dva respondenti, kteří uvedli, že o seniora nepečují si myslí, že výše průměrného důchodu je nadprůměrná.

H6.4.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 35) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.

Graf 32. Vnímání stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče

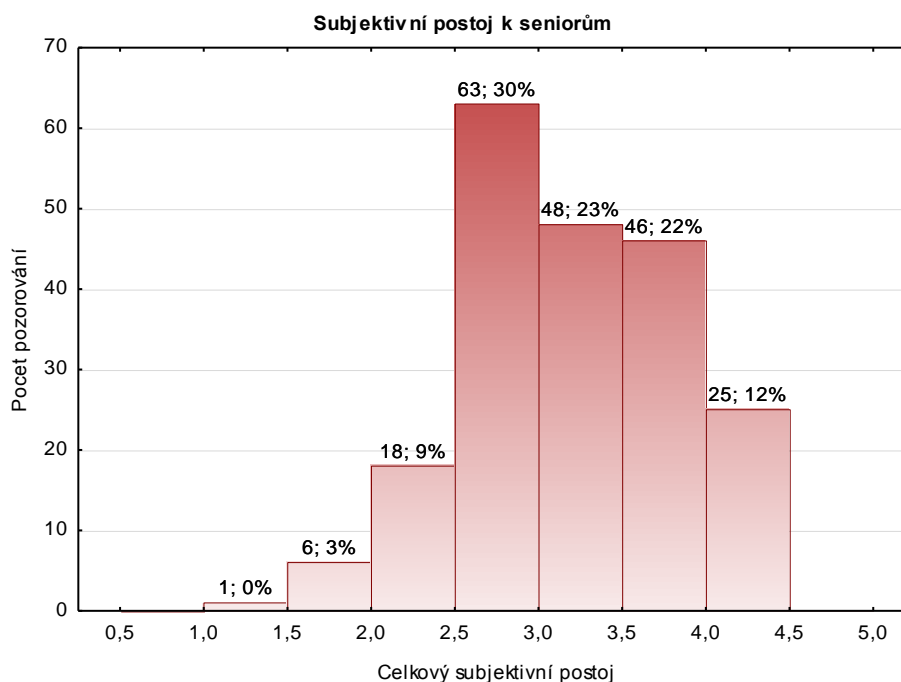
Vnímání období stáří je podle výsledků výzkumu závislé na tom, zda respondent pečuje o seniora. Nadpoloviční většina respondentů pečujících o svého rodiče či prarodiče stáří považuje za etapu života. Také respondenti, kteří pečují o jiného příbuzného, se přiklánějí k názoru, že stáří je etapa života, popřípadě také uvedli, že stáří chápou jako ztrátu schopností. Dotázaní pečující o seniory v rámci své profese či praxe vnímají stáří jako etapu ži-

vota. Odpovědi respondentů, kteří o seniora nepečují, jsou rozloženy do všech možností, kterými jsou stáří jako etapa života, odpočinek v důchodovém věku, ztráta schopností, popřípadě o stáří nepřemýšlejí.

7.2 Oblast subjektivního postoje respondentů k seniorům

Oblast subjektivního postoje byla ve výzkumu hodnocena formou škály, ve které respondenti vyjadřovali své názory ke stanoveným výroky. Na základě škály byla vypočítána průměrná hodnota, se kterou je v oblasti postojů respondentů k seniorům operováno. V následujícím vyhodnocování výsledků výzkumu platí, že čím vyšší hodnota subjektivního postoje, tím je postoj kladnější.

7. Jaký je subjektivní postoj respondentů k seniorům?

Graf 33. Popisná statistika- Subjektivní postoj k seniorům

Graf znázorňuje postoj respondentů k seniorům, přičemž čím větší hodnota postoje, tím je postoj kladnější. Je patrné, že nejvíce respondentů k seniorům zaujímá spíše neutrální postoj. Na druhé straně výsledky výzkumu prokázaly, že pouze nízký počet z dotázaných (3%) má zcela kladné postoje k seniorům.

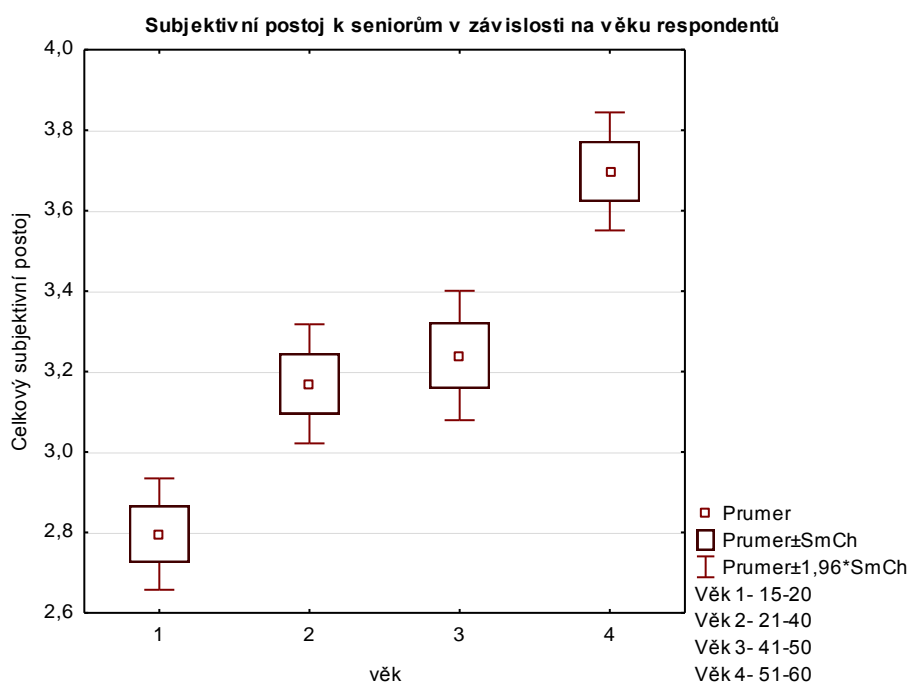
8. Jaký je subjektivní postoj k seniorům z hlediska jednotlivých proměnných (zjištěných informací o respondentech)?

H8.1.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 36) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Graf 34. Celkový postoj k seniorům v závislosti na věku respondentů

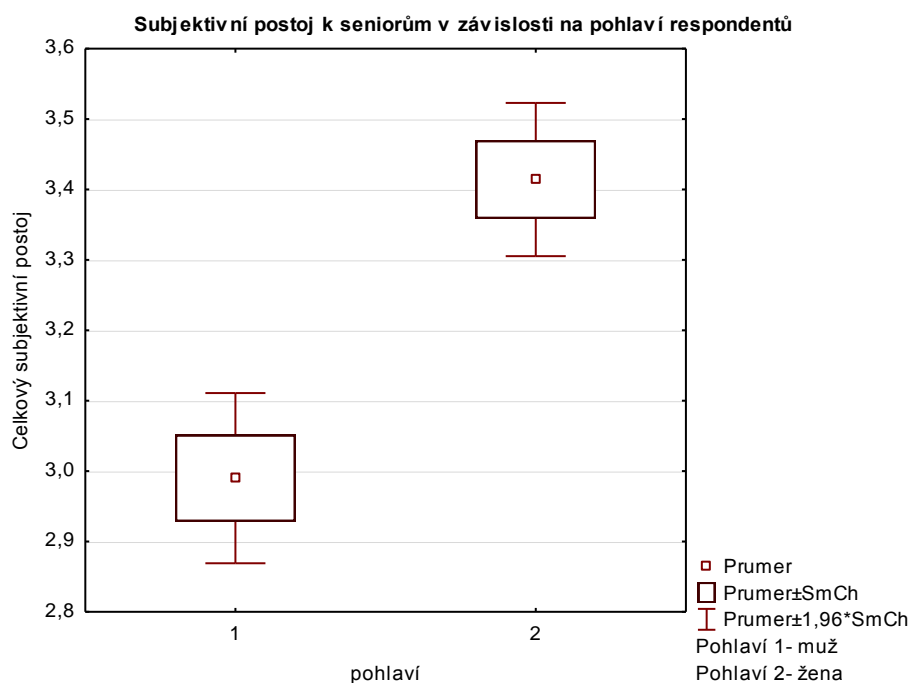
Ze zobrazeného grafu a z výsledků výzkumu vyplývá, že postoj k seniorům je ovlivněn věkem respondentů. Lze konstatovat, že s rostoucím věkem respondentů je postoj k seniorům kladnější. Nejméně pozitivní vztah k seniorům mají dotázaní ve věku 15-20 let a nejvíce pozitivní vztah k seniorům mají respondenti ve věkové kategorii 51-60 let.

H8.2.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na pohlaví respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na pohlaví respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 37) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na pohlaví respondentů.

Graf 35. Subjektivní postoj k seniorům v závislosti na pohlaví respondentů

Pohlaví respondentů ovlivňuje postoj k seniorům tím způsobem, že dotázaní muži mají méně pozitivní vztah k seniorům než dotázané ženy. Přestože byly prokázány rozdíly v postojích k seniorům mezi muži a ženami, dá se říci, že postoj k seniorům obou pohlaví se blíží spíše k průměrným hodnotám.

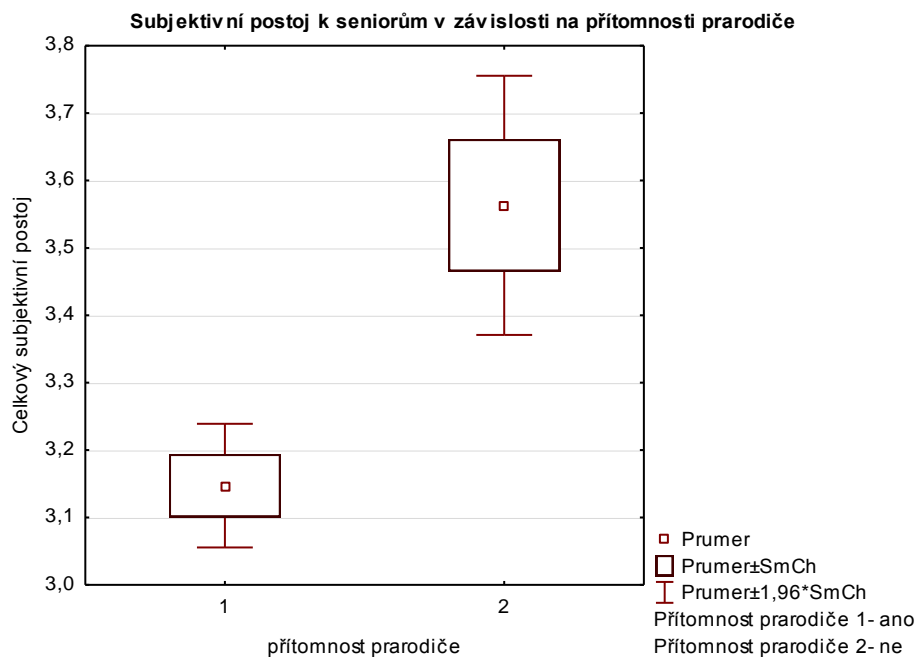

H8.3.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na přítomnosti prarodiče (či rodiče důchodového věku) v životě respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na přítomnosti prarodiče (či rodiče důchodového věku) v životě respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 38) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na přítomnosti prarodiče (či rodiče důchodového věku) v životě respondentů.

Graf 36. Celkový postoj k seniorům v závislosti na přítomnosti prarodiče

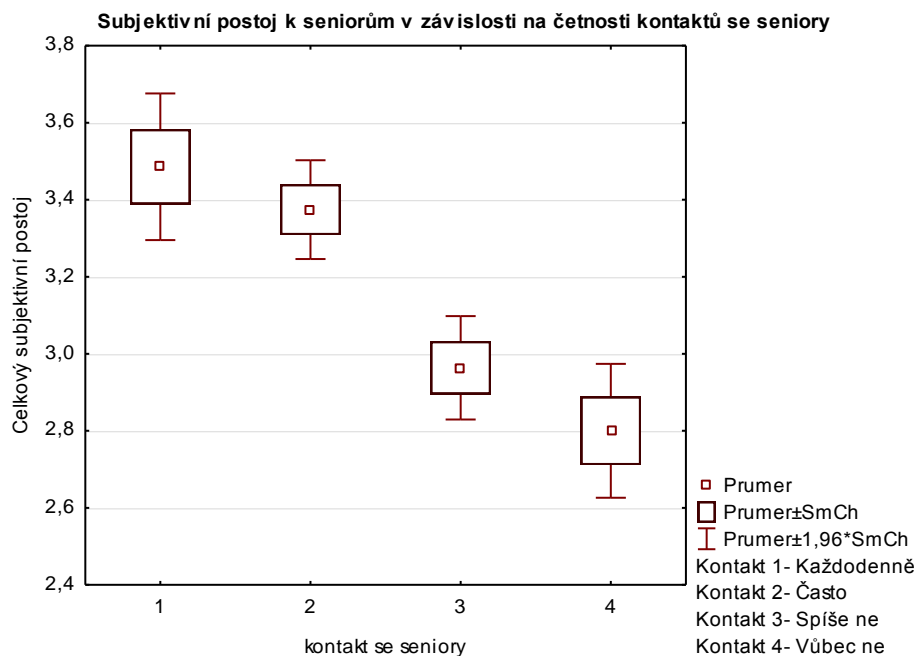
Postoj k seniorům je závislý také na přítomnosti prarodiče nebo rodiče v důchodovém věku v životě respondentů. Na základě vyhodnocených dat lze říci, že respondenti mající prarodiče mají kladnější vztah k seniorům než respondenti, kteří ve výzkumném šetření uvedli, že prarodiče nemají.

H8.4.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 39) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Graf 37. Celkový postoj k seniorům v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

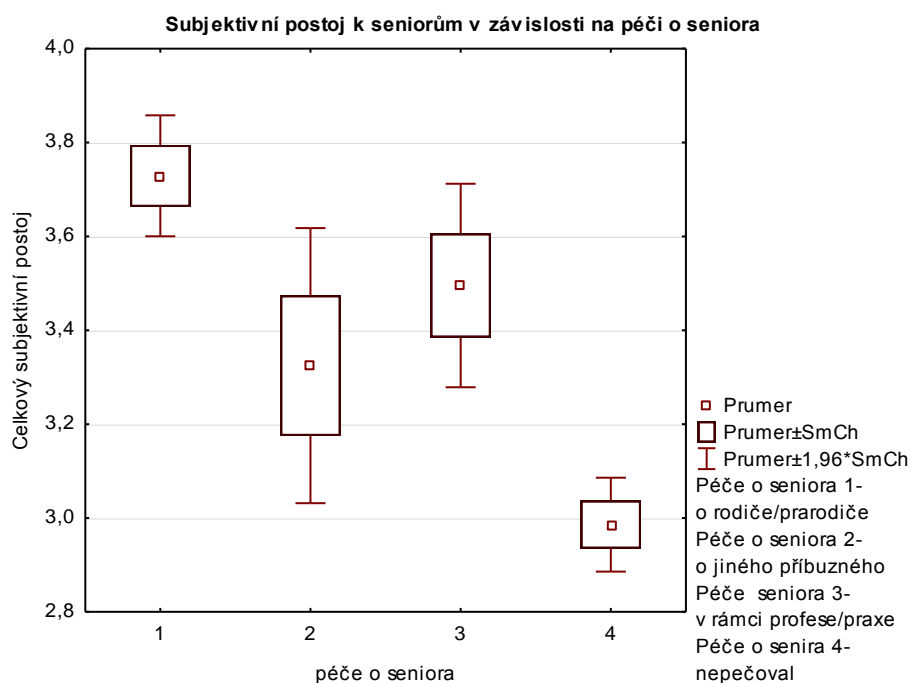
Proměnná četnost kontaktů respondentů se seniory ovlivňuje subjektivní postoj k seniorům. Dotázaní, kteří uvedli, že se se seniory setkávají každodenně nebo často mají kladnější postoj k seniorům než respondenti, kteří se se seniory spíše či zcela nesetkávají.

H8.5.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na péči o seniora respondentem.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na péči o seniora respondentem.

Na základě hladiny významnosti $p=0$ (příloha II., tab. 40) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na péči o seniora respondentem.

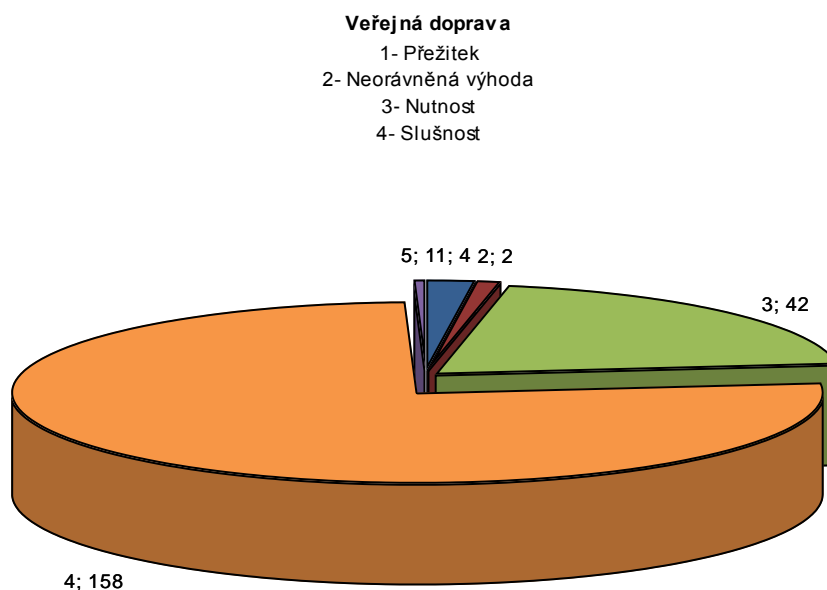
Graf 38. Celkový postoj k seniorům v závislosti na péči o seniora

Z grafu i z výsledků výzkumu vyplývá, že v postojích k seniorům existují statisticky významné rozdíly v závislosti na tom, zda respondent pečuje o seniora. Lze konstatovat, že nejvíce pozitivní vztah k seniorům mají respondenti, kteří pečují o rodiče popřípadě prarodiče. Nejméně pozitivní vztah mají respondenti, kteří o seniora nepečují.

7.3 Oblast zkušeností respondenta s projevy ageismu

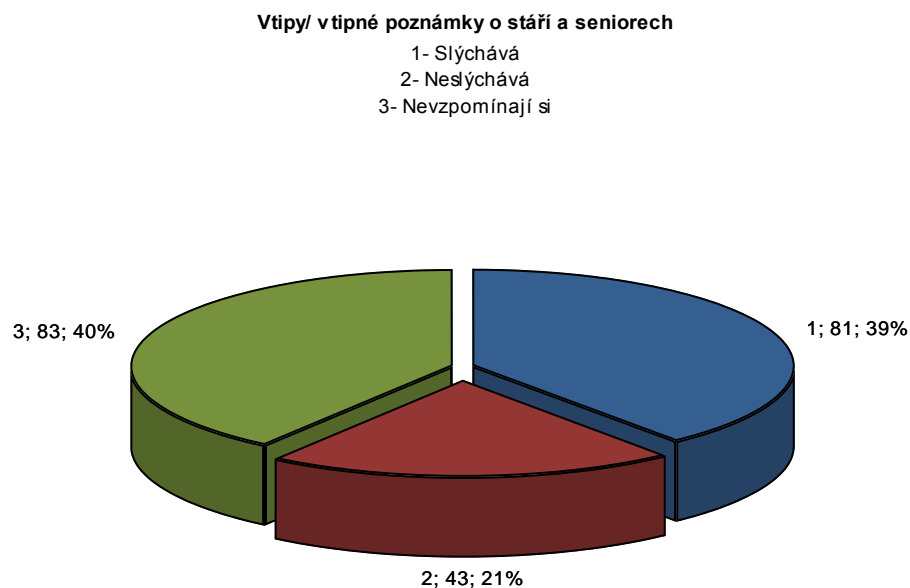
V oblasti zkušeností respondentů s projevy ageismu se dotázaní vyjadřovali ke třem otázkám. První z otázek se ptala na názor puštění seniora sednout ve veřejné dopravě. Dále mě ve výzkumu zajímalo, zda se respondenti setkávají s vtipy nebo s vtipnými poznámkami o seniorech či stáří. V poslední otázce se respondenti vyjadřovali k tomu, zda se setkávají s oslovením „babi, babičko“/ „dědo, dědečku“ a pokud ano, tak v jakých situacích.

9. Jaké jsou zkušenosti respondentů s projevy ageismu?

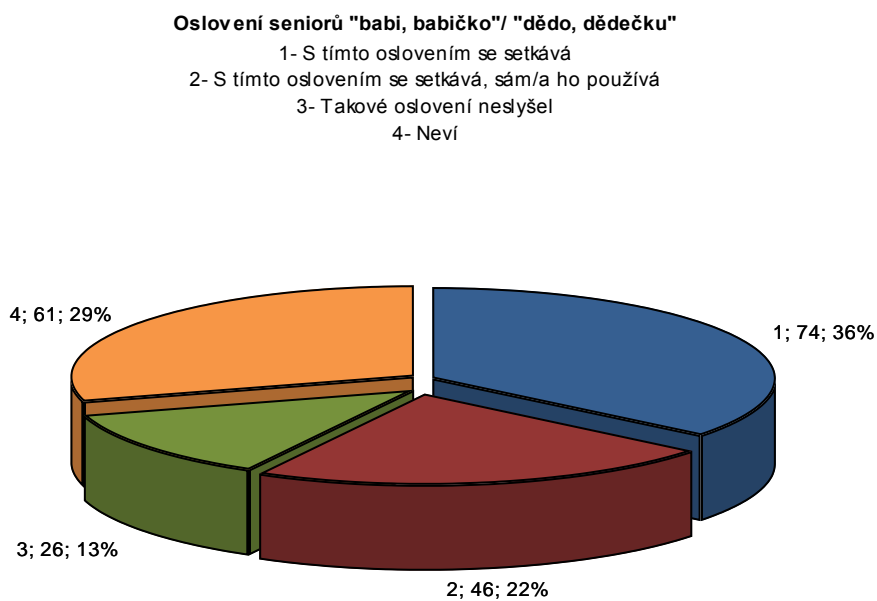
Graf 39. Veřejná doprava

V oblasti názoru na puštění staršího člověka sednout ve veřejné dopravě je nejpočetnější odpověď respondentů, že je to podle nich slušnost. Takto odpovědělo 158 (76,4 %) z dotázaných. Jako nutnost popsanou situaci označilo v dotazníku 42 (20,3%) respondentů, 4 (2%) respondenti označili „přežitek“ a 2 (1,3%) respondenti zvolili odpověď „neoprávněná výhoda pro starší“.

Graf 40. Vtipy/ vtipné poznámky o stáří a seniorech

S vtipem či vtipnou poznámkou směrem ke stáří či seniorům se setkalo 81 (39%) respondentů. 43 (21%) z dotázaných vtipy ani vtipné poznámky o seniorech či stáří neslychává a 83 (40%) respondentů si nevzpomíná, zda se s vtipem vůči seniorům nebo stáří setkali.

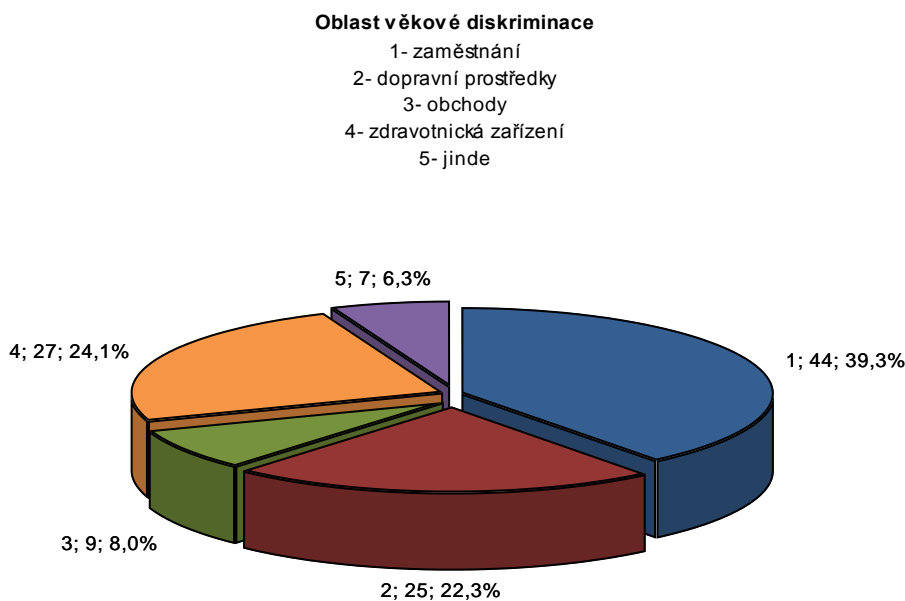

Graf 41. Oslovení seniorů „babi, babičko“/ „dědo, dědečku“

S oslovením seniorů „babi, babičko“/“dědo, dědečku“ se setkává 74 (36%) z dotázaných, se zmíněným oslovením se setkává a zároveň ho používá 46 (22%) respondentů. 26 (13%) respondentů se s takovým oslovením neseťkává a 61 (29%) uvedlo, že neví, zda se s tímto oslovením setkává.

10. V jakých oblastech dochází ve společnosti k ageismu z hlediska jednotlivých proměnných (zjištěných informací o respondentech)?

V posuzování oblastí, ve kterých se podle respondentů ageismus projevuje ve společnosti, je počítáno s menším výzkumným souborem, než v předchozích výzkumných otázkách a hypotézách. Je to z toho důvodu, že pouze respondenti, kteří si myslí, že ve společnosti dochází k věkové diskriminaci, se vyjadřovali k oblastem, ve které ageismus vnímají nejvíce. Jedná se tedy o 112 (54%) respondentů, kteří ageismus ve společnosti vnímají.

Graf 42. Oblast věkové diskriminace

44 (39,3 %) z respondentů, kteří si myslí, že se věková diskriminace projevuje ve společnosti, zastává názor, že se jedná o oblast zaměstnání. Věkovou diskriminaci v dopravních prostředcích vnímá 25 (22,3%) respondentů. V oblasti zdravotnických zařízení věkovou diskriminaci spatřuje 27 (24,1%) respondentů. 9 (8%) respondentů zastává názor, že se

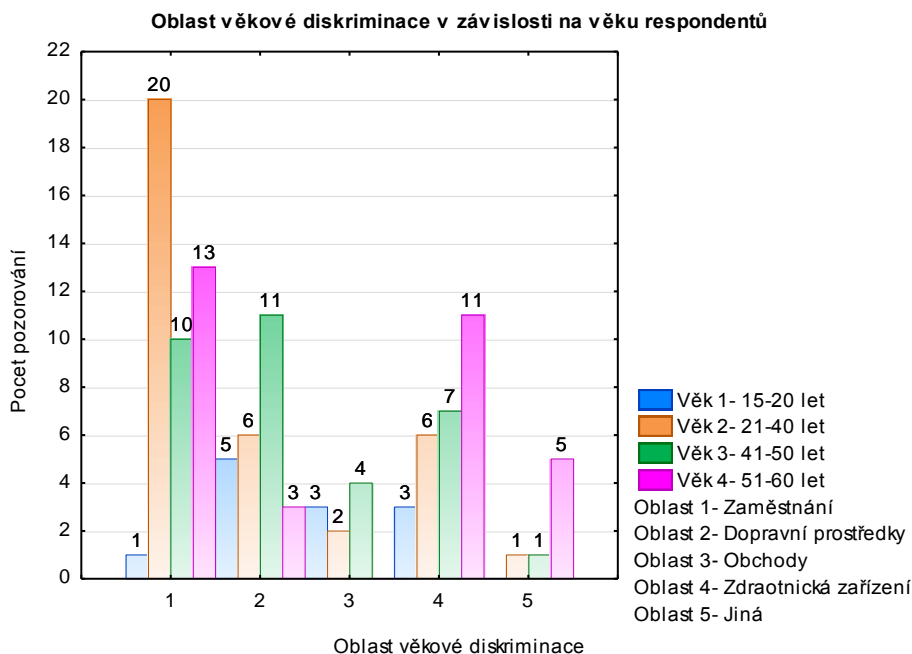
ageismus projevuje v obchodech a 7 (6,3%) respondentů uvedlo, že věkovou diskriminaci vnímá v jiné oblasti. 5 respondentů, kteří ageismus vnímají v jiné oblasti, uvedlo, že se jedná o rodinu a jeden respondent oblast v dotazníku nedoplnil.

H10.1.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0,003$ (příloha II., tab. 42) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.

Graf 43. Oblast věkové diskriminace v závislosti na věku respondentů

Oblast, ve které respondenti vnímají ageistické projevy ovlivňuje věk respondentů. Respondenti ve věku 21-40 let vnímají ageismus nejvíce v oblasti zaměstnání. Dotázaní ve věku 41-50 let nejpočetněji uváděli, že projevy věkové diskriminace vnímají v oblasti za-

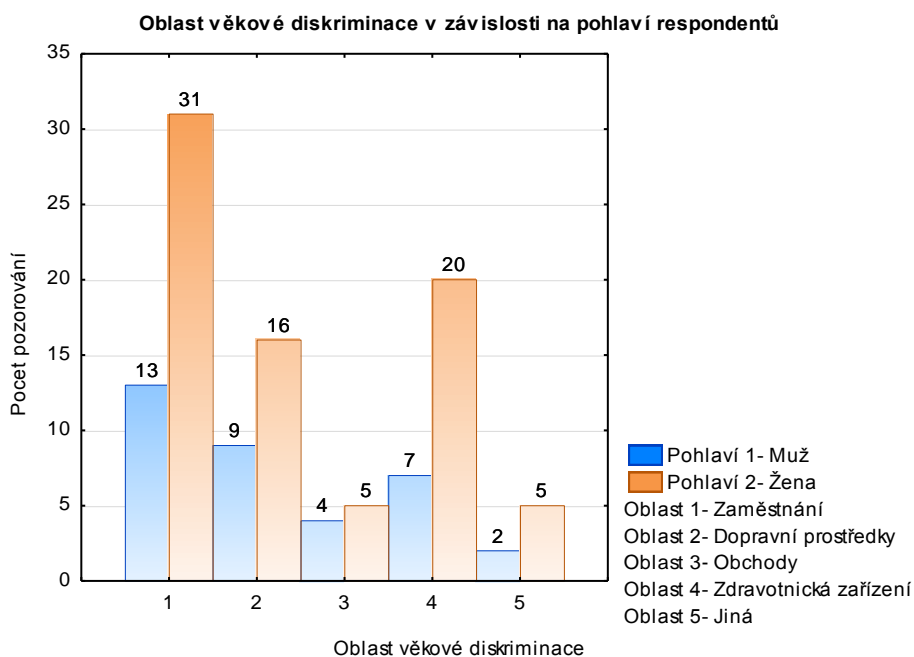
městnání, dopravních prostředků či ve zdravotnických zařízeních. Oblast zaměstnání a zdravotnických zařízení nejvíce uváděli respondenti ve věkové kategorii 51-60 let.

H10.2.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na pohlaví respondentů.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na pohlaví respondentů.

Na základě hladiny významnosti $p=0,838$ (příloha II., tab. 44) přijímám nulovou hypotézu, že neexistuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na pohlaví respondentů.

Graf 44. Oblast věkové diskriminace v závislosti na pohlaví respondentů

Podle závěrů z výzkumu pohlaví neovlivňuje oblast, ve které respondenti vnímají věkovou diskriminaci ve společnosti. Také z grafického znázornění je patrné, že se v tomto stanoveném předpokladu nejedná o významné rozdíly.

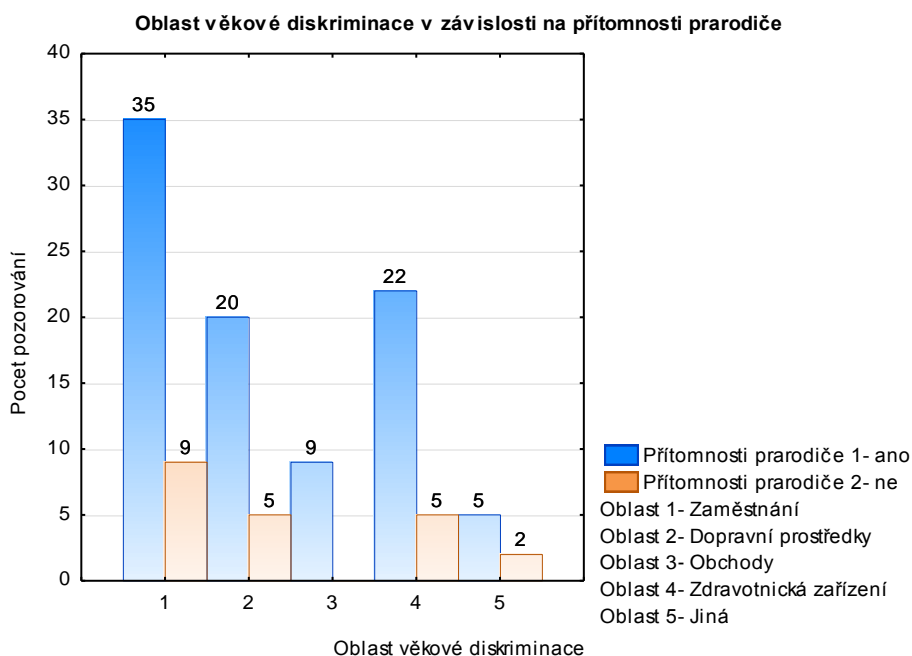

H10.3.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Na základě hladiny významnosti $p=0,621$ (příloha II., tab. 46) přijímám nulovou hypotézu, že neexistuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.

Graf 45. Oblast věkové diskriminace v závislosti na přítomnosti prarodiče

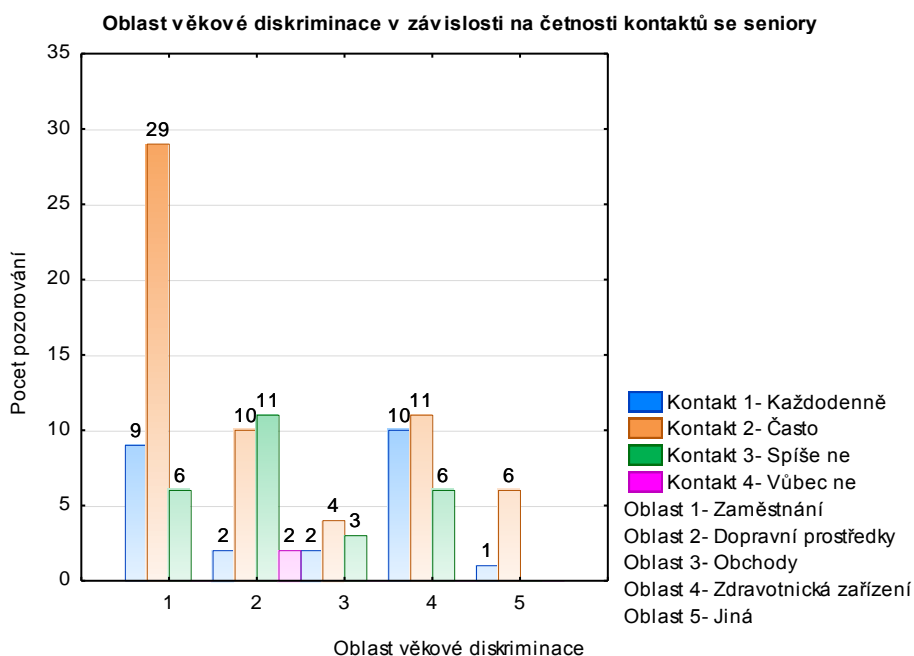
Výzkum dokázal, že oblast věkové diskriminace, kterou respondenti ve společnosti vnímají, není závislá na tom, zda má respondent prarodiče, což dokazuje i uvedený graf.

H10.4.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Na základě hladiny významnosti $p=0,014$ (příloha II., tab. 48) přijímám alternativní hypotézu, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.

Graf 46. Oblast věkové diskriminace v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

Oblast projevů věkové diskriminace ve společnosti je na základě výsledků výzkumu závislá na četnosti kontaktů se seniory. Respondenti, kteří do styku se seniory přicházejí každodenně, vidí oblast věkové diskriminace zejména v zaměstnání a ve zdravotnických zařízeních. Dotázaní setkávající se se seniory často, zvolili nejčastěji za oblasti věkové diskriminace zaměstnání, ale také dopravní prostředky či zdravotnická zařízení. Respondenti, kteří se se seniory spíše nesetkávají, spatřují oblast věkové diskriminace v zaměstnání, dopravních prostředcích i zdravotnických zařízeních. Pouze dva z dotázaných, kteří se se seniory

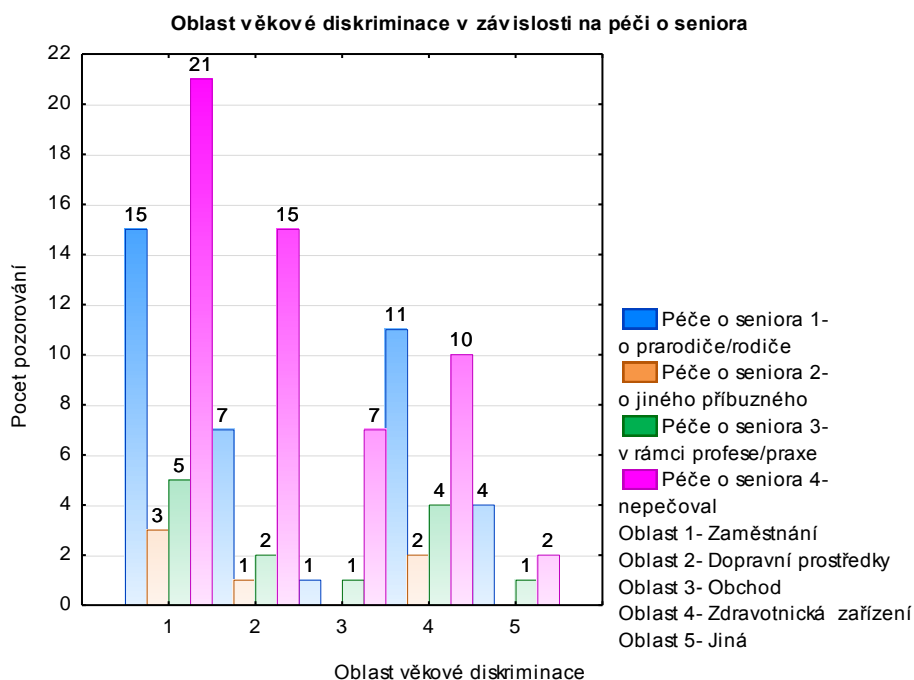
nestýkají, vnímají věkovou diskriminaci ve společnosti a jedná se o oblast dopravních prostředků.

H10.5.

H_A : Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na péči o seniora respondentem.

H_0 : Předpokládám, že neexistuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na péči o seniora respondentem.

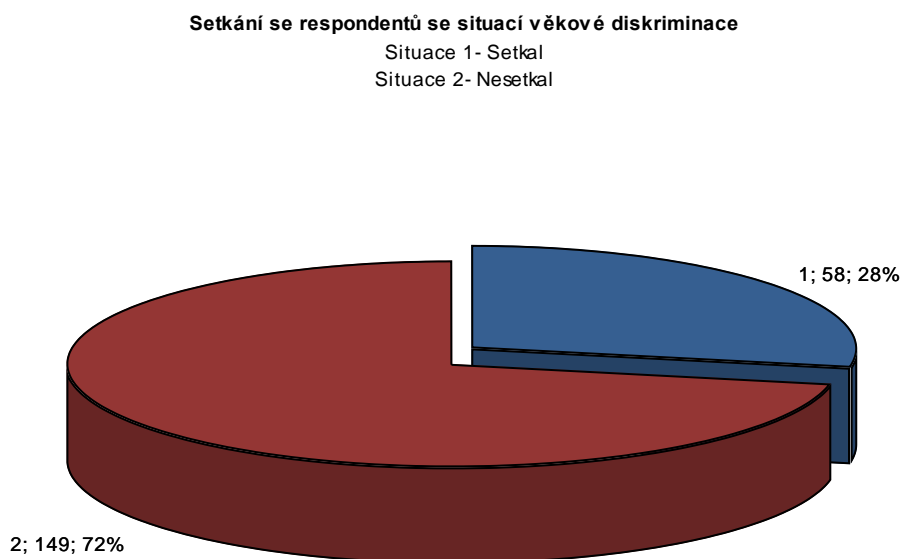
Na základě hladiny významnosti $p=0,74$ (příloha II., tab. 50) přijímám nulovou hypotézu, že neexistuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na péči o seniora respondentem.

Graf 47. Oblast věkové diskriminace v závislosti na péči o seniora

Předpoklad, že oblast věkové diskriminace je ovlivňována péčí o seniora respondentem, nebyl na základě získaných dat potvrzen, což zobrazuje i grafické znázornění.

11. Jaká je míra četnosti setkání se respondentů se situacemi, které považují za věkovou diskriminaci?

Graf 48. Setkání se respondentů se situací věkové diskriminace

Z výzkumu vyplynulo, že 58 (28%) respondentů se setkala se situací, kterou mohou označit za věkovou diskriminaci a 149 (72%) dotázaných se s takovou situací nepotkalo. Podle odpovědí respondentů, kteří odpověděli, že se setkali s věkovou diskriminací, vyplývá, že se s ageismem setkávají v zaměstnání, nemocnicích a v domovech pro seniory. V zaměstnání se jedná o upřednostnění mladšího uchazeče před žadatelem o práci ve starším věku. Respondenti se s ageismem setkali i v nemocnicích, kdy seniorovi nebyla doporučena nákladná operace, popřípadě v situaci, kdy seniori na vyšetření čekají déle. Ageismus v domovech pro seniory se podle respondentů projevuje odepřením práv seniorům, které se týkají zejména soběstačnosti a svéprávnosti.

8 VYHODNOCENÍ STANOVENÝCH HYPOTÉZ

Vzhledem k počtu stanovených hypotéz a pro přehlednost výsledků výzkumu je zde v tabulce zobrazen jejich výčet a výsledky potvrzení či zamítnutí hypotéz na základě zjištěných údajů popsanych v předešlé kapitole diplomové práce.

H2.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H2.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H2.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o výši starobního důchodu v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H2.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H3.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na pohlaví respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H3.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na pohlaví respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H3.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na pohlaví respondentů.	Hypotéza zamítnuta => neexistuje statisticky významný rozdíl

H3.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na pohlaví respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H4.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H4.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.	Hypotéza zamítnuta => neexistuje statisticky významný rozdíl
H4.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H4.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.	Hypotéza zamítnuta => neexistuje statisticky významný rozdíl
H5.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H5.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H5.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H5.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl

na četnosti kontaktů se seniory.	
H6.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v představě o věkovém vymezení stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H6.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve znalosti pojmu ageismus v závislosti na péči o seniora respondentem.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H6.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v názoru na výši starobního důchodu v závislosti na péči o seniora respondentem.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H6.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl ve vnímání období stáří v závislosti na péči o seniora respondentem.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H8.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H8.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na pohlaví respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H8.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na přítomnosti prarodiče (či rodiče důchodového věku) v životě respondentů.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H8.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl
H8.5. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v subjektivním postoji k seniorům v závislosti na péči o seniora respondentem.	Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl

<p>H10.1. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na jednotlivých věkových podskupinách respondentů.</p>	<p>Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl</p>
<p>H10.2. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na pohlaví respondentů.</p>	<p>Hypotéza zamítnuta => neexistuje statisticky významný rozdíl</p>
<p>H10.3. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta.</p>	<p>Hypotéza zamítnuta => neexistuje statisticky významný rozdíl</p>
<p>H10.4. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.</p>	<p>Hypotéza přijata => existuje statisticky významný rozdíl</p>
<p>H10.5. Předpokládám, že existuje statisticky významný rozdíl v oblasti setkání se respondentů s ageistickými projevy v závislosti na péči o seniora respondentem.</p>	<p>Hypotéza zamítnuta => neexistuje statisticky významný rozdíl</p>

9 ZÁVĚRY Z VÝZKUMU

V této části diplomové práce je mým záměrem uvést a zhodnotit závěry z provedeného výzkumného šetření. Závěry jsou vyhodnoceny na základě vyhodnocení dílčích výzkumných otázek a přijatých či zamítnutých hypotéz stanovených ve výzkumu.

Cílem první oblasti výzkumu bylo zjištění míry informovanosti a představy o procesu stárnutí a o stáří. Ve výzkumu byla hodnocena představa o věkovém vymezení seniora. Podle nejčastějších odpovědí respondentů považují za seniora člověka ve věku 60 či 65 let. Nicméně ve výzkumu se vyskytly také odpovědi, že senior je člověk ve věku 50 popřípadě také 80 let. Z toho důvodu byly zkoumány i faktory, které představu o věkovém vymezení seniorů ovlivňují. Proměnnými, které podle výsledků výzkumu působí v představě respondentů o věkové hranici seniorů, jsou věk, pohlaví, přítomnost prarodiče v životě respondenta, četnost kontaktů se seniory, i péče o seniora respondentem. Působení věkové kategorie respondentů v názoru na vstup člověka do seniorského věku znamená, že čím vyšší je věk respondenta, tím je podle něj věková hranice seniorů vyšší (H 2.1.). Z hlediska pohlaví vyšší hranici věku seniora ve výzkumu označovaly ženy oproti mužům (H 3.1.). Zajímavý výsledek výzkumu je v představě o věku seniora v závislosti na přítomnosti prarodiče v životě respondenta. Podle výsledků výzkumu respondenti, kteří mají prarodiče, považují za seniora člověka s nižším věkem než respondenti, kteří prarodiče nemají (H 4.1.). Z hlediska četnosti kontaktů se seniory výzkum prokázal, že respondenti, kteří mají kontakt častější, za seniora považují jedince vyššího věku než respondenti, kteří se seniory nemají tak časté kontakty (H 5.1.). Respondenti, kteří pečovali, popřípadě pečují o svého prarodiče nebo rodiče v důchodovém věku za seniora považují člověka ve vyšším věku než respondenti, kteří o seniora nepečovali (H 6.1.).

Respondenti se vyjadřovali také k tomu, zda znají pojem ageismus. Nadpoloviční většina respondentů uvedla, že pojem nezná. Ve výzkumu byly stanoveny předpoklady, že případná znalost či neznalost bude ovlivněna různými faktory. Znalost pojmu ageismus je na základě výsledků výzkumu ovlivněna pohlavím respondentů s tím, že větší informovanost v této oblasti mají ženy (H 3.2.). S pojmem ageismus se setkala více respondentů, kteří mají četnější kontakt se seniory (H 5.2.). Z hlediska péče o seniora respondentem byl prokázán vztah ke znalosti pojmu ageismus. S pojmem ageismus se setkali zejména respondenti, kteří o seniora pečují nebo pečovali v rámci své profese a praxe (H 6.2.). Výzkum nepotvrdil závislost znalosti pojmu ageismus a věkové kategorie respondentů a zároveň

nebyla potvrzena souvislost s proměnnou přítomnosti prarodiče v životě respondenta (H 2.2., H 4.2.).

Výzkum také zjišťoval, jaký je názor na výši starobního důchodu, a jaká je představa o jeho výši. Nejčtenější zastoupení měl názor, že výše starobního důchodu je nedostatečná. Respondenti se také přikláněli k odpovědi, že je podle jejich názoru výše starobního důchodu průměrná či dostatečná. Dotázaní se vyjadřovali také k tomu, kolik podle nich činí průměrný starobní důchod. Nejčastější představa dotázaných o konkrétní výši starobního důchodu je 9 000-10 000 korun. Ve výzkumu se objevily také odpovědi, které se pohybovaly od 6000 do 8 000 korun, či na druhé straně 11 000 až 13 000 korun. Názor na výši starobního důchodu je ovlivněn věkem, přítomností prarodiče v životě respondenta, četností kontaktu se seniory a tím, zda respondent pečuje nebo pečoval o seniora (H 2.3., H 4.3., H 5.3., H 6.3.). V této oblasti výzkum neukázal závislost na proměnné pohlaví (H 3.3.).

Poslední předpoklad v oblasti informovanosti a představě o stáří a stárnutí je vnímání období stáří respondenty. Nadpoloviční většina respondentů stáří považuje za etapu života. Avšak ve výzkumu se objevily i názory, že stáří je období odpočinku v důchodovém věku či ztráta schopností. Mnozí respondenti vyjádřili i názor, že nad stářím nepřemýšlejí. Stejně jako v předchozích předpokladech výzkumu i v názoru respondentů na období stáří byl předpokládán vliv faktorů, které na vnímání stáří mohou působit. Vnímání stáří ovlivňuje věk, pohlaví, četnosti kontaktů se seniory a to, zda respondent pečuje, popřípadě pečoval o seniora (H 2.4., H 3.4., H 5.4., H 6.4.). Z hlediska pohlaví respondentů ve vnímání stáří existuje podle výzkumu významný rozdíl. Ženy i muži vnímají stáří jako etapu života, ale muži v dotazníkovém šetření uváděli také možnost, že nad stářím nepřemýšlejí. Četnost kontaktů se seniory do vztahu s vnímáním stáří respondenty, vstupuje tím způsobem, že častější kontakty se seniory znamenají vnímání stáří jako etapu života. Dotázaní, kteří při výzkumu uvedli, že se se seniory spíše nesetkávají, nad obdobím stáří nepřemýšlejí, nebo ho vnímají jako odpočinek v důchodovém věku. To, zda má respondent prarodiče nebo rodiče důchodového věku nemá podle výsledků výzkumu vliv na vnímání stáří respondentem (H 4.4.).

V další oblasti byl zkoumán subjektivní postoj k seniorům z hlediska různých proměnných. Hypotézy, které předpokládaly vztahy mezi subjektivním postojem k seniorům, byly ve výzkumu všechny potvrzeny. Na základě výsledků výzkumu lze říci, že postoj k seniorům je ovlivňován věkem respondentů a pohlavím (H 8.1., H 8.2.). Věk respondentů ovlivňuje subjektivní postoj k seniorům tím způsobem, že se zvyšujícím se věkem je postoj

k seniorům pozitivnější. Podle výsledků výzkumu se dá říci, že u respondentů spadajících do věkových kategorií 21-40 a 41-50, je postoj k seniorům neutrální. Významné rozdíly lze pozorovat u dotázaných ve věku 15-20 let a 50-60 let. Statisticky významné rozdíly se potvrdily u výsledků subjektivního postoje k seniorům v závislosti na pohlaví respondentů. Z výzkumu vyplývá, že ženy mají kladnější postoj k seniorům než muži. Zároveň zde působí faktor, zda má respondent prarodiče nebo rodiče v důchodovém věku (H 8.3.). Přítomnost prarodiče v životě respondenta ovlivňuje subjektivní postoj k seniorům tím způsobem, že respondenti mající prarodiče, vyjadřovali kladnější vztah k seniorům než respondenti, kteří v dotazníkovém šetření uvedli, že prarodiče nemají. Dále lze na základě výzkumu říci, že postoj k seniorům ovlivňuje četnost kontaktů se seniory, a zda respondent někdy pečoval o seniora (H 8.4., H 8.5.). Vztah mezi subjektivním postojem respondentů k seniorům a četností kontaktů se seniory je podle výsledků výzkumu založen na úměře čím častější kontakt se seniory, tím je postoj respondentů k nim pozitivnější. Poslední zkoumanou proměnnou v této oblasti byla péče o seniora. Z výzkumu vyplynulo, že kladnější postoj k seniorům mají respondenti, kteří pečovali o svého prarodiče popřípadě rodiče. Ačkoliv se ve výzkumné části týkající se subjektivního postoje k seniorům, všechny předpoklady potvrdily, je důležité uvést, že z výzkumu vyplývá, že respondenti mají spíše neutrální postoj k seniorům. Výzkum tedy nedokazuje určité vyhraněné postoje respondentů vůči seniorům. Nicméně výsledky výzkumu dokazují, že v oblasti subjektivního postoje k seniorům působí všechny předpokládané proměnné a vztah k seniorům ovlivňují. Na základě zjištěných závěrů lze konstatovat, že začlenění seniorů do společnosti a častější mezigenerační kontakt může působit jako prevence věkové segregace a negativních postojů k seniorům.

Výzkumná otázka a předpoklady zabývající se tím, v jaké oblasti respondenti ageismus vnímají, odhalil, že nadpoloviční většina respondentů zastává názor, že se ageismus ve společnosti vyskytuje. Tento výsledek výzkumu může směřovat k předpokladu, že je mezi respondenty jisté povědomí o tom, jak projevy věkové diskriminace rozpoznávat. Nejčastější oblastí věkové diskriminace je podle respondentů v zaměstnání a zdravotnických zařízeních. Zanedbatelné není ani procento respondentů, kteří si myslí, že věková diskriminace se projevuje v dopravních prostředcích. Respondenti, kteří odpověděli, že ageismus vnímají v jiné oblasti, než je v nabízených možnostech do dotazníku zaznamenávali, že ageismus se podle nich projevuje v rodině. S oblastí projevů ageismu byl na základě výsledků výzkumu prokázán vztah s věkem respondentů a četností kontaktů se seniory (H 10.1., H

10.4.). Souvislosti s oblastí projevů ageismu nebyly potvrzeny s proměnnými pohlaví, četnost kontaktů se seniory a s péčí o seniory respondentem (H 10.2., H 10.3., H 10.5.). Oblast projevů ageismu byl zkoumán pouze u respondentů, kteří si podle dotazníkového šetření myslí, že ve společnosti dochází k věkové diskriminaci. Předpoklady související s oblastmi projevů ageismu nebyly zcela potvrzeny. Tyto výsledky výzkumu mohly být způsobeny tím, že nejvíce respondentů spatřuje projevy věkové diskriminace v oblasti zaměstnání bez ohledu na proměnné, se kterými byla závislost předpokládána.

Na základě výsledků výzkumu lze konstatovat, že do zkoumané problematiky, tedy představy o stáří, stárnutí a ageismu, postojů respondentů k seniorům a názorech na oblasti věkové diskriminace, vstupuje mnoho faktorů. Zároveň z výzkumu vyplynulo, že respondenti ve společnosti ageismus vnímají a zastávají názor, že projevy ageismu se ve společnosti vyskytují. Zajímavé je zjištění, že ačkoliv si respondenti myslí, že ageismus je ve společnosti problémem, jejich postoje směřují spíše k neutrálním hodnotám, případně k mírně negativním postojům. Otevírá se tedy otázka, zda se budou postoje k seniorům měnit, popřípadě jakým směrem se budou vyvíjet v souvislosti s prognózami demografického stárnutí obyvatelstva.

ZÁVĚR

Ageismus je problematikou, která bude stále aktuálnější, a to zejména vzhledem k demografickému stárnutí populace. Samotný proces ageismu, tedy určité věkové diskriminace se podle mého názoru nebude nějakým způsobem rozšiřovat či měnit, ale bude se týkat stále většího počtu lidí. Neustále se zvyšující počet seniorů může pociťovat negativní postoje, popřípadě nevšímavost ze strany mladších generací. Ageismus zasahuje do mnohých oblastí, kterými jsou jak zaměstnání, bydlení, zdravotnická péče tak individuální negativní postoje. Cílem diplomové práce bylo zjištění míry informovanosti v oblasti stáří, stárnutí a ageismu, a zároveň zjištění míry ageismu ve společnosti a faktorů, se kterými vztahy k seniorům souvisejí. Přestože se ageismus nemusí týkat pouze seniorů, diplomová práce byla zaměřena k této generaci.

Ke zlepšení situace a změně stávajících mezigeneračních vztahů by podle mého názoru přispěla zejména vzájemná spolupráce a tolerance. Ačkoliv je změna postojů proces, který je ovlivňován mnoha faktory, myslím si, že jsou možnosti, které by ke změně negativních stereotypů, předsudků a celkově i postojů mohly přispět. Možným řešením by bylo efektivnější zapojení seniorů do společnosti, které by mohlo vést ke zlepšení vzájemných postojů. V současné době jsou poměrně časté aktivity, kde se setkávají lidé staršího věku, mezi které patří například kluby pro seniory, denní stacionáře či další. Samozřejmě je tato činnost navazování kontaktů a nalézání přátel stejné generace přínosná, prospěšná a má velký význam, ale neměla by být jediným aktivním trávením volného času seniorů. Vhodnou metodou zapojení seniorů do společnosti spatřuji v dobrovolnictví, vzhledem k tomu, že stále více lidí potřebuje pomoci a mnohé organizace hledají dobrovolníky. Senioři by na jedné straně získali pocit své užitečnosti a na straně druhé je dobrovolnictví činnost, kde může docházet ke spolupráci několika generací. Nicméně nejen aktivní zapojení seniorů je pro zmírnění projevů ageismu významné. Důležitá je také výchova, která může výrazným způsobem utvářet postoje k seniorům.

Senioři jsou tedy součástí společnosti a nelze je považovat za neaktivní a neproduktivní část populace. Ačkoliv z výzkumu nevyplývaly zásadně negativní postoje k seniorům, je důležité se touto problematikou zabývat, vzhledem k měnícím se podmínkám a vztahům ve společnosti. Výzkum prokázal, že postoj mladších generací k seniorům je ovlivněn různými faktory. Smysl a praktický přínos výzkumu spatřuji ve zjištění míry ageismu a zhodnocení proměnných, které do procesu utváření postojů vstupují. Je důležité znát stereotypy a

předsudky, které ovlivňují postoj k seniorům pro vytvoření tolerantní společnosti. Ve výzkumu bylo zjištěno, že postoje k seniorům jsou ovlivněny různými faktory, mezi které patří pohlaví, věk, četnost kontaktů se seniory, popřípadě i přítomnost prarodiče v životě respondenta. Na základě toho lze říci, že při čtenějším styku seniorů a dalších generací dochází ke zlepšování vzájemných mezigeneračních vztahů. Pro změnu předsudků o stáří a seniorech, je tedy vhodné více aktivit, kde by docházelo k setkávání různých generací. Diplomová práce hodnotí stav ageistických postojů a představ o stárnutí a stáří respondentů a zabývá se stále se rozvíjejícím tématem ageismu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- AGE, 2004. *Age barriers: Older people's experience of discrimination in acces to goods, facilities and services*. [online]. [cit. 2012-02-5].
Dostupné z: <http://www.age-platform.org>
- ALLPORT, Gordon Willard, 1958 cit. podle NOVÁK, Tomáš, 2002. *O předsudcích*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-119-4.
- ATKINSON, Rita L., 2003. *Psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-640-3.
- BERÁNKOVÁ, Kateřina, 2005. *Tisková zpráva: ČR se připravuje na stárnutí populace*. In: MPSV. [online]. [cit. 2011-11-08].
Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2105>
- BOCHENSKI, J. M., 1993 cit. podle NOVÁK, Tomáš, 2002. *O předsudcích*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-119-4.
- BUGENTAL a HEHMAN, 2007 cit. podle VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4627-6.
- BUTLER, Robert Neil, 1975 cit. podle VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4627-6.
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, 2012. *Databáze demografických údajů za obce ČR*. [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm
- DIAKONIE ČCE, 2005-2010. *Společnost přátelská všem generacím*. [online]. [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: <http://www.spvg.cz/spvg/>
- ERIKSON, Erik H., 2002 cit. podle VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.
- EVROPSKÁ UNIE, 2012. *Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity*. In: Europa [online]. [cit. 2012-01-25]. Dostupné z: <http://europa.eu/ey2012/>
- FARKOVÁ, Marie, 2009. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2480-5.
- GLOVER, I. a M. BRANIE, 2002 cit. podle VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4627-6.

- HAGESTADOVÁ, G. O. a P. UHLEDNBERG, 2005 cit. podle VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4627-6.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2010. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4. Praha: Portál. 800 str. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2002. *Manuálek sociální gerontologie*. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví. ISBN 80-7013-363-5.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena, 2010. *Fenomén stáří*. 2. vyd. Praha: Havlíček Brain Team. 365 str. ISBN 978-80-87109-19-9.
- HAYES, Nicky, 2003. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 8071787639.
- HAZAN, 1994 cit. podle VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4627-6.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JANDOUREK, Jan, 2007. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-269-0.
- JAROŠOVÁ, Darja, 2006. *Péče o seniory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 80-7368-110-2.
- JIRÁSKOVÁ, Věra a kol., 2005. *Mezigenerační porozumění a komunikace*. Praha: EUROLEX BOHEMIA. ISBN 80-86861-80-5.
- KAHAN, 1995 cit. podle PALMORE, Erdman Ballagh, 1990. *Ageism: negative and positive*. New York: Springer. ISBN 0826170005 9780826170002.
- KALISH, R., 1969 cit. podle VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4627-6.
- KALVACH, Zdeněk a kol., 2008. *Geriatrické syndromy a geriatrický pacient*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2490-4.
- KALVACH, Zdeněk a Alice ONDERKOVÁ, 2006. *Stáří: Pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské praxi*. Praha: Galén. ISBN 80-7262-455-5.
- KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ, 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2169-9.

- KREBS, Vojtěch, a kol., 2010. *Sociální politika*. Vyd. 5. Praha: Wolter Kluwer ČR. ISBN 978-80-7357-585-4.
- LANGMAIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 2006. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. Vyd. 4. ISBN 80-247-1284-9.
- MACEK, Petr, 2003. *Adolescence*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-747-7.
- MALÍKOVÁ, Eva, 2011. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3148-3.
- MAŇÁK, Josef, Štefan ŠVEC a Vlastimil ŠVEC, 2005. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3802-0.
- MPSV, 2006. *Postavení a diskriminace seniorů v České republice*. Sborník z mezinárodní konference. Praha. ISBN 80-86878-52-X.
- MPSV, 2007. *2. světové shromáždění o stárnutí*. In: MPSV [online]. [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/1215>
- MPSV, 2008. *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012 (Kvalita života ve stáří)*. In: MPSV [online]. [cit. 2012-01-20]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5045>
- MŮHLPACHR, Pavel, 2004. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3345-2.
- NOVÁK, Tomáš, 2002. *O předsudcích*. Brno: Doplněk. ISBN 80-7239-119-4.
- ORT, Jiří, 2004. *Kapitoly ze sociologie stáří: Společenské a sociální aspekty stárnutí*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně. ISBN 80-7044-636-6.
- PACOVSKÝ, Vladimír, 1990. *O stárnutí a stáří*. Praha: Avicenum.
- PACOVSKÝ, V., 1997 cit. podle JAROŠOVÁ, Darja, 2006. *Péče o seniory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 80-7368-110-2.
- PALMORE, Erdman Ballagh, 1990. *Ageism: negative and positive*. New York: Springer. ISBN 0826170005 9780826170002.
- PALMORE, Edrman Ballagh, Laurence BRANCH and Diana K. HARRIS, 2005. *Encyclopedia of ageism*. New York: Tha Haworth Pastoral Press. ISBN 0-7890-1889-6.

- PALMORE, Erdman Ballagh, 1999 cit. podle VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4627-6.
- PEŠÁK, 2007, Alexandr. *Změny v sociálním postavení ve stáří*. In: Czrso [online]. [cit. 2012-01-15]. Dostupné z: <http://www.czrso.cz/index.php?id=446>
- PICHAUD, Clément a Isabelle THAREAUOVÁ, 1998. *Soužití se staršími lidmi*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-184-3.
- POKORNÁ, Andrea, 2010. *Komunikace se seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3271-8.
- RABUŠIC, Ladislav, 1995. *Česká společnost stárne*. Brno: Georgetown, Masarykova univerzita. ISBN 80-210-1155-6.
- RABUŠIC, Ladislav a Jana HAMANOVÁ, 2009. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008 (pramenná publikace European Values Study)*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-2104-952-9.
- ŘÍČAN, Pavel, 2004. *Cesta životem*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7367-124-7.
- SEDLÁKOVÁ, Renata a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Mediální analýza obrazu seniorů*. In: Diakonie ČCE [online]. Květen, 2005 [cit. 2012-01-21]. Dostupné z: <http://www.spvg.cz/medialni-analyza-obrazu-senioru/>
- SHIRRMACHER, Frank, 2005. *Spiknutí metuzalémů- stáří má zelenou*. Praha: Knižní klub. ISBN 80-242-1496-2.
- SKORUNKOVÁ, Radka, 2007. *Úvod do vývojové psychologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-956-4.
- SVOBODOVÁ, Kamila. *ANALÝZA: Stárnutí populace podle výsledků projekce ČSÚ*. In: Demografie Březen, 25, 2011 [cit. 2011-11-08]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=34
- STUART-HAMILTON, Ian, 1999. *Psychologie stárnutí*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-274-2.
- ŠVEC, Vlastimil a Karla HRBÁČKOVÁ, 2007. *Průvodce metodologií pedagogického výzkumu*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati. ISBN 978-80-7318-547-3.

- TOŠNEROVÁ, Tamara, 2002a. *Ageismus- průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, Ústav lékařské etiky 3. LF UK. ISBN 80-238-9506-0.
- TOŠNEROVÁ, Tamara, 2002b. *Špatné zacházení se seniory a násilí v rodině*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, Ústav lékařské etiky 3. LF UK. Vyd. 2. Str. 61. ISBN 80-238-9505-2.
- TRAXLER, Anthony J., 1980 cit. podle TOŠNEROVÁ, Tamara, 2002a. *Ageismus. Průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ústav lékařské etiky 3. LF UK a FNKV. 48 str. ISBN 80-238-9506-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2005. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2007. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.
- VENGLÁŘOVÁ, Martina, 2007. *Problematické situace v péči o seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2170-5.
- VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4627-6.
- VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2005 cit. podle VIDOVIČOVÁ, Lucie, 2008. *Stárnutí, věk a diskriminace- nové souvislosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4627-6.
- VIDOVIČOVÁ, Lucie a Ladislav RABUŠIC, 2005. *Věková diskriminace: ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh*. Praha, Brno: VÚPSV.
- VOHRALÍKOVÁ, Lenka a Vladislav RABUŠIC, 2004. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. Brno: VÚPSV.
- ZAVÁZALOVÁ, H., 2001 cit. podle JAROŠOVÁ, Darja, 2006. *Péče o seniory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta. ISBN 80-7368-110-2.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Cit.	Citováno.
Č.	Číslo.
Diakonie ČCE.	Diakonie Českobratrské církve evangelické.
OSN	Organizace spojených národů.
Ot.	Otázka
Sb.	Sbírka.
Str.	Strana.
Tab.	Tabulka.

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Bariéry v komunikaci seniorů.....	42
Tab. 2. Změny ve stáří.....	42

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Vývoj počtu obyvatel ve věku 0-14 v České republice.....	36
Graf 2. Vývoj počtu obyvatel ve věku nad 65 let v ČR.....	36
Graf 3. Pohlaví respondentů.....	56
Graf 4. Věk respondentů.....	57
Graf 5. Přítomnost prarodiče.....	58
Graf 6. Kontakt se seniory.....	58
Graf 7. Péče o seniora.....	59
Graf 8. Popisná statistika- představa o věku seniora.....	62
Graf 9. Popisná statistika- Znalost pojmu ageismus.....	63
Graf 10. Popisná statistika- názor na výši starobního důchodu.....	64
Graf 11. Popisná statistika- představa o výši starobního důchodu.....	64
Graf 12. Popisná statistika- vnímání stáří.....	65
Graf 13. Věkové vymezení stáří ve vztahu k věkovým podskupinám respondentů.....	66
Graf 14. Znalost pojmu ageismus v závislosti na věku respondentů.....	67
Graf 15. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na věku respondentů.....	68
Graf 16. Vnímání stáří v závislosti na věku respondentů.....	69
Graf 17. Představa o věku seniora v závislosti na pohlaví respondentů.....	70
Graf 18. Znalost pojmu ageismus v závislosti na pohlaví respondentů.....	71
Graf 19. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na pohlaví.....	72
Graf 20. Vnímání stáří v závislosti na pohlaví respondentů.....	73
Graf 21. Představa o věku seniorů v závislosti na přítomnosti prarodiče.....	74
Graf 22. Znalost pojmu ageismus v závislosti na přítomnost prarodiče.....	75
Graf 23. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na přítomnosti prarodiče.....	76
Graf 24. Vnímání období stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče.....	77

Graf 25. Představa o věku seniora v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.....	78
Graf 26. Znalost pojmu ageismus v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.....	79
Graf 27. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na četnosti kontaktů se seniory...	80
Graf 28. Vnímání období stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.....	81
Graf 29. Představa o věku seniora v závislosti na péči o seniora.....	82
Graf 30. Znalost pojmu ageismus v závislosti na péči o seniora.....	83
Graf 31. Názor na výši starobního důchodu v závislosti na péči o seniora.....	84
Graf 32. Vnímání stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče.....	85
Graf 33. Popisná statistika- Subjektivní postoj k seniorům.....	86
Graf 34. Celkový postoj k seniorům v závislosti na věku respondentů.....	87
Graf 35. Subjektivní postoj k seniorům v závislosti na pohlaví respondentů.....	88
Graf 36. Celkový postoj k seniorům v závislosti na přítomnosti prarodiče.....	89
Graf 37. Celkový postoj k seniorům v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.....	90
Graf 38. Celkový postoj k seniorům v závislosti na péči o seniora.....	91
Graf 39. Veřejná doprava.....	92
Graf 40. Vtipy/ vtipné poznámky o stáří a seniorech.....	93
Graf 41. Oslovení seniorů „babi, babičko“/ „dědo, dědečku“.....	93
Graf 42. Oblast věkové diskriminace.....	94
Graf 43. Oblast věkové diskriminace v závislosti na věku respondentů.....	95
Graf 44. Oblast věkové diskriminace v závislosti na pohlaví respondentů.....	96
Graf 45. Oblast věkové diskriminace v závislosti na přítomnosti prarodiče.....	97
Graf 46. Oblast věkové diskriminace v závislosti na četnosti kontaktů se seniory.....	98
Graf 47. Oblast věkové diskriminace v závislosti na péči o seniora.....	99
Graf 48. Setkání se respondentů se situací věkové diskriminace ..	100

SEZNAM PŘÍLOH

PI   Dotazník

PII   Číselné tabulky použité při interpretaci dat

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK K VÝZKUMU**DOTAZNÍK K DIPLOMOVÉ PRÁCI- AGEISMUS**

Dobrý den,

jmenuji se Bohumila Slámová, studuji Fakultu humanitních studií na Univerzitě Tomáše Bati a ráda bych Vás touto cestou požádala o spolupráci vyplněním následujícího dotazníku. Jedná se o dotazník k výzkumu, který realizuji na základě diplomové práce.

Dotazník je anonymní a informace z něj budou sloužit pouze ke zpracování mé diplomové práce.

Velmi Vám **děkuji za Váš čas a pomoc.**

U každé otázky zatrhněte prosím vždy jednu odpověď, pokud není uvedeno jinak.

OBLAST I. OBECNÉ INFORMACE O RESPONDENTOVI

1. JSEM: ☐ MUŽ ☐ ŽENA	2. MŮJ VĚK JE V ROZMEZÍ: ☐ 15-20 ☐ 21-40 ☐ 41-50 ☐ 51-60
--	---

3. Máte prarodiče? (popřípadě rodiče v důchodovém věku)

- Ano
 Ne

Na následující dvě otázky odpovězte pouze **v případě, že jste odpověděli ANO**

3. A. Jak často se s nimi setkáváte?

- Každodenně
 Několikrát týdně
 Asi jednou za měsíc
 Méně než jednou za měsíc
 Neseťkávám se s nimi

3. B. Jaký je Váš vztah s prarodiči?

- Pozitivní a bezproblémový
 Dobrý
 Negativní
 Neutrální

4. Přicházíte do kontaktu se seniory?

- Ano, každodenně
 Ano, často
 Spíše ne
 Vůbec ne

5. Starali jste se někdy o seniora?

- Ano, o prarodiče/rodiče
 Ano, o jiného příbuzného
 Ano, v rámci profese/praxe
 Ne

OBLAST II. INFORMOVANOST O STÁRNUTÍ, STÁŘÍ A PROBLEMATICE AGEISMU

6. **Za seniora považují člověka ve věku** (uved'te prosím konkrétní věk):.....
7. **Jaké jsou podle vás nemoci typické pro stáří?** (Je možné zatrhnout i více odpovědí)
- Alzheimerova demence
  - Roztroušená skleróza
  - Ischemická choroba srdeční (infarkt)
  - Uved'te prosím další typické nemoci pro stáří.....
8. **Víte, co znamená pojem ageismus?**
- Ano
  - Ne
- >pokud jste odpověděli, že ano, napište prosím, co je podle Vás „ageismus“
- .....

9. Výše starobních důchodů je podle

Vás:

- nadprůměrná
- průměrná
- dostatečná
- nedostatečná
- nevím

10. Jak vnímáte stáří?

- Jako etapu života
- Jako ztrátu schopností
- Jako odpočinek v důchodovém věku
- Nepřemýšlím nad ním
- Jinak.....

11. **Kolik je podle Vás průměrná výše starobního důchodu** (uved'te konkrétní částku v Kč): .....

OBLAST III. SUBJEKTIVNÍ POSTOJ RESPONDENTA K SENIORŮM

12. Označte, do jaké míry souhlasíte, popřípadě nesouhlasíte s těmito výroky:	ZCELA ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	ZCELA NE	NEVÍM
Stává se mi, že mě senioři v každodenním životě zdržují (obchod, veřejná doprava...).					
Myslím si, že senioři jsou v případě kontaktu bezdůvodně nepříjemní.					
Vadí mi, když přede mnou ve frontě v obchodě stojí senior. Vždy jim placení dlouho trvá.					

Myslím si, že senioři využívají svého věku pro zvýhodňování.					
Vadí mi, když musím spolupracovat se starším člověkem (popřípadě možná spolupráce by mi vadila).					
Senioři nejsou na pracovních pozicích tak schopní, jako mladší generace.					
V práci bych raději spolupracoval/a s mladším člověkem.					
Myslím si, že některé činnosti již nejsou vhodné pro seniory (sport, vzdělávání).					
Léčba pro seniory je příliš nákladná a stát za ni vydává nadměrné částky.					
Starší lidé si stále na něco stěžují, i když nemají důvod.					
Senioři by měli svá pracovní místa uvolňovat pro nástup mladších.					

OBLAST IV. ZKUŠENOSTI RESPONDENTA S PROJEVY AGEISMU

13. Pustit ve veřejné dopravě staršího člověka sednout je podle Vás:

- Přežitek
- Neoprávněná výhoda pro starší
- Nutnost
- Slušnost

14. Slýcháváte vtipy popřípadě „vtipné“ poznámky k seniorům nebo ke stáří?

- Ano
- Ne
- Nevzpomínám si

15. Setkáváte se s oslovením starších lidí „babičko“, „babi“, „dědo“, „dědečku“?

- S tímto oslovením se setkávám (v nemocnicích, obchodech, dopravních prostředcích)
- Ano, setkávám, někdy ho sám používám
- Takové oslovení jsem neslyšel
- Nevím

16. Setkal/a jste se situací, kterou je možno podle Vás označit za věkovou diskriminaci seniorů?

- Ano
- Ne

Pokud jste odpověděl/a ANO, situaci prosím popište:

.....

.....

.....

17. Míváte pocit, že ve společnosti dochází k věkové diskriminaci seniorů?

- Ano
- Ne
- Nevím, nemohu posoudit

Pokud jste odpověděl/a ANO:

Věkovou diskriminaci seniorů vnímáte nejvíce:

- V oblasti zaměstnávání
- V dopravních prostředcích
- V obchodech
- Ve zdravotnických zařízeních
- Jinde, uveďte prosím kde.....

PŘÍLOHA P II- ČÍSELNÉ TABULKY POUŽITÉ PŘI INTERPERACI DAT

H 2.1.

Proměnná	Analýza rozptylu (Tabulka1) Označ. efekty jsou význ. na hlad. p < ,05000							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
věk seniora	2425,217	3	808,4057	4380,097	203	21,57683	37,46637	0,000000

Tab. 1. Analýza rozptylu v oblasti představy o věkovém vymezení stáří ve vztahu k věkovým podskupinám respondentů

H 2.2.

věk	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10		
	pojem ageismus 1	pojem ageismus 2	Řádk. součty
1	10	39	49
2	22	37	59
3	19	28	47
4	20	32	52
Celk.	71	136	207

Tab. 2. Pozorované četnosti v oblasti znalosti pojmu ageismus v závislosti na věku respondentů

Statist.	Statist. : věk(4) x pojem ageismus(2) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	5,612207	df=3	p=,13206
M-V chí-kvadr.	5,963706	df=3	p=,11336

Tab. 3. Chí- kvadrát v oblasti znalosti pojmu ageismus v závislosti na věku respondentů

H 2.3.

věk	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka 1) Četnost označených buněk > 10					Řádk. součty
	názor na výši st. důchodu 1	názor na výši st. důchodu 2	názor na výši st. důchodu 3	názor na výši st. důchodu 4	názor na výši st. důchodu 5	
1	1	19	7	5	17	49
2	1	16	15	19	8	59
3	0	6	18	22	1	47
4	0	6	8	38	0	52
Celk.	2	47	48	84	26	207

Tab. 4. Pozorované četnosti v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na věku respondentů.

Statist.	Statist. : věk(4) x názor na výši st. důchodu(5) (Tabulka 1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	76,54768	df=12	p=,00000
M-V chí-kvadr.	81,70279	df=12	p=,00000

Tab. 5. Chí-kvadrát v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na věku respondentů.

H 2.4.

věk	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka 1) Četnost označených buněk > 10				Řádk. součty
	vnímání stáří 1	vnímání stáří 2	vnímání stáří 3	vnímání stáří 4	
1	9	8	9	23	49
2	41	5	5	8	59
3	29	3	8	7	47
4	38	4	6	4	52
Celk.	117	20	28	42	207

Tab. 6. Pozorované četnosti v oblasti vnímání stáří v závislosti na věku respondentů.

Statist.	Statist. : věk(4) x vnímání stáří(4) (Tabulka 1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	45,93923	df=9	p=,00000
M-V chí-kvadr.	46,73249	df=9	p=,00000

Tab. 7. Chí-kvadrát v oblasti vnímání stáří v závislosti na věku respondentů.

H 3.1.

Proměnná	t-testy, grupováno: pohlaví (Tabulka1) Skup. 1: 1 Skup. 2: 2										
	Průměr 1	Průměr 2	t	sv	p	Poč.plat 1	Poč.plat 2	Sm.odch. 1	Sm.odch. 2	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
věk seniora	64,55556	66,53846	-2,49151	205	0,013514	90	117	6,561911	4,889359	1,801178	0,002965

Tab. 8. T-test v oblasti představy o věkovém vymezení stáří v závislosti na pohlaví respondentů

H 3.2.

pohlaví	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10		
	pojem ageismus 1	pojem ageismus 2	Řádk součty
1	10	80	90
2	61	56	117
Celk.	71	136	207

Tab. 9. Pozorované četnosti v oblasti znalosti pojmu ageismus v závislosti na pohlaví respondentů

Statist.	Statist. : pohlaví(2) x pojem ageismus(2) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	37,99376	df=1	p=,00000
M-V chí-kvadr.	41,43043	df=1	p=,00000

Tab. 10. Chí-kvadrát v oblasti znalosti pojmu ageismus v závislosti na pohlaví respondentů

H 3.3.

pohlaví	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10					
	názor na výši st. důchodu 1	názor na výši st. důchodu 2	názor na výši st. důchodu 3	názor na výši st. důchodu 4	názor na výši st. důchodu 5	Řádk součty
1	2	27	20	29	12	90
2	0	20	28	55	14	117
Celk.	2	47	48	84	26	207

Tab. 11. Pozorované četnosti v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na pohlaví respondentů

Statist.	Statist. : pohlaví(2) x názor na výši st. důchodu(5) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	9,212344	df=4	p=,05601
M-V chí-kvadr.	9,962124	df=4	p=,04107

Tab. 12. Chí-kvadrát v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na pohlaví respondentů

H 3.4.

pohlaví	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10				Řádk. součty
	vnímání stáří 1	vnímání stáří 2	vnímání stáří 3	vnímání stáří 4	
1	32	13	15	30	90
2	85	7	13	12	117
Celk.	117	20	28	42	207

Tab. 13. Pozorované četnosti v oblasti vnímání stáří v závislosti na pohlaví respondentů

Statist.	Statist. : pohlaví(2) x vnímání stáří(4) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	30,66567	df=3	p=,00000
M-V chí-kvadr.	31,31448	df=3	p=,00000

Tab. 14. Chí-kvadrát v oblasti vnímání stáří v závislosti na pohlaví respondentů

H 4.1.

Proměnná	t-testy; grupováno:přítomnost prarodiče (Tabulka1) Skup. 1: 1 Skup. 2: 2											
	Průměr 1	Průměr 2	t	sv	p	Poč.plat 1	Poč.plat. 2	Sm.odch. 1	Sm.odch. 2	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly	
věk seniora	64,84940	69,14634	-4,46502	205	0,000013	166	41	5,503296	5,579252	1,027794	0,872315	

Tab. 15. T-test v oblasti představě o věku seniora v závislosti na přítomnosti prarodiče/rodiče

H 4.2.

přítomnost prarodiče	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10		
	pojem ageismus 1	pojem ageismus 2	Řádk. součty
1	52	114	166
2	19	22	41
Celk.	71	136	207

Tab. 16. Pozorované četnosti v oblasti znalosti pojmu ageismus v závislosti na přítomnosti prarodiče

Statist.	Statist. : přítomnost prarodiče(2) x pojem ageismus(2) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	3,289902	df=1	p=,06977
M-V chí-kvadr.	3,187196	df=1	p=,07422

Tab. 17. Chí-kvadrát v oblasti znalosti pojmu ageismu v závislosti na přítomnosti prarodiče

H 4.3.

přítomnost prarodič	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10					Řádk součty
	názor na výši st. důchodu 1	názor na výši st. důchodu 2	názor na výši st. důchodu 3	názor na výši st. důchodu 4	názor na výši st. důchodu 5	
1	2	41	42	57	24	166
2	0	6	6	27	2	41
Celk.	2	47	48	84	26	207

Tab. 18. Pozorované četnosti v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na přítomnosti prarodiče

Statist.	Statist. : přítomnost prarodiče(2) x názor na výši st. důchodu(5) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	14,02447	df=4	p=,00722
M-V chí-kvadr.	14,38690	df=4	p=,00616

Tab. 19. Chí-kvadrát v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na přítomnosti prarodiče

H 4.4.

přítomnost prarodič	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10				Řádk součty
	vnímání stáří 1	vnímání stáří 2	vnímání stáří 3	vnímání stáří 4	
1	90	16	22	38	166
2	27	4	6	4	41
Celk.	117	20	28	42	207

Tab. 20. Pozorované četnosti v oblasti vnímání stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče

Statist.	Statist. : přítomnost prarodiče(2) x vnímání stáří(4) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	3,630536	df=3	p=,30422
M-V chí-kvadr.	4,115043	df=3	p=,24931

Tab. 21. Chí-kvadrát v oblasti vnímání stáří v závislosti na přítomnosti prarodiče

H 5.1.

Proměnná	Analýza rozptylu (Tabulka1) Označ. efekty jsou význ. na hlad. p < ,05000							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
věk seniora	1561,978	3 520,659	5243,336	203	25,82924	20,15775		0,000000

Tab. 22. Analýza rozptylu v oblasti představy o věku seniora v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

H 5.2.

	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10		
	pojem ageismus 1	pojem ageismus 2	Řádk. součty
kontakt se seniory			
1	21	20	41
2	37	49	86
3	13	57	70
4	0	10	10
Celk.	71	136	207

Tab. 23. Pozorované četnosti v oblasti znalosti pojmu ageismus v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

Statist.	Statist. : kontakt se seniory(4) x pojem ageismus(2) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	21,0177'	df=3	p=,00010
M-V chí-kvadr.	24,6550'	df=3	p=,00002

Tab. 24. Chí-kvadrát v oblasti znalosti pojmu ageismus v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

H 5.3.

	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10					
	názor na výši st. důchodu 1	názor na výš st. důchodu 2	názor na výš st. důchodu 3	názor na výš st. důchodu 4	názor na výši st. důchodu 5	Řádk. součty
kontakt se seniory						
1	0	11	12	15	3	41
2	1	11	19	51	4	86
3	1	23	17	18	11	70
4	0	2	0	0	8	10
Celk.	2	47	48	84	26	207

Tab. 25. Pozorované četnosti v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

Statist.	Statist. : kontakt se seniory(4) x názor na výši st. důchodu(5) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	68,38000	df=12	p=,00000
M-V chí-kvadr.	56,54020	df=12	p=,00000

Tab. 26. Chí-kvadrát v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

H 5.4.

kontakt se seniory	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10				Řádk. součty
	vnímání stáří 1	vnímání stáří 2	vnímání stáří 3	vnímání stáří 4	
1	32	1	5	3	41
2	61	8	8	9	86
3	22	10	15	23	70
4	2	1	0	7	10
Celk.	117	20	28	42	207

Tab. 27. Pozorované četnosti v oblasti vnímání stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

Statist.	Statist. : kontakt se seniory(4) x vnímání stáří(4) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	51,34590	df=9	p=,00000
M-V chí-kvadr.	51,15728	df=9	p=,00000

Tab. 28. Chí-kvadrát v oblasti vnímání stáří v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

H 6.1.

Proměnná	Analýza rozptylu (Tabulka1) Označ. efekty jsou význ. na hlad. p < ,05000							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
věk seniora	615,6137	1 615,6137	6189,700	205 30,1936	20,3888	0,000011		

Tab. 29. Analýza rozptylu v oblasti představy o věkovém vymezení stáří v závislosti na péči o seniora

H 6.2.

péče o seniora	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10		Řádk. součty
	pojem ageismus 1	pojem ageismus 2	
1	24	27	51
2	3	4	7
3	13	7	20
4	31	98	129
Celk.	71	136	207

Tab. 30. Pozorované četnosti v oblasti znalosti pojmu ageismus v závislosti na péči o seniora

Statist.	Statist. : péče o seniora(4) x pojem ageismus(2) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	18,31283	df=3	p=,00038
M-V chí-kvadr.	17,94912	df=3	p=,00045

Tab. 31. Chí-kvadrát v oblasti znalosti pojmu ageismus v závislosti na péči o seniora

H 6.3.

péče o seniora	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1)					
	Četnost označených buněk > 10					
	názor na výši st. důchodu 1	názor na výši st. důchodu 2	názor na výši st. důchodu 3	názor na výši st. důchodu 4	názor na výši st. důchodu 5	Řádk. součty
1	0	6	10	35	0	51
2	0	1	3	2	1	7
3	0	6	5	7	2	20
4	2	34	30	40	23	129
Celk.	2	47	48	84	26	207

Tab. 32. Pozorované četnosti v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na péči o seniora

Statist.	Statist. : péče o seniora(4) x názor na výši st. důchodu(5) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	29,40075	df=12	p=,00343
M-V chí-kvadr.	35,05803	df=12	p=,00046

Tab. 33. Chí-kvadrát v oblasti názoru na výši starobního důchodu v závislosti na péči o seniora

H 6.4.

péče o seniora	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1)				
	Četnost označených buněk > 10				
	vnímání stáří 1	vnímání stáří 2	vnímání stáří 3	vnímání stáří 4	Řádk. součty
1	41	3	4	3	51
2	5	2	0	0	7
3	18	1	0	1	20
4	53	14	24	38	129
Celk.	117	20	28	42	207

Tab. 34. Pozorované četnosti v oblasti vnímání stáří v závislosti na péči o seniora

Statist.	Statist. : péče o seniora(4) x vnímání stáří(4) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	40,41954	df=9	p=,00007
M-V chí-kvadr.	46,50468	df=9	p=,00000

Tab. 35. Chí-kvadrát v oblasti vnímání stáří v závislosti na péči o seniora

H 8.1.

Proměnná	Analýza rozptylu (Tabulka 1) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
Celkový subjektivní postoj	20,82094	3	940314	60,63033	203	0,298672	23,23728	0,000000

Tab. 36. Analýza rozptylu v oblasti subjektivního postoje k seniorům v závislosti na věku respondentů

H 8.2.

Proměnná	t-testy; grupováno: pohlaví (Tabulka 1) Skup. 1: 1 Skup. 2: 2										
	Průměr 1	Průměr 2	t	sv	p	Poč.plat 1	Poč.plat. 2	Sm.odch. 1	Sm.odch. 2	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
Celkový subjektivní	2,989899	3,414141	-5,09523	205	0,000001	90	117	0,584958	0,600589	1,054159	0,798774

Tab. 37. T-test v oblasti subjektivního postoje k seniorům v závislosti na pohlaví respondentů

H 8.3.

Proměnná	t-testy; grupováno: Přítomnost prarodiče (datová tabulka) Skup. 1: 1 Skup. 2: 2										
	Průměr 1	Průměr 2	t	sv	p	Poč.plat 1	Poč.plat. 2	Sm.odch. 1	Sm.odch. 2	F-poměr Rozptyly	p Rozptyly
celkový postoj	3,147317	3,563193	-3,92255	205	0,000120	166	41	0,602902	0,628267	1,085912	0,701587

Tab. 38. T-Test v oblasti celkového postoje k seniorům v závislosti na přítomnosti prarodiče

H 8.4.

Proměnná	Analýza rozptylu (Tabulka 1) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
Celkový subjektivní postoj	11,2822	3	3,76073	70,1690	203	0,34566	10,8798	0,00000

Tab. 39. Analýza rozptylu v oblasti celkového postoje k seniorům v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

H 8.5.

Proměnná	Analýza rozptylu (Tabulka 1) Označ. efekty jsou význ. na hlad. $p < ,05000$							
	SČ efekt	SV efekt	PČ efekt	SČ chyba	SV chyba	PČ chyba	F	p
Celkový subjektivní postoj	21,8600	3	7,28666	59,5912	203	0,29355	24,8223	0,00000

Tab. 40. Analýza rozptylu v oblasti celkového postoje k seniorům v závislosti na péči o seniora

H 10.1.

2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (datová tabulka) Četnost označených buněk > 10						
Věk	Oblast věkové diskriminace 1	Oblast věkové diskriminace 2	Oblast věkové diskriminace 3	Oblast věkové diskriminace 4	Oblast věkové diskriminace 5	Řádk. součty
1	1	5	3	3	0	12
2	20	6	2	6	1	35
3	10	11	4	7	1	33
4	13	3	0	11	5	32
Celk.	44	25	9	27	7	112

Tab. 41. Pozorované četnosti v oblasti věkové diskriminace v závislosti na věku respondentů

Statist.	Statist. : věk(4) x Oblast věkové diskriminace(5) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	29,54126	df=12	p=,00327
M-V chí-kvadr.	31,28333	df=12	p=,00178

Tab. 42. Chí-kvadrát v oblasti věkové diskriminace v závislosti na věku respondentů

H 10.2.

2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10						
pohlaví	Oblast věkové diskriminace 1	Oblast věkové diskriminace 2	Oblast věkové diskriminace 3	Oblast věkové diskriminace 4	Oblast věkové diskriminace 5	Řádk. součty
1	13	9	4	7	2	35
2	31	16	5	20	5	77
Celk.	44	25	9	27	7	112

Tab. 43. Pozorované četnosti v oblasti věkové diskriminace v závislosti na pohlaví

Statist.	Statist. : pohlaví(2) x Oblast věkové diskriminace(5) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	1,430948	df=4	p=,83880
M-V chí-kvadr.	1,395400	df=4	p=,84495

Tab. 44. Chí-kvadrát v oblasti věkové diskriminace v závislosti na pohlaví

H 10.3.

	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (datová tabulka) Četnost označených buněk > 10					
	Oblast věkové diskriminace 1	Oblast věkové diskriminace 2	Oblast věkové diskriminace 3	Oblast věkové diskriminace 4	Oblast věkové diskriminace 5	Řádk součty
Přítomnost prarodiče						
1	35	20	9	22	5	91
2	9	5	0	5	2	21
Celk	44	25	9	27	7	112

Tab. 45. Pozorované četnosti v oblasti věkové diskriminace v závislosti na přítomnosti prarodiče

Statist.	Statist. : přítomnost prarodiče(2) x Oblast věkové diskriminace(5) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	2,630653	df=4	p=,62140
M-V chí-kvadr.	4,242254	df=4	p=,37427

Tab. 46. Chí-kvadrát v oblasti věkové diskriminace v závislosti na přítomnosti prarodiče

H 10.4.

	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka1) Četnost označených buněk > 10					
	Oblast věkové diskriminace 1	Oblast věkové diskriminace 2	Oblast věkové diskriminace 3	Oblast věkové diskriminace 4	Oblast věkové diskriminace 5	Řádk součty
kontakt se seniory						
1	9	2	2	10	1	24
2	29	10	4	11	6	60
3	6	11	3	6	0	26
4	0	2	0	0	0	2
Celk	44	25	9	27	7	112

Tab. 47. Pozorované četnosti v oblasti věkové diskriminace v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

Statist.	Statist. : kontakt se seniory(4) x Oblast věkové diskriminace(5) (Tabulka1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	25,17666	df=12	p=,01401
M-V chí-kvadr.	25,12888	df=12	p=,01422

Tab. 48. Chí-kvadrát v oblasti věkové diskriminace v závislosti na četnosti kontaktů se seniory

H 10.5.

	2-rozměrná tabulka: Pozorované četnosti (Tabulka 1)					
	Četnost označených buněk > 10					
	Oblast věkové diskriminace 1	Oblast věkové diskriminace 2	Oblast věkové diskriminace 3	Oblast věkové diskriminace 4	Oblast věkové diskriminace 5	Řádk. součty
péče o senior						
1	15	7	1	11	4	38
2	3	1	0	2	0	6
3	5	2	1	4	1	13
4	21	15	7	10	2	55
Celk.	44	25	9	27	7	112

Tab. 49. Pozorované četnosti v oblasti věkové diskriminace v závislosti na péči o seniora

Statist.	Statist. : péče o seniora(4) x Oblast věkové diskriminace(5) (Tabulka 1)		
	Chí-kvadr.	sv	p
Pearsonův chí-kv.	8,548594	df=12	p=,74093
M-V chí-kvadr.	9,598662	df=12	p=,65112

Tab. 50. Chí-kvadrát v oblasti věkové diskriminace v závislosti na péči o seniora